

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Obec Vysoká nad Labem ve 20. století

Bakalářská práce

Autor: Kamila Ptáčková
Studijní program: B3928 Technická podpora humanitních věd
Studijní obor: Počítačová podpora v archivnictví
Vedoucí práce: PhDr. et Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Hradec Králové, 2015

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: Kamila Ptáčková

Studijní program: B3928 Technická podpora humanitních věd

Studijní obor: Počítačová podpora v archivnictví

Název závěrečné práce: Obec Vysoká nad Labem ve 20. století

Název závěrečné práce AJ: Village Vysoká nad Labem in the 20th century

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je shromáždění informací o obci Vysoká nad Labem. Práce bude postavena na základě výzkumu archivního fondu Státního okresního archivu v Hradci Králové a řízených rozhovorů s pamětníky obce, doplněna bude o digitalizované dobové fotografie a pohlednice. Přečtením bakalářské práce by měl čtenář získat základní znalosti o historii obce a životě v obci ve 20. století.

Metody zpracování: syntéza, komparace, řízené rozhovory s pamětníky.

Literatura: BERNARD, Josef: Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011 DIVIŠOVÁ, Jaroslava: Encyklopedie města Hradce Králové. Hradec Králové: Garamon, 2011

Další zdroje: soukromé sbírky fotografií, pohlednic archivní fondy Vysoká nad Labem, pamětní knihy obce Vysoká nad Labem, Hradecký deník

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. et Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1. prosince 2014

Datum odevzdání závěrečné práce: 24. června 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 24. června 2015

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. et Mgr. Jakobovi Zouharovi, Ph.D. za odborné vedení a podporu při zpracování daného tématu. Dále bych chtěla poděkovat rodině za poskytnutí nezbytného zázemí během studia a starostovi obce Vysoká nad Labem Ing. Jiřímu Horákovi za jeho čas a možnost práce na jeho pracovišti.

Anotace

PTÁČKOVÁ, Kamila. *Obec Vysoká nad Labem ve 20. století*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2015, 112 str. bakalářská práce.

Předkládaná bakalářská práce se zabývá historickým vývojem obce Vysoká nad Labem ve 20. století. Text je zpracován především na základě zkoumání archivních materiálů, kronik a pamětních knih uložených ve Státním okresním archivu v Hradci Králové. Práce je rozvržena chronologicky do několika kapitol, přičemž její součástí je seznam literatury a pramenů k tomuto tématu a bohaté obrazové a tabulkové přílohy. První kapitola objasňuje nejstarší dějinný vývoj obce od jejího založení do konce 19. století a stručně také obecné informace o obci geografického charakteru. V dalších kapitolách se podrobněji zaměřuje na život v obci během zvoleného období, zvláštní pozornost je věnována spolkové činnosti, obecní správě a rozvoji obce.

Klíčová slova: obec Vysoká nad Labem; 20. století; spolkový život; samospráva obce; operace Barium

Annotation

PTÁČKOVÁ, Kamila. Vysoká nad Labem in the 20th Century. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2015, 112 p. Bachelor Degree Thesis.

The BA thesis deals with a historical development of the village of Vysoká nad Labem throughout the 20 th century. The work is mainly based on my research conducting in several archives, as well as on annals and chronicles stored in the National County Archives in Hradec Králové. The thesis is chronologically divided into several chapters; a wide range of image and table attachments is enclosed. The first chapter clarifies the oldest historical development of the village from its establishment until the end of the 19 th century, and it contains brief general information about its geography. Other chapters are focused on the lifestyle during the given period; a special attention is paid to the federal activity, community administration, and the village development.

Keywords: Vysoká nad Labem; Social Life; Barium Operations; 20 th Century; village government

Obsah

Úvod	8
1 Základní charakteristika obce	10
1.1 Poloha obce	10
1.2 Z nejstarší historie	10
1.3 Založení obce Vysoká nad Labem	11
1.4 Historický vývoj do roku 1900	12
2 Obec na počátku 20. století	15
2.1 Struktura obyvatelstva	15
2.2 Samospráva obce v posledních letech monarchie	16
2.3 Spolkový život za Rakouska-Uherska	17
2.3.1 Svaz dobrovolných hasičů	17
2.3.2 Spořitelni a záložní spolek	18
2.3.3 Hospodářská jednota čtenářsko-zábavní	19
3 Vysoká nad Labem a první světová válka	21
4 Obec za první republiky	26
4.1 Vztah Vysokých k samostatné republice a jejímu prezidentovi	26
4.2 Konsolidace nového státu	27
4.3 Struktura obyvatelstva	28
4.4 Obecní samospráva a politický vývoj	30
4.5 Školní život v obci	31
4.6 Hospodářská krize	33
4.7 Kulturní život	36
5 Od Mnichova k osvobození	39
5.1 Mnichovský diktát a připojení k Německé říši	39
5.2 Poměry v obci	40
5.3 Druhá světová válka	42
5.4 Školní život v obci	44
5.4.1 Obecná škola během okupace	44
5.4.2 Založení školy mateřské	46
5.5 Transporty válečných zajatců	47
5.6 Počátek odboje	48
6 Poválečná léta a období socialismu	52
6.1 Obnovení Československé republiky	52
6.2 Od osvobození po převrat roku 1948	53
6.3 Nástup komunistů	57
6.4 Vznik a vývoj JZD	64
7 Vodovod	71
8 Významní rodáci a osobnosti působící ve Vysoké nad Labem	73
8.1 Antonín Krám	73
8.2 Josef Michal	74
9 Závěr století	75
Závěr	78
Použité zkratky	80
Seznam pramenů a literatury	81
Přílohy	90

Úvod

Během 20. století, tedy století dvou světových válek a dvou totalitních režimů, prodělala česká společnost značný vývoj a proběhlo mnoho zlomových událostí, které se povětšinou hluboko vepsaly do paměti několika doposud žijících obyvatel obce. Dějiny 20. století byly vybrány proto, aby nejen svědectví pamětníků, ale také fakta plynoucí z archivních pramenů, byly přístupné budoucím generacím. Myslím, že znalost regionálních dějin, které se dotýkají našich domovů, je přínosem do našeho dalšího života.

Cílem práce je zachycení všech důležitých mezníků českých dějin 20. století. Ráda bych shromáždila informace o tom, jak na změny lidé reagovali a jak vypadal každodenní život v obci. V období mezi těmito důležitými událostmi bych se ráda věnovala politickému dění, místní škole a spolkovému životu v obci.

Během historického bádání jsem využila archivních materiálů. Především kroniky obce Vysoká nad Labem uložené ve Státním okresním archivu města Hradec Králové (SOkA HK), kam v každé volné chvíli směřovaly mé kroky, tvořily nejvýznamnější pramennou základnu mé práce. Dále bylo využito kroniky uložené na Obecním úřadě a v místní mateřské škole. Podrobnější informace k politickému životu a rozvoji obce jsem našla ve fondech: Archiv obce Vysoká nad Labem, Místní národní výbor Vysoká nad Labem a Obecní úřad Vysoká nad Labem, uložených v SOkA HK. Většina těchto fondů je nezpracovaná, a tudíž práce s nimi byla často problematická. Skutečnosti o kulturním a společenském životě mi podaly fondy: Čtenářsko-zábavní hospodářská jednota Vysoká nad Labem, Národní fronta – místní akční výbor Vysoká nad Labem, uložené tamtéž a zápisy ze schůzí tělovýchovné jednoty Sokol z let 1939 - 1951, které mi poskytl starosta obce Vysoká nad Labem pan Jiří Horák.

Literatura, která by zachycovala komplexně zpracované dějiny obce do dnešního dne, bohužel neexistuje. Vyšly však některé publikace obecnějšího rázu, kterých k mému tématu bylo využito.

Velkou inspirací a vzorem mi byla kniha Josefa Petráně *Dvacáté století v Ouběnicích* s podtitulem *Soumrak tradičního venkova*, (Praha 2009).

K dokreslení života v obci mi pomáhaly rozhovory s rodákem a pamětníkem Kamilem Řehákem, materiály propůjčené doktorem Josefem Krámem a historické pohlednice, které mi poskytl místní sběratel Michal Harčář.

V textu práce je zachována přehledná chronologická posloupnost, avšak

v některých případech bylo postupováno tematicky. Kapitoly se zaměřují na určitý historický úsek. Ty jsou poté dále děleny tematicky na podkapitoly, věnující se místní samosprávě, struktuře obyvatelstva, kultuře, škole apod.

V první kapitole se neznalý čtenář seznámí s obecnými informacemi o obci, zvláště o její lokaci a stručně také o nejstarší historii. Druhá část se věnuje životu v obci na počátku nového milénia, jehož poklidný život naruší válečné drama roku 1914, které je rozebráno hned v následující kapitole. Dalším důležitým mezníkem a tedy další kapitolou, je vznik Československé republiky 28. října 1918 a přehled meziválečného období, které je zakončeno vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava. Pátá kapitola nastiňuje dramatické okamžiky, které naši předci museli prožívat v období doposud největšího válečného konfliktu 2. světové války. Šestá a poslední obsahově rozsáhlá kapitola se věnuje důležitému období naší historie, spojenému s činností Komunistické strany Československa. Dále následují tematicky řazené samostatné kapitoly o zavedení vodovodu, významných rodácích a osobnostech obce.

1 Základní charakteristika obce

1.1 Poloha obce

Tři kilometry vzdušnou čarou na jih od města Hradec Králové leží obec Vysoká nad Labem. Tato venkovská obec spadá administrativně pod Královehradecký kraj, okres Hradec Králové. Nachází se v široce rozevřeném údolí řeky Labe, nad jejím levým břehem v nadmořské výšce 240 metrů nad mořem.¹ V okolí obce se rozprostírají pole, zvedající se severovýchodním směrem ve stráně pokryté širokým pásem smíšených a borových lesů. Z východní strany je obec lemována kopcem Milíř s nadmořskou výškou 284,5 metrů, v jehož nejvyšším bodě stojí nová unikátní rozhledna, ze které je překrásný výhled do širokého okolí.² Na katastrálním území o rozloze 1 532 ha dnes žije přes 1 450 obyvatel.³ Pojmenování obce vystihuje skutečnost, že vesnice je alespoň z části situována na kopci nad řekou Labe.⁴

1.2 Z nejstarší historie

Nejstarší dějiny okolí Vysoké nad Labem byly jistě spojeny s přírodními podmínkami. Dá se předpokládat, že území bylo v pravěku prorostlé hustými lesy s četnými močály, jimiž si přirozenou cestu razila řeka Labe, která umožňovala velmi pozvolné osidlování této krajiny. Skutečný systematický archeologický výzkum lokality Královehradeckého kraje je spojen se založením archeologického pracoviště právě v Hradci Králové v roce 1959.⁵

Lidé sem pravděpodobně příležitostně zavítali až v pozdní době kamenné, čemuž nasvědčují archeologické nálezy pravěkých kamenných zbraní.⁶ Nejednalo se však o stálé osídlení, ale spíše o procházející skupiny lidí za účelem lovu či sběru planého ovoce a lesních plodů. Změna nastává až v době bronzové, kdy se ve Východních Če-

---

¹ Základní informace. *Vysoká nad Labem* [online]. c 2015 [cit. 2015-03-01].

² *Rozhledna Milíř. Obec Vysoká nad Labem. [informační brožura.]*. Vysoká nad Labem.

³ *Královehradecký kraj. Města a obce Královehradeckého kraje. Tradice, historie, památky, turistika, současnost*, Rožnov pod Radhoštěm 2011, s. 140.

⁴ František Karel ROSŮLEK, *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko. Dějinný a místopisný obraz : [se 176 obrazy, 5 obraz. přílohami a statistickým přehledem stavu národních škol v okr. Pardubickém za rok 1852-1853]*, Pardubice 1905, s. 6.

⁵ Vít OKOLEK, *Počátky osídlení východních Čech*, Hradec Králové. Muzeum východních Čech 1993, s. 6

⁶ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Archiv obce Vysoká nad Labem, Vladimír CÍRKVA, *Naše obec v minulosti a dnes (11. stol – 1938)*, in. v. č. x1, s. 2.

chách usadil lid lužické kultury, osidlující tuto krajinu téměř tisíc let. Z této doby pochází zřejmě i nálezy bronzových sekyr nalezených v obecní pískovně.⁷ Lužické obyvatelstvo provozovalo od začátku zemědělství. Velké zkušenosti právě z této oblasti umožnily lužickému lidu osidlovat i opomíjené oblasti chudé půdy na levém břehu Labe. Nová vlna obyvatelstva, zvaná lid slezskoplatěnické kultury, přišla i do nynějšího katastru Vysoké nad Labem, a to kolem roku 400 př. Kr. Dlouhé období lidu lužického ve východních Čechách bylo přerušeno invazí keltských kmenů, která znamenala konec pravěkého způsobu života. Na konci 1. stol. př. Kr. dochází k vpádu a osidlování krajiny germánskými kmeny, které v období 5. a 6. stol. vystřídal slovanský lid.⁸

1.3 Založení obce Vysoká nad Labem

O vzniku obce nemáme pramenných informací. Z pamětní knihy vyplývá, že Vysoká nad Labem vznikla pravděpodobně spojením opevněné dřevěné tvrže Vysoká s přilehlými statky, spolu s uhlířskými staveními Lhota na kopci Milíř, na přelomu 11. a 12. století.⁹ Existence tvrže však není doposud nijak potvrzena a také zbytky opracovaného pískovce v lese mezi Roudničkou a Vysokou nad Labem jsou jako pozůstatky tvrže velice sporné.¹⁰

První listinný záznam, který by měl dokládat existenci Vysoké nad Labem, se uvádí k roku 1073 a je spojen se založením opatovického kláštera, jemuž byla ves králem Vratislavem II. udělena.¹¹ V zakládající listině opatovického kláštera je napsáno: „*Alteram quoque villam Ozzicich dictam cum universis hospitibus; villam quoque Uisoca dictam*“.¹² Nad tímto datem však můžeme pouze spekulovat, neboť Vratislav II. v této době ještě králem nebyl a na základě dalších rozborů je založení Opatovického kláštera kladeno nejpravděpodobněji do roku 1086.¹³

Lokalita Vysoká nad Labem je z nejstarší klášterní držby a lze ji považovat za

---

⁷ Kateřina CHARVÁTOVÁ - Václav SPURNÝ - Natalie VENCLOVÁ, *Nálezové zprávy Státního archeologického ústavu v Praze 1919-1952*, Praha 1992, s. 26.

⁸ V. VOKOLEK, *Počátky osídlení východních Čech*, s. 45n.

⁹ Václav HORYNA, *Vlastivěda Královéhradecka. Kulturní a hospodářský snímek okresu*, Hradec Králové 1968, s. 501.

¹⁰ Pavel KRÍŽEK - Miloš ŘEZNÍK, *Hrady, zámky a tvrže na Královéhradecku. Historický průvodce*, Hradec Králové 1992, s.105.

¹¹ K. F. ROSŮLEK, *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko*, s. 3.

¹² Emanuela NOHEJLOVÁ – PRÁTOVÁ, *Příběhy kláštera Opatovického. Příspěvek k vlastivědě země České*, Praha 1925, s. 77.

¹³ Tamtéž, s. 9, více pak na stránkách s. 76n, kde autorka podává rozbor zakládající listiny.

osadu strážců.¹⁴

1.4 Historický vývoj do roku 1900

Záznamy z roku 1436 svědčí o Divišovi Bořkovi z Miletínka, kterému se po zničení opatovického kláštera dostala většina jeho majetku.¹⁵ S touto osobou je také spojeno husitské vojenské střetnutí, kdy královské vojsko pod velením Diviše Bořka z Miletínka zaútočilo na Hradec Králové. Pomocné vojsko válečníka Viléma Kostky z Postupic spolu s táboritským hejtmanem Janem Pardusem z Horky a Vrátkova se v listopadu roku 1436 utábořilo mezi Velkým a Malým Chválenským kopcem u vsi. Pomocné vojsko však bylo zničeno a Vilém Kostka byl 7. listopadu 1436 u Vysoké zabit.¹⁶

Roku 1464 se opatovické zboží dostává do rukou králi Jiřímu z Poděbrad, který rok po té postupuje celé panství svým synům Viktorínovi, Jindřichovi, Hynkovi a Bočkovi.¹⁷

V roce 1490 daroval král Vladislav Jagellonský Vilémovi z Pernštejna své právo vyplatit ze starších zástav východočeské panství Kunětická hora, zahrnující většinu majetku zaniklého benediktinského kláštera v Opatovicích.¹⁸ Ke konci 15. století tak přešla většina majetku do rukou pánů z Pernštejna, kterým Vysoká nad Labem patřila do března roku 1560, poté Jaroslav Pernštejn prodal zadlužené panství královské české komoře.¹⁹

Poměrně klidný vývoj obce byl narušen s počátkem 17. století, kdy v českých zemích rostlo náboženské napětí mezi katolíky a příznivci evangelického vyznání. Spor nakonec vyústil ve stavovské povstání proti panování Habsburků roku 1618, a to se stalo příčinou 30leté války (1618 – 1648). Vysoká byla v té době v majetku císařského panství Pardubice římskoněmeckého císaře a českého krále Matyáše II. Habsburského a posléze jeho bratrance Ferdinanda II.²⁰

---

¹⁴ Jaroslav TEPLÝ, *Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku*, Pardubice 1997, s. 112.

¹⁵ František PALACKÝ - (ed.), *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i moravské. Z archivův domácích i cizích*, Díl IV, s. 175n; TÝŽ díl XXII. s. 100.

¹⁶ Tomáš JEŽEK, *Husité, Husitství na Chrudimsku* [online].

¹⁷ F. PALACKÝ, *Archiv český*, s. 505; TÝŽ díl XXII., s. 159.

¹⁸ Petr VOREL, *Páni z Pernštejn. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 2012, s. 96.

¹⁹ Státní oblastní archiv v Zámrsku, KOL. *Velkostatek Pardubice 1494 – 1952, Inventář, 1963, ev.č. 412, s. 266.*

²⁰ Karel František ROSŮLEK, *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko. Dějinný a místopisný obraz*. Pardubice

Jak se válečné události podepsaly na Vysoké nad Labem, se pro nedostatek pramenů nedozvídáme. Můžeme se však domnívat, že právě venkované byli těmi, kteří se během války měli nejhůře. Celkový obraz doby ukazuje, že venkovští obyvatelé museli uživit nejen svou rodinu, ale také zajistit suroviny pro obyvatele měst a v neposlední řadě museli živit procházející armády.²¹

V roce 1639 bylo švédským vojskem dobyt město Hradec Králové a stalo se tak jakousi základnou k drancování širokého okolí.²² Z pamětní knihy se dozvídáme o vypálených a zpusťovaných usedlostech v letech 1637 – 1640, na kterých mělo svůj podíl i vojsko domácí pod velením generála Melchiora von Hatzfelda.²³

Významné místo zaujala v obci škola, která je ve Vysoké nad Labem od roku 1770, do této doby se v obci vyučovalo pouze soukromě.²⁴ První školní budova byla z příkazu úřadu postavena 2. října 1798. Budova byla dřevěná o jedné třídě, světnici pro učitele, komory, kuchyně a chlévu. Novou zděnou budovu dostala škola roku 1869, neboť po přiškolení nedaleké obce Roudnička v roce 1866 již kapacitně nevyhovovala. Škola se postupně rozšiřovala a v roce 1884 se dvojtřídní škola stala trojtřídní.

Po dobu více jak čtvrt tisíciletí spadala Vysoká nad Labem do rychty Dříteč a posléze do vysoké rychty pardubického panství pod správou české komory. Teprve revoluční rok 1848 přinesl nové změny.²⁵ Zrušení roboty a zavedení ústavnosti znamenalo hluboký zásah do existence tohoto panství. Rok 1848 představoval kompletní přestavbu politické správy, kdy byly v obcích zřizovány zcela nové instituce - samosprávné korporace.²⁶ Tím skončila také společná historie s pardubickým panstvím a 2. února 1850 připadla Vysoká nad Labem pod císařsko-královské okresní hejtmanství Hradec Králové.²⁷ K tomuto účelu byla postavena budova obecního domu v roce 1887.²⁸

Na obec se vztahovalo obecní zřízení a volební řád pro Moravu a Čechy z roku 1864. Obecní samospráva spočívala ve volebním právu části obyvatel obce. Zletilých mužů, kteří nebyli volebního práva zbaveni (např. pro trestný čin, či šlo-li o důstojníky

---

1909, s. 466.

²¹ Petr KLUČINA, *Třicetiletá válka obraz doby 1618-1648*, s. 295.

²² Martina HULANOVÁ, *Analýza rytiny historického bojiště Hradec Králové*, s. 17.

²³ SOkA HK, fond AO V. n. L., *Naše obec v minulosti a dnes*, s. 16.

²⁴ SOkA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 7.

²⁵ SOA Zámorsk, KOL. *Velkostatek Pardubice*, s. 266.

²⁶ Zdeňka HLEDÍKOVÁ - Jan JANÁK - Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2011, s. 297.

²⁷ SOkA HK, fond Základní škola Vysoká nad Labem, *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1841 – 1894*, s. 4.

²⁸ SOkA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 21.

armády v činné službě) a platili v obci přímou daň. Do obcí se volilo podle cenové (majetkové) soustavy, spojované s kapacitním systémem, představovaným místními honoracemi, v našem případě učiteli obecné školy.²⁹

V druhé polovině 19. století docházelo k rozvoji kulturního života v podobě zakládání spolků. Jako první vznikla v roce 1883 čtenářsko-zábavní jednota na popud místního učitele Jana Novotného. Další spolek - sbor dobrovolných hasičů, vznikl v roce 1886.

Do roku 1899 pochovávala obec zemřelé na hřbitově sv. Jana Křtitele na Zámečku.³⁰ Na sklonku 19. století byl obcí postaven vlastní hřbitov, který byl vysvěcen kaplanem Culkou dne 30. června 1907.³¹ Kamenný kříž uprostřed hřbitova darovala Majdalena Malířová čp. 67.³²

Co se týče obyvatelstva, při posledním sčítání lidu v roce 1890 měla obec 919 obyvatel a 113 domů.³³

---

²⁹ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 300.

³⁰ SOKA HK, fond obecního úřadu ve Vysoké nad Labem, *Schůze obecních výborů obce Vysoké nad Labem 1895/1904*, nezpracováno.

³¹ SOKA Hradec Králové, fond OÚ V. n. L., *Protokoly obecního zastupitelstva 1904/1931*, nezpracováno.

³² SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 50.

³³ *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, Praha 2006, s. 464.

2 Obec na počátku 20. století

2.1 Struktura obyvatelstva

Počet obyvatel obce se ke konci 19. století postupně zvyšoval. Sčítání lidu v roce 1900 zaznamenalo naopak pokles počtu obyvatelstva na 860 obyvatel. Což bylo o 59 obyvatel méně než při předcházejícím sčítání lidu v roce 1890. Do posledního sčítání lidu v Rakousku-Uhersku roku 1910 počet obyvatel opět klesl na 795.³⁴ Pokud se podrobněji podíváme na obce v okolí, můžeme sledovat obdobný trend, který poukazuje na postupnou koncentraci obyvatelstva do blízkých měst Hradce Králové, Opatovic nad Labem a Pardubic.³⁵ Tato urbanizace byla zřejmě důsledkem nedokonalé dopravní sítě, kvůli které se lidé těžko dostávali do zaměstnání a byli tak nuceni se do měst stěhovat za prací.³⁶ Co se týče obytných domů, čísla popisná zpravidla rok od roku rostla. V roce 1910 čítala obec 126 domů, což bylo v průměru 6,3 osob v jednom stavení. Obec se dělila do 4 částí: Pod Vinicí, U Kříže, U Mostu a Vysoká nad Labem.³⁷

Jedenáct obyvatel obce bylo helvetského vyznání, všichni ostatní se hlásili k římskokatolické církvi.³⁸ V roce 1919 se od římskokatolické církve odštěpila Církev československá, k níž přešla část katolických věřících. Vznik nově vytvořené církve je spojen s politickou situací po první světové válce, kdy začala být římskokatolická církev chápána jako nástroj habsburské protičeské politiky.³⁹ K této církvi se v roce 1930 hlásilo již 123 občanů Vysoké nad Labem.

Jak se můžeme dozvědět ze školní kroniky, na počátku nového tisíciletí sužovaly obyvatele zejména nemoci jako spalničky, záškrť, dusivý kašel nebo spála.⁴⁰ Nejčastěji se dočítáme o epidemii spalniček, které v mnoha případech končily smrtí. Proti této chorobě se však začalo pravidelně očkovat až od roku 1969.⁴¹

Vysoká nad Labem patřila až do roku 1950 k soudnímu okresu pardubickému (kde se pro obec nacházel příslušný okresní soud) a politickému okresu pardubickému (kde

---

³⁴ V roce 1880 žilo v obci 907 obyvatel, roku 1890 se tento počet zvýšil na 919. In: *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*, s. 464; SOKA HK, *Naše obec v minulosti a dnes*, s. 55.

³⁵ Město Pardubice mělo přírůstek obyvatel od roku 1890 do 1900 6490 obyvatel, o deset let později činil přírůstek 6811, Hradec Králové od 1890 – 1900 4074 obyvatel, 1900 – 1910 se počet obyvatel zvýšil o 6365. Okolní obce jako Bukovina n. L., Borek, Dříteč, Býšť, aj. zaznamenaly v tomto období pokles obyvatel. In: *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*.

³⁶ SOKA HK, archivní fond Čtenářsko-zábavní hospodářská jednota Vysoká nad Labem, Výroční zpráva 1908.

³⁷ *Seznam míst v království Českém. Sestaven na základě úředních dat k rozkazu c.k. místodržitelství*. Praha 1913, s. 415.

³⁸ SOKA HK, *Naše obec v minulosti a dnes*, s. 55.

³⁹ Církev československá husitská, In: *Wikipedia. The free encyclopedia* [online].

⁴⁰ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 68n.

⁴¹ Jiří HANČIL, Dětské infekční nemoci. Spalničky. In: *Ordinace.cz* [online].

sídlilo okresní hejtmanství).⁴² Duchovní správa obce příslušela farnímu úřadu na Novém Hradci Králové, který náležel královehradeckému biskupství. Pošta se nacházela v nedalekých Opatovicích nad Labem,⁴³ kde měla obec i obvodního lékaře.⁴⁴ O obecních záležitostech rozhodovalo obecní zastupitelstvo, které bylo do roku 1919 voleno jednou za tři roky.⁴⁵

2.2 Samospráva obce v posledních letech monarchie

Na počátku 20. století byl volen obecní výbor na tříleté volební období. Obecní výbor následně ze svého středu volil tříčlenné užší obecní představenstvo, neboli obecní radní a obecního starostu, kteří tvořili samosprávný orgán obce. Představenstvo projednávalo především obecní rozpočet a řešilo nejvlastnější záležitosti obce. Výkonná moc náležela pouze starostovi, který byl povinen provádět usnesení obecního výboru. Vedle samostatné obecní působnosti obstarával starosta působnost přenesenou, jeho úkolem bylo vykonávat veřejné záležitosti, které na něj byly delegační cestou přeneseny zákonem.⁴⁶ Obecní představenstvo fungovalo pouze jako poradní orgán. Obecní výbor měl v rukou dozorní moc, spravoval jmění, udílel domovské právo a čestné občanství.⁴⁷

Za prvního starostu nového tisíciletí byl zvolen Václav Tichý, který však díky rozepřím nikdy neúřadoval a byl zastupován svým náměstkem. V období let 1904 – 1907 a 1907 - 1910 měl v rukou výkonnou moc chalupník Josef Salavec. Při volbách v roce 1910 byl za starostu vybrán Jan Koblížek, který si úřad udržel přes válku, až do roku 1927.⁴⁸ Obecní zastupitelstvo se často scházelo neúplné, častokrát chyběla až třetina členů. Vždy na počátku roku se na schůzi probíraly obecní účty, jejich revizi a schvaloval se obecní rozpočet. Obecní pokladnu nejvíce zatěžovaly výdaje spojené s místními chudými, zejména vyplácení chudinské podpory a případné ošetření v královehradecké či pardubické nemocnici. Dále z pokladny putovaly peníze na opravy cest, pojištění majetku, příspěvky místní škole, výlohy spojené s oslavami apod.

Na schůzích zastupitelstva byly projednávány záležitosti týkající se udílení do-

---

⁴² František Karel ROSŮLEK, *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: dějinný a místopisný obraz : se 120 obrázky, 2 mapami a 3 přílohami* Pardubice 1903-1904, s. 1.

⁴³ *Seznam míst v království Českém*, s. 415.

⁴⁴ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 16.

⁴⁵ Tamtéž, s. 81.

⁴⁶ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 301.

⁴⁷ Tamtéž, s. 297.

⁴⁸ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 5.

movského práva, sestavování komisí pro obecní záležitosti, rozhodování o opravách, schvalování půjček a vyřizování žádostí občanů.

Institut domovského práva plnil zejména funkci evidence obyvatel, s čímž souvisely i voličské seznamy, neboť voličské právo do obecního zastupitelstva bylo vázáno na domovskou obec. Evidence obyvatel se týkala i seznamů k volbám do honebního výboru.

Vedle evidence obyvatel se pro veterinární účely vedly záznamy o počtech hospodářského zvířectva, ovocných stromů a keřů.⁴⁹

2.3 Spolkový život za Rakouska-Uherska

I přesto, že Vysoká nad Labem byla obcí malou, měla v minulosti pestrý spolkový život. Základy spolkového života obce byly položeny již před koncem 19. století. Jak vyplynulo z veškerých dostupných dokumentů, víme dnes s úplnou přesností, že mezi nejstarší spolky ve Vysoké nad Labem patřil čtenářsko-zábavní spolek, založený v roce 1883.⁵⁰ Po třech letech následovalo založení hasičského sboru a v roce 1902 začal činnost vyvíjet i dramatický odbor. Ostatní spolky a organizace byly zakládány až v období první republiky.

2.3.1 Svaz dobrovolných hasičů

Zásadní význam pro rozvoj dobrovolné protipožární ochrany v Čechách mělo vydání zemského zákona ze dne 25. května č. 45/1876 nazvaného „Řád policie v příčině ohně“, který obcím nařizoval zakládat sbory dobrovolných hasičů a tím jim dával první pevnou právní základnu.⁵¹ A protože v 19. století znamenalo Vysokou nad Labem 34 požárů, vznikl roku 1886 Sbor dobrovolných hasičů.⁵² Za podpory bývalého starosty obce Antonína Tichého, člena okresního výboru v Pardubicích, dostává sbor hasičskou stříkačku. Do sboru se přihlásilo 46 občanů a 16 členů se hlásilo za přispívající. Prvním velitelem sboru byl zvolen Antonín Hruša a jednatelem učitel Jan Šafránek. Dalšími veliteli

---

⁴⁹ SOkA HK, fond OÚ V. n. L., *Protokoly obecního zastupitelstva 1904/1931*, nezpracováno.

⁵⁰ V. HORYNA, *Vlastivěda Královéhradecka*, s. 503.

⁵¹ Rudolf ZÍKA, *Vývoj fungování českých sborů dobrovolných hasičů ve venkovských obcích na jihu Čech v letech 1876 – 1939*, České Budějovice 2013, s. 26.

⁵² V. HORYNA, *Vlastivěda Královéhradecka*, s. 502.

sboru byli Václav Tichý (1895 - 1910), František Červinka (1910 - 1911), František Slabý (1911 - 1914) a Antonín Slabý (1914 - 1918). Dle záznamů se sbor účastnil 50 požárů v obci a dostavil se k ohňům i v Opatovicích nad Labem, Třebši, Roudničce, Újezdě, Bukovině a Pohřebačce.

2.3.2 Spořitelní a záložní spolek

Krátce po nástupu nového století, 15. dubna 1905, byl ve Vysoké nad Labem založen „*Spořitelní a záložní spolek*“, ustavující valnou hromadou spořitelního a záložního spolku pro Vysokou nad Labem. Spolek měl členům poskytovat zúročitelné zápůjčky a úvěry zvláště k provozovacím účelům, které měly napomáhat zlepšení poměrů jejich hospodářství a živnosti. Do jejího čela, byl zvolen rolník Karel Morávek, náměstkem pak rolník František Červinka, pokladníkem řídící učitel Bedřich Ipser a dalšími členy představenstva rolník Jan Morávek, učitel Josef Černý, Josef Švagerka, Václav Krám, Václav Šejvl a předsedou dozorčí rady byl jmenován starosta obce Josef Salavec. Členové představenstva schválili jednací řád, kterým byla stanovena maximální výše úsporných vkladů a jiných výpůjček do 20 000 korun, výše zápůjček do 2 000 korun, vklady pro jednotlivce od 1 do 5 000 korun. Zároveň byly stanoveny výpovědní lhůty z vkladů a termín splatných úroků z vkladů k 31. prosinci daného roku. Úroky z vkladů byly stanoveny na 4 %, ze zápůjček dělal úrok 5 %.⁵³

Zakládajících členů měla kempelička 29 a do konce roku 1905 jich získala dalších 9, jejich počet pak nadále vzrůstal až na 97 před první světovou válkou.⁵⁴ V roce 1934 došlo ke změně stanov spořitelního spolku a současně byl pozměněn jeho název na „*Kampelička, spořitelní a záložní spolek ve Vysoké nad Labem*“. V době protektorátu bylo nutné uvést název spolku i v německém jazyce, tento zněl „*Kampelička, Spar- und Vorschussverein in Wischka an der Elbe*“. Dne 19. května 1945 vešel v platnost dekret prezidenta republiky, který podle §12 zavedl nad kempeličkou dočasnou národní správu.⁵⁵ Správcem byl místním národním výborem zvolen Josef Morávek. Ve smyslu zákona č. 181/1948 Sb. byl spolek přeměněn v ústav lidového peněžnictví. Název byl

---

⁵³ SOkA HK, fond Záložna kempeličky Vysoká nad Labem, *Zápis o ustavující a I. valné hromadě Spořitelního a záložního spolku*, č. 2059.

⁵⁴ SOkA HK, fond AO V. n. L., *Naše obec v minulosti a dnes*, s. 75.

⁵⁵ Předpis č. 5/1945 Sb., *O neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů*.

změněn na „Záložna-Kampelička ve Vysoké nad Labem“ a kampelička se stala povinným členem Okresní spořitelny a záložny v Pardubicích. Od roku 1951 byla kampelička přearazena pod Okresní spořitelnu a záložnu v Hradci Králové. Úmrtím dlouholetého pracovníka Antonína Salavce v roce 1960 skončila činnost státního spořitelního spolku jako samostatného celku a byla vtělena pod zdejší poštovní úřad.⁵⁶

Pomocnou ruku podávala kampelička za hospodářské krize, kdy přispívala na ošacovací akce pro děti nezaměstnaných rodičů, školním dětem přispívala na výlety a finančně podporovala rozšiřování místních knihoven.⁵⁷

2.3.3 Hospodářská jednota čtenářsko-zábavní

Na popud místního učitele Jana Novotného, byla v obci na jaře roku 1883 založena Čtenářsko-zábavní hospodářská jednota. Jejím úkolem bylo rozšiřování hospodářských vědomostí, čtení krásné a vědecké literatury, pořádání zábav a výletů. Spolek ihned na počátku činnosti založil spolkovou knihovnu, pořádal přednášky a rozhovory, ze kterých podával podnět různým zařízením ve prospěch celé obce.

Dle protokolu sepsaného při výroční valné hromadě ze dne 6. ledna 1900 byl jejím předsedou zvolen Václav Novotný. Kromě předsedy byl pravidelně volen i jeho zástupce, dále pak jednatel a pokladník. V roce 1900 měla jednota 27 členů. Všichni členové byli povinni platit roční příspěvek ve výši 2 koruny a 40 haléřů. Tyto peníze sloužily například na předplatné různých politických i poučných časopisů, které se odevzdávaly do spolkové knihovny.

Knihovna obsahovala 57 odborných knih a 301 knih se zábavní tematikou. Jako první knihovník zde působil Antonín Salavec. Zapůjčeno bylo občanům 139 knih. Knihovna získávala peníze a knihy převážně z darů nebo je kupovala z výnosů pořádaných akcí.

Pro zdejší občany zprostředkovávala jednota do roku 1905 objednávky cenově výhodných hnojiv ledku chilského, lněného semena a pícního vápna. Poté zprostředkování přebrala místní záložna. Dle stanov se každou poslední sobotu v měsíci konala schůze, na které se řešily organizační záležitosti. Tato tradice byla narušena v roce 1902, kdy se pro odchod předsedy i zastupujícího místopředsedy nekonala jediná schůze

---

⁵⁶ SOkA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, in. v. č. x1, s. 324.

⁵⁷ SOkA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 27n.

výboru.⁵⁸

Důležitou větví hospodářské jednoty byl dramatický odbor, který byl na podnět místního učitele Jana Beránka, založen roku 1902. První představení se konalo 31. prosince 1902.⁵⁹

V jubilejní jednatelské zprávě z roku 1908 se můžeme dočíst o zásluhách spolku. Z jeho popudu byl v obci vystavěn chodník a vysazeno lipové stromořadí. Ze svých příjmů a za přispění zemědělské rady pořídil spolek hospodářské stroje (luční brány a tricur). Na jeho doporučení bylo v obci založeno strojní družstvo. Jednota také pořídila jeviště pro divadelní odbor ochotnických herců. V tomto roce se rozrostla členská základna na 42 členů.⁶⁰

Po zániku spolku v roce 1919 byla spolková knihovna předána obci a stala se základem nové obecní Husovy knihovny.⁶¹

Takto vyhlížela ve zkratce Vysoká v době, kdy se blížilo dosud nebývalé válečné drama, které mělo neblaze zasáhnout do života obce a tragicky i do mnohých vysockých rodin.

---

⁵⁸ SOKA HK, fond Čtenářsko-zábavní hospodářská jednota Vysoká nad Labem.

⁵⁹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Naše obec v minulosti a dnes*, s. 63.

⁶⁰ SOKA HK, fond Čtenářsko-zábavní hospodářská jednota Vysoká nad Labem.

⁶¹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 24.

3 Vysoká nad Labem a první světová válka

Když byl 28. června 1914 v Sarajevu zastřelen arcivévoda a následník trůnu František Ferdinand d'Este, strhla se vlna událostí, vedoucí k vypuknutí globálního válečného konfliktu.⁶² Měsíc po atentátu vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku. Mělo jít o rychlé a jednoznačné vítězné tažení, které však po dlouhé čtyři roky sužovalo obyvatelstvo celého světa.

Za celou válku narukovalo do rakousko-uherské armády více, jak 160 mladých i zralých vysockých mužů a daleko od domova bojovali za zájmy Říše.⁶³

V prvních válečných letech se prováděly odvody koní a soupis dobytka. Po povolání místních učitelů do činné vojenské služby byla omezena školní docházka jen na polodenní vyučování.⁶⁴ Díky úrodnému roku 1914 bylo v obci všeho dostatek. Brzy se však začala projevovat nouze o zboží z dovozu a zásobování obyvatelstva tak bylo ohroženo. Příčinou se stala námořní blokáda roku 1915, která zamezila dovozu zboží do naší země.⁶⁵

Aby se s potravinami šetřilo a bylo možné zajistit alespoň poněkud rovnoměrné zásobování, začala se v obchodech prodávat mouka a chléb pouze na výkaz o spotřebě chleba a mouky, obecně zvaný „chlebenka“. Dle tohoto výkazu mohla jedna osoba spotřebovat za jeden den buď 200 g mouky, nebo 280 g chleba. Nedostatek potravin, oděvů a obuvi měl za následek markantní růst cen v obchodech. Aby nedocházelo k lichvě, byly úředně zaváděny maximální ceny na nejrůznější typy potravin. Z důvodu hrozícího nedostatku masa byly v domácnostech zavedeny dva bezmasé dny, maso se nesmělo prodávat ve středu a v pátek, zároveň se v tyto dny nesměly vařit masité pokrmy v hostincích.

Zatímco muži mařili životy v zákopech, těžká práce v hospodářstvích spočívala na bedrech místních osamocených žen a dětí. Řídící učitel Bedřich Ipser konstatuje. „*Ač ubylo lidí i koní k účelům válečným, mnohé ženy chopily se klečí pluhu a dítky statně pomáhaly.*“ Došlo k velkému úbytku pracovních sil a nebylo tak zvláštností, vidět orající ženu nebo děvče s kravským potahem.

Hospodářské poměry na počátku roku 1915 byly ještě na dobré úrovni, neboť v předchozím roce došlo k velmi dobré úrodě brambor.⁶⁶ Situace se však změnila hned

---

⁶² Následník trůnu František Ferdinand a jeho choť zavraždění, *Lidové noviny*.

⁶³ SOkA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 185n.

⁶⁴ Tamtéž, s. 164.

⁶⁵ První světová válka, In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online].

⁶⁶ SOkA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 170 n.

zjara následujícího roku, kdy vlivem nepříznivého počasí byla vyplavena ornice a setba se tak musela opakovat. Takto znovu zaseté obilí pak vlivem velmi suchého a parného počasí vůbec nevzešlo.⁶⁷

V hodinách ručních prací zhotovovaly žačky zdejší školy pro vojáky onuce, kukly, nátepičky, chránítka na uši a ponožky. Pro zbrojovku děti sbíraly předměty z mědi, mosazi, zinku a olova.⁶⁸ Vlivem války utrpěla školní docházka. Děti byly více než kdy jindy zapotřebí doma k výpomoci na polích i v domácnosti. Úbytkem mužů, především otců, poklesla morálka dětí. Mládež divočela a dopouštěla se různých nepřístojností.⁶⁹

Počátkem války se rozšířilo charitativní hnutí. Pořádaly se sbírky ve prospěch Červeného kříže. Česká zemská komise pro ochranu dítek a péče o mládež vybíraly příspěvky pro děti z chudých rodin.⁷⁰ Ani rok 1916 nepřinesl změnu v zásobování obyvatel obce a dovoz byl stále nedostatečný. Obyvatelstvo bylo zatěžováno rekvizicemi potravin a domácího zvířectva. Rolníkům byly předepisovány dodávky všeho druhu obilí, které za státem stanovené ceny, museli odevzdávat. Množství dodávek neboli kontingent nejen obilí, ale i brambor a máku byl stále zvyšován. Potřeby válčícího státu si vynutily přísnou kontrolu hospodaření. Místní učitelé byli nařízením císařsko-královského okresního hejtmanství povinni sepisovat výnosy sklizně, zásoby obilí, osevné plochy a provádět jejich revizi. Příkladové hospodářství ve formě lístků bylo postupně rozšiřováno i na další potraviny: kávu, tuk, ale třeba i na mýdlo a petrolej. Chtěl-li občan koupit cukr, potřeboval lístek zvaný cukřenka orazítovaný obecním razítkem. Každá rodina dostala podle počtu členů rodiny různé „-enky“ pro těžce a lehce pracující. Někdy se nedostalo na lístky vůbec nic. Pro chybějící ječmen ke sladování vyráběly pivovary pouze 35 % své původní produkce. Prodej piva se tak omezil na ½ litru pro jednoho hosta nebo litr piva pro rodinu. Docházelo k dalšímu zdražování potravin, které překotně stoupalo až do konce války. Dle školní kroniky stoupla cena tuku v roce 1916 až o 675 %. Aby nejzákladnější potraviny byly dostupné i středním vrstvám obyvatel, nastavilo okresní hejtmanství v Pardubicích pro svůj obvod nové maximální ceny. Vlivem tohoto nařízení přestali venkované nosit tyto produkty do měst, kde vzápětí nastala citelná bída. Lidé z měst tak začali často chodit nakupovat do obce, kde byli ochotni zaplatit i trojnásobek ceny.⁷¹

---

⁶⁷ Tamtéž, s. 172.

⁶⁸ Tamtéž, s. 168.

⁶⁹ Tamtéž, s. 170.

⁷⁰ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Protokoly obecního zastupitelstva 1904/1931*.

⁷¹ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 181n.

V červnu 1916 se Vysoká nad Labem stala dočasným domovem pro 14 židovských rodin z Bukoviny a Haliče, které byly vystěhovány před příchodem ruského vojska. Členové těchto rodin byli ubytováni v pěti místních domech, v č. p. 42 se však vyskytl skvrnitý tyfus, na který v královehradecké nemocnici zemřela jedna židovská žena a celý dům musel být desinfikován.

Hospodářská situace se v roce 1916 ještě více zhoršila. Pro nepřízeň počasí se loňského roku urodilo málo brambor a zimní osení se vymočilo. Ani následující žně neslibovaly lepší časy, velký úbytek pracovních sil, rekvírování tažného dobytka, absence umělých hnojiv a špatné počasí úrodě nepřálo. Na pomoc při sklizních bylo do obce povoláno 11 ruských válečných zajatců, a to do č. p. 115, kde sídlila obecní strážnice. Zajatci byli po jednom přiřazeni do jednotlivých hospodářství.

Na podzim sbírali žáci místní školy ostružinové listí, které sloužilo na přípravu náhražky nedostatkového čaje pro vojáky.⁷²

Pro dlouhé trvání bojů si válka vyžadovala dalších zdrojů surovin pro výrobu zbraní. V dubnu roku 1917 byl v obci zrekvírován 41kilový zvon z roku 1874, který byl sejmut z místní zvoničky, umístěné před školní budovou. Zmizely i bronzové a zinkové haléře a zůstaly jen železné a papírové peníze.

Situace v zásobování roku 1917 je popsána následovně. „*Čím více vzdalovali jsme se od žní v r. 1916, tím citelnější jevil se nedostatek potravin, takže od počátku května 1917 byly zmenšovány dávky chlebové i moučné, jen aby se vystačilo do nových žní; v některém týdnu potraviny nebyly vůbec vydávány.*“ Úroda byla pochopitelně v průběhu války rok od roku nižší. Rok 1917 byl kritický, nouze o potraviny se začala projevovat i u zemědělců, poněvadž obilí bylo rekvírováno pro potřeby vojska. Hlad ve městě překonával veškeré morální zábrany a nebylo snad nikoho, kdo by nepřekračoval státní nařízení proti černému trhu. „*Sotva počaly žně r. 1917, přicházeli opět obyvatelé z měst do vesnic nakoupit,*“ popisoval Bedřich Ipser, „*ve mlýnech vyměňovali mouku, aby si tak učinili zásoby na dobu příští. Přitom opět nabízeny ceny přemrštěné. Ačkoli maximální cena za pšenici i žito byla stanovena na 40 K za 1 q, bylo nabízeno 200 – 300 K. Takovéto ceny mnohdy i vyšší, nabízeli ovšem lidé, kteří válkou zbohatli.*“⁷³ Pro tyto překupníky si čeština utvořila pojem „keřas“ ve významu válečný spekulant a zbohatlík.⁷⁴

⁷² SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 185n.

⁷³ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 198n.

⁷⁴ Václav MACHEK, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1971, s. 249.

Přibývání peněz zaznamenal už v roce 1915 místní Spořitelní a záložní spolek. Úspory tu vzrostly z necelých 70 000 korun v roce 1914 na víc než 218 000 v roce 1918. Naproti tomu půjčky z necelých 53 500 korun klesly pod 17 000 korun v roce 1918. Hospodáři se zbavovali dluhů váznoucích na jejich usedlostech včetně splácení peněz zapsaných jako dědické podíly a dalších pohledávek.⁷⁵ Tím, jak rostla nuzota všeho, hodnota peněz klesala. Za peníze už nebylo možné koupit téměř nic, i když peněz bylo v oběhu víc než dost. Aby stát zpomalil stále větší výdej inflačního oběživa, byli jednotlivci a obce nuceny upisovat válečné půjčky. Na žádost a vybídnutí okresního hejtmanství se obec těchto půjček musela účastnit také. Nejvíce obec upsala na čtvrtou půjčku na jaře roku 1916 a to 6 000 korun.⁷⁶ Jen žáci zdejší školy upsali 1 400 korun⁷⁷ a místní Spořitelní a záložní spolek 6 700 korun.⁷⁸ Na pátou válečnou půjčku, která probíhala v zimě téhož roku, upsala obec 3 000 korun prostřednictvím zdejšího Spořitelního a záložního spolku,⁷⁹ členové učitelského sboru upsali 1 100 korun a žáci 450 korun.⁸⁰ Obyvatelé obce Vysoké nad Labem se v poslední osmé válečné půjčce upsali 15 úpisy na 15 500 korun. Upisování se provádělo hotovými penězi nebo splátkami.⁸¹

Od tohoto roku není k dostání vepřové maso, sádlo, káva ani pivo. Zboží, které se nedostávalo, si lidé vyráběli, jak se dalo. Pivo si lidé i přes zákaz c. k. finančního ředitelství počali vařit doma. Nebylo látek ani nití. Sbíraly se obnošené oděvy, ze kterých se znovu zhotovovaly uniformy pro vojsko. Pro chybějící uhlí bylo zastaveno školní vyučování. Měsíční příděl kuřiva stačil sotva na jeden den. Kuřáci si tak nahrazovali kuřivo kopřivami, jahodovými a ostružinovými listy či svízelem syřišťovým.

Často se prodávalo tajně výměnou za dříví, mýdlo, mouku, chléb, obilí a jiné potraviny.⁸² Tohoto roku bylo do obce povoláno 12 ruských a italských zajatců ku pomoci při žních. Pro neobvykle suché a parné počasí byla sklizeň velice nízká, pro nedostatek krmiva odprodávali rolníci dobytek.

V říjnu 1918 se rozšířila dosud neznámá nemoc "španělská chřipka". Brzy zasáhla celou Evropu. Onemocněly celé rodiny a ve školách se neučilo. Pět případů skon-

---

⁷⁵ SOKA HK, fond Záložna Kampelička Vysoká nad Labem, nezpracováno.

⁷⁶ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Protokoly obecního zastupitelstva 1904/1931*.

⁷⁷ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 177.

⁷⁸ SOKA HK, fond Záložna Kampelička Vysoká nad Labem, *Knihy bilanční 1912 – 1927*, kniha č. 17, inv. č. 25.

⁷⁹ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Protokoly obecního zastupitelstva 1904/1931*.

⁸⁰ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 193.

⁸¹ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 177.

⁸² Tamtéž, s. 200n.

čilo v obci smrtí.⁸³

V listopadu 1918 první světová válka skončila porážkou tzv. čtyřspolku (Německo, Rakousko-Uhersko, Turecko, Bulharsko). Konec dlouhé války přinesl všeobecnou úlevu. Většina vysockých rodin očekávala návrat svých příslušníků obohacených o hrůzné válečné zážitky. V rakouských uniformách zaplatilo životem 31 vojáku z Vysoké nad Labem: Alois Arnošt, Josef Arnošt, Matěj Cabicar, Václav Červinka, Josef Danihelka, Rudolf Grosser, Václav Hemelík, Josef Jakoubek, Josef Jirout, Jan Jirout, Václav Kašpar, Josef Kučera, Karel Kučera, Josef Kunart, Jan Machek, Josef Navrátil, Ladislav Novák, Josef Novotný, František Novotný, František Peter, Jan Petera, František Pírko, Jan Řebíček, František Řebíče, Josef Skořep, Antonín Slabý, Karel Šejvl, Josef Šimůnek, František Štěrba, Antonín Švagerka a Jaroslav Trnka.⁸⁴

Po více než čtyřech letech plných strastí měla do té doby nejkrvavější válka v historii přeci jen výsledek, který byl přijat většinou českého obyvatelstva, tedy i Vysokou nad Labem, s nadšením. 28. říjen byl oslaven důstojně, všude zavládlo veselí a radost. Konkrétní průběh převratu v obci neznáme. Těm, kteří padli v první světové válce, postavili vysočtí občané pomník⁸⁵, jenž je projevem lásky k padlým, kterým osud nedopřál, vrátit se zpět do svobodné vlasti.

Pomník Svobody byl postaven za přičinění místního dorostu republikánské strany roku 1921 u školy na západní straně. Zhotovil ho sochař J. Doležal z Pardubic za 5 000 korun.⁸⁶ Zhotoven je z kamene, který byl do této doby, na přání císařovny Alžběty, postaven na východním okraji lesa, na paměť skoleného jelena při podzimním honu.⁸⁷ Do památníku je údajně vložena listina a prst' z francouzského bojiště, kterou daroval legionář Josef Neuman z Opatovic nad Labem. Památník je nejen smutnou připomínkou někdejšího podrobení habsburské vládě, ale je zachováním památky na zesnulé v první světové válce a je oslavou osvobozeného Československého státu.⁸⁸

---

⁸³ SOkA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 221.

⁸⁴ SOkA HK, fond AO V. n. L., *Naše obec v minulosti a dnes*, s. 83n.

⁸⁵ Na pomníku je uvedeno i jméno František Arnošt, který byl od 1. světové války považován za mrtvého avšak tou dobou žil v Bělorusku. In: SOkA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 369.

⁸⁶ SOkA HK, fond AO V. n. L., *Naše obec v minulosti a dnes*, s. 86.

⁸⁷ SOkA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 236.

⁸⁸ SOkA HK, fond AO V. n. L., *Naše obec v minulosti a dnes*, s. 86.

4 Obec za první republiky

4.1 Vztah vysockých k samostatné republice a jejímu prezidentovi

Vznik Československé republiky 28. října 1918 přijali občané Vysoké nad Labem s úlevou a nadšením, neboť přinesl konec strádání a válečného běsnění. Svůj vztah ke státu projevovali vysočtí organizováním oslav, průvodů a divadelních představení v den jeho vzniku. Každoročně se konaly i školní slavnosti samostatného Československa a jednou z takových dalších příležitostí oslav žáků se staly prezidentovy narozeniny, které se každoročně připomínaly až do roku 1938 recitacemi a zpěvem. Jejich podrobnější průběh nám naznačují zápisy ve školní kronice.

Obec pořádala slavnosti na paměť prezidenta Masaryka společně s místními spolky a organizacemi. V den jeho 75. narozenin byly připraveny k vysazení „Masarykovy lípy“, které však pro nepřízeň počasí nemohly být toho dne zasazeny.⁸⁹ V den 80. narozenin 7. března 1930 byly školní děti poučeny o prezidentových zásluhách a jeho životě, který zasvětil práci, pravdě a spravedlnosti. Poté děti odrecitovaly básně a zapěly hymny. V obci se na počest prezidentových narozenin konal 6. března 1930 lampiónový průvod s hudbou. V hostinci u Seidlů byla osvětovou komisí sehrána divadelní hra „Naši furianti“ a proslovem řídícího učitele Jana Beránka byl zahájen oslavný večer. Místní osvětová komise spolu s ostatními spolky a organizacemi rozhodla o koupi Masarykových spisů do Husovy obecní knihovny.⁹⁰

Ze školní kroniky jsme také dobře informováni o oslavách 85. narozenin, které proběhly v měsíci březnu roku 1935. Osvětová komise pořádala oslavu 3. března, této se účastnili i žáci zdejší školy. Žáci byli též přítomni při zapálení Masarykovy vatra 6. března 1935 na kopci Milíř a nechyběli ani na sokolské besídce, kde se přednášelo na téma Masaryk a Sokol. V den 7. března 1935 byly dětem předčítány některé pasáže z knihy „Naši Velikáni“. Poté žactvo vyslechlo radiový projev ministra školství a přistoupilo se k programu pojícího se k této oslavě. Do žákovské knihovny byly zakoupeny dvě knihy o Masarykovi, ze kterých se žákům předčítalo.⁹¹

Po smrti prezidenta Osvoboditele se zapálila 20. září 1937 na Milíři Masarykova vatra.⁹² V den státního pohřbu 21. září 1937 byl při rozhlasovém vysílání držen v obci smutek. O čtyři dny později pořádala Místní osvětová komise pietní slavnost na paměť

---

⁸⁹ SOkA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 251.

⁹⁰ SOkA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 12.

⁹¹ Tamtéž, s. 47.

⁹² SOkA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 73.

zemřelého prezidenta. Posmrtný projev přednesl řídící učitel Jan Beránek, za přítomnosti obecního zastupitelstva, místních spolků a téměř všech občanů.⁹³ Nebylo snad nikoho, kdo by se neztotožňoval se svým státem a neprojevoval nezdolnou úctu jeho nejvyššímu představiteli Tomáši Garrigueovi Masarykovi.

V listopadu roku 1924 věnovala Obec Vysoká nad Labem na zlatý poklad republiky Československé „4 knížky, 4 náušnice, 1 prstýnek, 1 zlomek prstýnku, vesměs ze zlata, 22 dvacetníků, 5 rakouských tolarů, 1 německý tolar, 1 K ½ L, 1 Perper, 1 Lei, 2 čtvrtzlatníky, 19 různých mincí 119 g, 4 náušnice, 1 řetízek, jeden pozlacený náramek, 1 zlomek prstýnku, vesměs ze stříbra, 8/20 ctů /:nikl:/, 2 niklové mince, 140 K ve stříbrě /:jednostočtyřicet:/“⁹⁴

4.2 Konsolidace nového státu

Československá republika byla vyhlášena 28. října 1918 ve večerních hodinách. Na vzniku samostatného státu měli zásluhu politici ilegálního Národního výboru (dále jen NV), vzniklého roku 1916. V červenci 1918 se NV přetvořil na Národní výbor československý (dále jen NVČ), který se stal jakousi stínovou vládou chystaného státu. 17. října 1918 předal Tomáš Garrigue Masaryk americké vládě Washingtonskou deklaraci, jako svolání nezávislosti československého národa. 28. října 1918 byl v Praze zveřejněn text Andrassyho nóty, ve kterém Rakousko-Uhersko přijalo mírové podmínky amerického prezidenta Woodrowa Wilsona. Tzv. muži 28. října Alois Rašín, Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný a Vavro Šrobár, kteří neodcestovali na ženevská jednání, počali přebírat státní moc a svolávat československý stát.⁹⁵ Ještě též večer schválil NVČ zákon o zřízení samostatného státu československého, který vyšel jako recepční zákon č. 11/1918 Sb.⁹⁶ a vydal manifestační svolání NVČ k obyvatelstvu. Zprávu o vzniku první republiky obdrželi občané Vysoké nad Labem v noci ze dne 28. na 29. října 1918.

Po skončení války zavládlo v obci nadšení a vděk. Dokládají to zápisy ve školní kronice, kde se píše o školní mírové slavnosti konané 30. října 1918 na oslavu svobod-

---

⁹³ Tamtéž, s. 99.

⁹⁴ SOKA HK, fond OÚ V. n .L, *Zápisy ze schůzí obecní rady*, nezpracováno.

⁹⁵ Dějiny Československa, In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online].

⁹⁶ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 331.

ného státu.⁹⁷

Důsledky války se projeví i v tamní obecní škole. Učitelé nedostačovali, vyučovalo se polodenně, často se pro nedostatek topiva nevyučovalo vůbec.⁹⁸ Po opadnutí prvotního vzrušení se život v obci začal vracet do starých kolejí.

4.3 Struktura obyvatelstva

Život po válce zaznamenal trvalé demografické změny, které korelují s civilizačními proměnami společnosti. Pokud vezmu za jedno z kritérií počet domů v obci, ukazuje se, že sídelní vývoj ve Vysoké nad Labem se s počátkem republiky pomalu rozrůstal. Od roku 1869, kdy měla obec 100 domů, se jejich počet do roku 1930 zvýšil o 41 %. Srovnáním s okolními osadami, přibližně stejně velkými lokalitami, jde o běžný vývoj. Výrazně se tu odlišuje menší obec Čeperka, která z 52 domů v roce 1869 vzrostla do roku 1930 na 142 obytných stavení, tedy o 172 %. Větší Opatovice nad Labem se rozrostly o necelých 143 % (ze 118 domů na 286). Obě obce mohly těžit ze svého položení na železniční trati, čehož z části mohla využít i Vysoká nad Labem, jelikož vzdálenost od vlakové zastávky byla pouhých pět kilometrů. Opatovicemi navíc již od roku 1823 vedla císařská silnice, dnes komunikace číslo 324. Opatovice nad Labem se staly pro Vysokou nad Labem spádovou obcí s poštou, měšťanskou školou, obvodním lékařem a lékařskou poradnou pro děti.

Občané Vysoké nad Labem využili výhod blízkosti průmyslových center v Hradci Králové i v Pardubicích a docházelo tak k postupnému depopulačnímu procesu. Obyvatel přibývalo v městských spádových střediscích, kde se usazoval průmysl. Tak docházelo k tomu, že se počet obyvatel obce po celé dvacáté století postupně snižoval. Jak je zřejmé, nešlo jen o útěk z venkova, ale i jiný demografický jev, který vedl k tomu, že se průměrný počet obyvatel připadajících na jeden dům výrazně snižoval. Řeč je o takzvaném demografickém přechodu, spočívající mimo jiné v poklesu míry porodnosti v rodinách.

---

⁹⁷ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 219.

⁹⁸ Tamtéž, s. 229n.

ROK	POČET OBYVATEL	POČET DOMŮ	POČET OSOB NA DŮM
1900	860	120	6,3
1910	795	126	5,7
1921	758	132	5,2
1930	737	141	3,7

Počty obyvatel, domů a průměr obyvatel na jeden dům v letech 1900 – 1921

Pramen: *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005 – I. díl.*

Podle údajů o sčítání lidu z února roku 1921 žilo v obci 758 obyvatel.⁹⁹ Oproti předválečnému sčítání poklesl počet obyvatel o 48 osob.¹⁰⁰ V průběhu první světové války padlo v bojích 31 mužů z Vysoké nad Labem. Po sčítání lidu v roce 1930 se počet obyvatel opět snížil na 737.

Oslabily se i ročníky přicházející do školy v poválečných letech, jak zjevně ukazuje školní kronika zdejší obce. Nacházím tu v průměru více než 213 přijatých dětí ročně, které se narodily v desetiletí před válkou, zatímco ze slabých ročníků z let 1916 – 1918 se do školy zapisovalo něco málo přes polovinu tohoto počtu, průměrně 124 žáků.¹⁰¹

Většina obyvatel se hlásila k římskokatolické církvi (561), druhým nejvíce zastoupeným vyznáním byla církev československá (123). V obci žilo ještě 34 evangelíků, 18 osob bez vyznání a jedna osoba se přihlásila k pravoslavnému vyznání.¹⁰² Převážnou část obyvatelstva tvořili rolníci. Převažovalo malé a střední hospodářství. Nejvíce zemědělských usedlostí mělo výměru od 2 – 10 hektarů. Na druhé straně větší hospodářství nad 50 hektarů rozlohy se nacházelo roku 1930 v obci pouze jedno.¹⁰³

Cesty do zaměstnání usnadnil roku 1929 autobus číslo 8, spojující obec s Hradcem Králové.¹⁰⁴ Předtím, pokud někdo chtěl cestovat na delší vzdálenost, musel vážít cestu na vlakovou zastávku do Opatovic nad Labem.

⁹⁹ *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, s. 464.

¹⁰⁰ V roce 1910 žilo v obci 805 obyvatel. In: *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*.

¹⁰¹ Do celkového součtu započteny i děti z Roudničky, které byly po celou dobu k místní škole přiškoleny. SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*.

¹⁰² SOKA HK, fond AO V. n. L., *Naše obec v minulosti a dnes*, s. 55.

¹⁰³ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 15.

¹⁰⁴ Petr NOSEK, Hradec Králové. Malé pojednání o historii MHD v Hradci Králové, *České nezávislé dopravní sdružení* [online].

4.4 Obecní samospráva a politický vývoj

Se vznikem Československé republiky se změnil i volební systém. Bylo určeno všeobecné, rovné, přímé a tajné hlasovací právo při volbách do obcí pro občany starší 21 let bez rozdílu pohlaví, kteří měli v obci aspoň tři měsíce trvalé bydliště. Volební systém byl změněn podle zásad poměrného zastoupení politických stran na základě vázaných kandidátek. V obci bylo povoleno zřizovat různé komise a byly jí dány větší pravomoci v oblasti přirozené působnosti. Volební období bylo nyní čtyřleté, ale v roce 1933 bylo prodlouženo na šest let.¹⁰⁵ První volby do obecního zastupitelstva dle nového volebního řádu proběhly ve Vysoké nad Labem 15. června 1919. Nové obecní zastupitelstvo mělo patnáct členů. Ze svého středu si obecní zastupitelstvo volilo obecní radu, která se skládala ze starosty, jeho náměstka a třech radních. Starostou se opět stal Jan Koblížek a jeho náměstkem Karel Morávek.

Zvolené zastupitelstvo uskutečňovalo starší záměry. Tak bylo rozhodnuto o opravě obecní cesty po vsi a byla uzavřena smlouva o zavedení elektrovodné sítě do obce.¹⁰⁶

V pořadí třetí komunální volby se konaly 16. října 1927, voliči si mohli vybrat z šesti kandidátních listin: Komunistická strana Československa, Československá sociálně demokratická strana dělnická, Československá národní demokracie, Republikánská strana, Strana republikánských zemědělců maloroľnického lidu a Československá strana lidová. Celkem hlasovalo 428 voličů, s velkou převahou zvítězila kandidátka číslo čtyři Republikánská strana (129), druzí byli komunisté (93 hlasů) a třetí nejsilnější stranou se stali sociální demokraté (60). Volba starosty a obecní rady proběhla 31. října 1927. Starostou byl zvolen hostinský a obchodník Antonín Salavec, jeho náměstkem domkář Josef Opa. Obecními radními se stali Josef Veselka z republikánské strany, sociální demokrat Josef Novotný a lidovec Josef Švagerka.¹⁰⁷

Ve třicátých letech proběhly dvoje volby. První se konaly 27. září 1931. Svou převahu si udržela Republikánská strana (148 hlasů). Naopak komunisté (51 hlasů) ztratili oproti posledním volbám, v počtu hlasů je přeskočila jak strana Sociálně demokratická (111 hlasů), tak strana Domovina (85 hlasů). Z volební skupiny republikánské strany byl za starostu zvolen počtem šesti hlasů agrárník Antonín Salavec a jeho náměstkem se stal sociální demokrat Bohuslav Šotola.¹⁰⁸ Obecní radní byli vybráni z volebních skupin Domovina – Josef Šejvl, Komunisté – tesař Josef Kujal a Republikáni – Josef Novotný.

¹⁰⁵ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 376.

¹⁰⁶ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Protokoly obecního zastupitelstva 1904/1931*, nezpracováno.

¹⁰⁷ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 1.

¹⁰⁸ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 6.

Z čela komunálního dění se v květnu 1933 stáhl a rezignoval starosta Antonín Salavec.

Doplňovací volba starosty proběhla 16. března 1933, za nového starostu byl počtem sedmi hlasů vybrán Václav Novotný, za náměstka kovář Bohuslav Šotola. Za členy obecní rady byli zvoleni pánové František Karel a Josef Novotný, oba za stranu republikánů a za komunisty byl zvolen Josef Kujala.¹⁰⁹

Poslední volby ve svobodném Československu proběhly ve třetí vlně 12. června 1938.¹¹⁰ Ze všech 489 voličů se voleb účastnilo 445 občanů. Svě výsadní postavení si udržela Republikánská strana, která svými 165 hlasy, předčila strany Domovina (119 hlasů), Sociální demokracie (105 hlasů), Komunistickou stranu (31 hlasů) a stranu Lidovou, která získala pouhých 25 hlasů.¹¹¹ Do úřadu starosty byl opět zvolen Václav Novotný, dalšími členy byli zvoleni Josef Novotný, Josef Šejvl, kovář Bohuslav Šotola a dozorce František Hořeňovský. Úřad převzal ještě týž rok Alois Janeček.¹¹²

4.5 Školní život v obci

Školství v prvních dvou desetiletích samostatnosti navazovalo především na předválečné tradice. Dle zákona č. 189/1919 Sb. ze dne 3. dubna 1919 o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích mohly být obecné školy národní jen tam, kde bylo minimálně 40 dětí školou povinných a měšťanské školy pouze v obcích, kde do školy docházelo minimálně 400 žáků.¹¹³ Zároveň byl rozsah povinné školní docházky stanoven pro všechny žáky na osm let. Náboženství zůstalo povinné pro všechny žáky, ale v případě, že některý z žáků byl bez vyznání nebo patřil k vyznání, které stát neuznával, mohli být tito žáci na základě žádosti rodičů od náboženství osvobozeni.

Vzhledem k tomu, že Vysoká nad Labem vlastní měšťanskou školu neměla, musely děti navštěvovat měšťanské školy v Hradci Králové nebo později v Opatovicích nad Labem.¹¹⁴ Měšťanské školy navazovaly na pátý ročník obecné školy a dětem otvíraly větší možnosti uplatnění než propouštěcí vysvědčení z obecné školy.

Od schůze obecní rady konané dne 12. srpna 1937 se s Opatovicemi nad Labem

¹⁰⁹ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Vyhláška ze 17. března 1933*, nezpracováno.

¹¹⁰ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 146.

¹¹¹ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Vlastivědné zápisy školy ve Vysoké nad Labem 1932–1948*, s.10.

¹¹² SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Zápisy ze schůzí obecní rady*, nezpracováno.

¹¹³ Zákon č. 189/1919 Sb., *O školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích.*; Jaroslav KOPÁČ, *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*, Brno 1971, s. 20.

¹¹⁴ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 95n.

jednalo o zřízení újezdni měšťanské školy.¹¹⁵ To se však podařilo uskutečnit až po roce 1945.¹¹⁶ Přihlášení žáci měli na měšťanské škole v Hradci Králové platit 100 Kč školného ročně, proto nemajetným hradila obec 50 % ročního školného.¹¹⁷

Správu obecné školy organizovala místní školní rada, která patřila pod okresní školní výbor v Pardubicích. Členové se vybírali z řad učitelů a občanstva a škola měla svého zvoleného zástupce.¹¹⁸

Rada byla volena obecním zastupitelstvem na šestileté, od roku 1921 na čtyřleté funkční období.¹¹⁹ Rada musela projednávat veškeré připomínky navrhované nebo požadované školou, které buď vyřešila na místě sama, nebo je musela postoupit vyšší instanci, v tomto případě okresní radě. Rada sestavovala školní rozpočet a také rozpočty na školní potřeby, dohlížela na budovu a inventář. S jistotou lze říci, že musela vědět o všem, co se ve škole děje.

Místní obecná škola byla trojtřídní a docházeli do ní i žáci z nedaleké Roudničky. Po skončení války se musel ředitel Jan Morávek¹²⁰ vypořádat se ztíženými podmínkami pro vyučování. Přetrvával nedostatek učitelstva pro časté odchody učitelů do jiných měšťanských škol¹²¹ a docházelo k častému přerušování školní docházky vlivem nedostatku topiva a to i několikrát do roka. S novou republikou přišly do školního roku i jiné zvyky. Škola každoročně věnovala pozornost významným událostem a osobnostem politického i kulturního života. Namísto oslav narozenin Františka Josefa I. „*kdy žactvo bylo přítomno slavným službám Božím ve farním chrámu Páně v Novém Hradci Králové*“ a výročí jeho nástupu na trůn¹²² se začala slavit výročí vzniku republiky 28. října a narozeniny prezidenta Masaryka 7. března.¹²³ Žáci a učitelé důstojně oslavovali některá významná jubilea, například 500. výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova v roce 1924, úmrtí Aloise Jiráska roku 1930 nebo 100. výročí narozenin básníka Nerudy.¹²⁴ Při všech těchto příležitostech učitelé připomínali žactvu význam jednotlivých osobností a jejich důležitost pro český národ. Některé zvyklosti zmizely úplně. Školní

¹¹⁵ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Zápisy o schůzích obecní rady ve Vysoké n. L. 1931/1941*, nezpracováno.

¹¹⁶ Vlastislav KRACÍK, Historie. *Opatovice nad Labem* [online].

¹¹⁷ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 96.

¹¹⁸ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 235.

¹¹⁹ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 233n.;

SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 3.

¹²⁰ SOKA HK, fond AO Vysoká nad Labem, *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s. 108.

¹²¹ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 244.

¹²² Tamtéž, s. 121n.

¹²³ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 233n.;

SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 2n.

¹²⁴ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 250.

SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 13n.

rok pravidelně začínal i končil bohoslužbou ve farním chrámu Páně v Novém Hradci Králové nebo ve filiálním chrámu Páně sv. Jana Křtitele na kopci Sv. Jana v Třebši (na Zámečku). Dle záznamů ve školní kronice se tato tradice od nového školního roku 1918 – 1919 již neopakuje.¹²⁵ Ale například dobročinnost přežila válečná léta a i v nové republice našla své místo. Vybíralo se na strádající děti, jejichž rodiče neměli peníze na oblečení a obuv¹²⁶ a na Štědrý den probíhaly vánoční nadílky, kdy nejchudší žáci byli poděleni o peníze na nové šaty a boty.¹²⁷ Na konci školního roku se děti pravidelně účastnily výletů, výstav či vycházek do blízkého okolí i vzdálenějších míst. Školní děti poznávaly místa jako Babiččino údolí, krásy Orlických hor, Prahu, Kunětickou horu apod.¹²⁸

Zděná školní budova byla postavena roku 1869, a tak se nezapomínalo ani na její modernizaci. Příkladem této činnosti je výstavba nových toalet v roce 1924 a přístavění kuchyně pro vyučování domácí nauky. Taktéž bylo upraveno a oploceno hřiště na východní straně. Za přičinění předsedy místní školní rady bylo roku 1930 rozhodnuto o rozsáhlejší opravě školy v nákladu 70 000 korun. Největší investicí byla výměna a rozšíření oken na východní straně budovy, položení nových podlah v první a druhé třídě a pořízení nového školního nábytku.¹²⁹ Škola také přistoupila k modernizaci vyučovacích principů, když pro ni bylo v měsíci únoru 1931 zakoupeno rádio. Od této doby se rozhlasové vysílání stalo běžnou součástí výuky.¹³⁰

4.6 Hospodářská krize

V důsledku propuknutí hospodářské krize 24. října 1929, kdy došlo ke krachu obchodu s akciemi na newyorské burze, se zhroutily ekonomiky mnoha zemí.¹³¹

Důsledky této krize trvaly v podstatě až do konce první republiky, kdy byly za hlavní příčiny označovány závislost na zahraničním obchodě, technologická zaostalost a nevýhodná struktura průmyslu.¹³² Stát tehdy zasahoval ve prospěch zemědělců celní-

---

¹²⁵ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 1 n.

¹²⁶ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 29.

¹²⁷ Tamtéž, s. 57n.

¹²⁸ Tamtéž, s. 2n.

¹²⁹ *Školní kronika mateřské školy obce Vysoká nad Labem (1940 - 1992)*, uložena v místní mateřské škole.

¹³⁰ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 29n.

¹³¹ Velká hospodářská krize, In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online].

¹³² Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře První republiky (1918- 1938)*, Praha 2002, s. 41.

mi opatřeními k podpoře vývozu československého zboží, dohledem nad zahraničním obchodem se zemědělskými produkty a zavedením opatření proti bezdůvodnému zdražování. Největší dopad na zemědělství mělo z vládních zásahů vládní nařízení č. 137/1934 Sb. z. a n., o úpravě obchodu s obilím, moukou a mlýnskými výrobky a některými krmivý, nazývaný obilní monopol. Jak vyplývá z kronik, propukla krize ve Vysoké n. L. v plné síle na sklonku roku 1930. Prudce stoupla nezaměstnanost. Krize citelně doléhala na obyvatelstvo pracující v odvětví stavebnictví. Práci postrádali zedníci, tesaři a pomocní dělníci.¹³³

Vzhledem k prohlubující se hospodářské krizi ve státě poskytlo ministerstvo sociální péče začátkem října 1931 obcím příspěvky na „nouzové práce“ pro nezaměstnané. Obec zaměstnávala místní občany při odvodňovacích pracích. Do února 1931 pracovalo na melioraci až 130 lidí a odvodnilo se 110 ha pozemků.¹³⁴

Nezaměstnaností svých rodičů strádali samozřejmě i ti nejmenší. V místní škole byly proto pořádány tzv. ošacovací akce, při kterých byly těmto dětem poskytnuty příspěvky na šaty a boty. Akce se účastnila místní školní rada, která poskytla ze svého fondu 100 Kč, Spořitelni a záložní spolek daroval 150 Kč a sociální péče v Pardubicích poskytla pěti žákům peníze na šaty a šesti žákům zakoupila boty.¹³⁵

Roku 1933 byly vydány nové směrnice pro nezaměstnané. V rámci státní stravovací akce, která pokračovala v dalších letech do roku 1936, se lidé bez práce mohli přihlásit na obecní úřad. Tam se přijímaly přihlášky a po jejich schválení přiděloval úřad poukázky.¹³⁶

Dne 13. března byla obecnímu úřadu ve Vysoké nad Labem doručena Okresním úřadem v Pardubicích vyhláška o opatření proti bezdůvodnému zdražování, pod záštitou vládního nařízení ze dne 23. února 1934 č. 27 Sb. z. a n. Obyvatelé byli informováni o přebytcích zboží denní potřeby a byli tak poučeni, aby si nedělali zbytečné zásoby. Zároveň bylo zakázáno jakékoli bezdůvodné zvyšování cen pro obchodníky a živnostníky.¹³⁷ Dle usnesení vlády byla tento rok provedena mimořádná jednorázová vánoční příspěvková akce pro děti nezaměstnaných a omezeně pracujících živitelů rodin. Akce byla provedena za součinnosti obecní sociální komise. Nezaměstnaní tak dostali pro jedno až dvě děti příspěvek ve výši 20 Kč, pokud měla rodina děti tři, dostala 30 Kč

---

¹³³ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 92.

¹³⁴ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 24.

¹³⁵ Tamtéž, s. 29.

¹³⁶ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Výhláška ze dne 18. července 1933*, nezpracováno.

¹³⁷ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Výhláška ze dne 17. března 1934*, nezpracováno.

a pro čtyři a více dětí v rodině činil příspěvek 40 Kč.¹³⁸ Roku 1934 se zavedla práce v obecních lesích a na místních cestách. Obec tohoto roku čítá osmnáct nezaměstnaných, kterým se vyplácela peněžítá podpora 10 Kč a jejich dětem se ve škole vařila zdarma polévka.¹³⁹

Dle vládního nařízení č. 137/1934 Sb. z. a n. a ve znění vládního nařízení č. 152/1935 Sb. z. a n. zavedla obilní společnost výkazy pro pěstitele obilí, propachtovatele pozemků, pokud jde o obilí, které dostávají jako pachtové, dále pro příslušníky rodin pěstitele obilí a v neposlední řadě pro osoby, které mají vůči pěstiteli nárok na výměnek. Bez tohoto výkazu nemohli zemědělci obilí prodávat, dodávat do Československé obilní společnosti a nesměli si dát semlít obilí pro vlastní potřebu.¹⁴⁰ I tohoto roku byla provedena vánoční příspěvková akce pro děti nezaměstnaných rodičů. Dětem do 14 let byly rozděleny poukázky dle stejného klíče, jako v roce 1934. Akci podpořila státní Okresní komise, která obci přidělila 18 poukázek v hodnotě 10 Kč.¹⁴¹ Na počátku roku 1935 se situace zlepšila a nezaměstnaných bylo v obci pouze 13, na konci roku se však toto číslo opět vyšplhalo na 21 nezaměstnaných občanů. Lidem byly rozdělovány základní potraviny jako mouka, cukr, tuky a lístky v hodnotě 10 Kč, pokud to bylo možné, byli zaměstnáváni s denním platem 15 Kč.¹⁴² Krize se počala pomalu uklidňovat roku 1936. O vánoční školní nadílce byla čtyřem dětem nezaměstnaných poskytnuta peněžní pomoc na zimní oblečení a dvěma dětem byly pořízeny nové boty.¹⁴³

Doba 30. let nebyla poznamenána jen světovou hospodářskou krizí, ale i přípravami na další válečný konflikt. Jak je doloženo kronikářem Janem Beránkem, byl v době krize život v obci velice těžký. Přesto se obecní zastupitelstvo snažilo pomoci těm nejpotřebnějším a vytvářelo omezené pracovní příležitosti. Ty byly zaměřeny především na práci při melioracích a úpravě cest.

---

¹³⁸ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *dopis z Okresního úřadu v Pardubicích ze dne 17. prosince 1934*, nezpracováno.

¹³⁹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 85.

¹⁴⁰ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *Upozornění ze dne 17. srpna 1935*, nezpracováno.

¹⁴¹ SOKA HK, fond OÚ Vysoká nad Labem, *dopis z Okresního úřadu v Pardubicích ze dne 17. prosince 1935*, nezpracováno.

¹⁴² SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 87, 92, 102.

¹⁴³ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecní školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 57n.

4.7 Kulturní život

Politický, kulturní a společenský život v obci se počal znovu rozvíjet hned ve 20. letech.

Obec čítala několik spolků, pořádaly se četné přednášky, divadelní představení a výstavy. Kultura a společnost se mohla projevovat ve svobodném prostředí bez větších omezení, což v následujícím období nebylo možné. Působení spolků velkou měrou obohacovalo společenský a politický život v obci, postavený na pocitu vzájemné sounáležitosti a národního uvědomění, což se navenek představovalo rituálními slavnostmi, bez nichž se politické dění neobešlo. Tak se v našem veskrze katolickém prostředí těšily slušné účasti průvody pořádané Osvětovou komisí s místními spolky a organizacemi v předvečer Husova svátku s projevy některého z učitelů u zapálené hranice na Milíři. Tato tradice byla po smrti prezidenta „Osvoboditele“ rozšířena o Masarykovu vatra a zapalovala se dokonce vatra sokolská.¹⁴⁴

Důležitou událostí, která se konala 26. června 1921 a která měla připomínat hrůzy první světové války, bylo slavnostní odhalení pomníku padlým vojákům pocházejícím z Vysoké n. L.

Jedinou tělovýchovnou jednotou byl Sokol (dále jen TJ Sokol). TJ Sokol jako organizace, která měla mít především národně osvětovou funkci, byla ve Vysoké n. L. založena roku 1921. Hlasy po založení Sokola se ozývaly poprvé již v roce 1918, kdy někteří občané obce docházeli cvičit do sousedních Opatovic.¹⁴⁵ Místem cvičení jejich členů býval hostinec u Josefa Horkého a později roku 1927 se jednota přemístila do nově vystavěného hostince Františka Seidla. Prvním předsedou jednoty byl Jan Koblížek a od roku 1923 Jan Beránek. V obci pořádali tělocvičné akademie s obsáhlým programem, přednášky, recitace i sokolské divadelní hry.¹⁴⁶ Místní sokolové se zúčastnili IX. všesokolského sletu roku 1932¹⁴⁷, který byl věnován 70. výročí založení Sokola a 100. výročí narození Dr. Miroslava Tyrše.¹⁴⁸ Z obce se vypravilo 25 cvičenců.¹⁴⁹

Lidé si mohli rozšiřovat své obzory v nově založené obecní Husově knihovně, která byla zřízena v roce 1923. Sídlila v přízemí místní školy,¹⁵⁰ jako knihovník v ní pracoval Josef Michal. Své služby počala poskytovat s počtem 15 čtenářů a 204 svaz-

---

¹⁴⁴ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 73.

¹⁴⁵ *Zápisy výborových schůzí Tělocvičné jednoty Sokol (1939 – 1945)*, uloženy na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem. Tvrzení potvrzuje i vlajka Sokola, na které je uveden rok 1921.

¹⁴⁶ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 22.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 30.

¹⁴⁸ Všesokolský slet: IX. slet 1932, In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online].

¹⁴⁹ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 30.

¹⁵⁰ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 229.

ky. Knihovna se velmi rychle rozrůstala, takže měla v roce 1927 až 406 svazků knih. Ve stejném roce ji navštěvovalo 27 čtenářů, kteří si půjčili 437 knih. Za deset let se čtenářská obec zvětšila na 54 čtenářů a počet knih na 835 kusů. Nejčtenějším autorem byl Jindřich Šimon Baar a Josef Knap.¹⁵¹ Knihovna existovala i v místní škole - žákovská a učitelská. Knihovny získávaly nové knihy zejména z příspěvků obce, kampeličky a darů k různým příležitostem.¹⁵²

Kulturní činnost vyvíjely i spolky, pořádající převážně ochotnická divadelní představení. Mezi přední spolky hrající divadlo patřily Dramatický odbor sdružených spolků a TJ Sokol. Dramatický odbor nacvičoval od roku 1927 v novém hostinci Františka Seidla na stabilním malovaném jevišti s elektrickým zařízením a výtahem. Vyvrcholením jejich činnosti bylo divadelní představení Václav Hrobčický z Hrobčic od Ladislava Stroupežnického roku 1932. Hra získala 1. cenu v soutěži Arbesova okrsku východočeských ochotnických spolků v Pardubicích.

V průběhu roku 1932 byly vystaveny obrazy akademického malíře Jaroslava Šimůnka¹⁵³, který v okolí obce maloval nejrůznější scénérie. Výstava obrazů proběhla ve třetí třídě místní obecné školy.¹⁵⁴

Obec také pracovala na své modernizaci a vzhledu. Významný podíl na celkovém vzestupu obce měly tehdy nepochybně počátky její elektrifikace, již podporoval nový stát. Stejně jako jinde v okolí přesvědčovali o jejich výhodách na schůzích i ve školách referenti elektrických podniků města Hradce Králové. A tak se světla poprvé rozsvítila 28. června 1922.¹⁵⁵ Po ukončené práci rozhodlo obecní zastupitelstvo o vydláždění obecní cesty v délce 1 805 metrů od sezemicko-hradecké silnice až k hranicím lesa velkostatku. Práce byla zadána Ing. Karlu Petráňovi z Pardubic za částku 451 720 Kč. Okresní správní komise povolila subvenci do výše 150 000 Kč. Kolaudace stavby byla provedena v září 1926. Silnice byla po různých peripetiích do správy okresu pardubického převzata 10. srpna 1927. V roce 1929 byla obci vyplacena 15 % část zemské subvence v obnose 30 000 Kč. Obec se dostala do tíživých poměrů, protože ani nejvyšší přírážka k daním nestačila ke krytí úroků a umoření dluhu ve výši 180 000 Kč. Jelikož byla obci povolena subvence na celou částku, muselo se obecní zastupitelstvo dožado-

---

¹⁵¹ Tamtéž, s. 78.

¹⁵² SOkA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 177; SOkA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 192; SOkA HK, fond ZŠ Vysoká nad Labem, *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 65.

¹⁵³ Jaroslav ŠIMŮNEK, 1872 – 1939, malíř krajinář, který působil nejen v Čechách, ale i v Německu a Turecku.

¹⁵⁴ SOkA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 83.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 240.

vat vyplacení zbývajících subvencovaného nákladu. Jen pro představu, obecní daňová přírážka činila v letech 1924 – 1926 600 %, což je z dnešního pohledu neuvěřitelné číslo. Po zákonném omezení roku 1931 výše obecních přírážek činila maximální možnou výši 250 %.¹⁵⁶ Ve výčtu úspěchů v hospodářském rozvoji obce nelze přirozeně opomenout ani zavedení telefonního spojení na sklonku roku 1931.¹⁵⁷

Za zmínku stojí i založení vodního družstva 3. března 1924, které počalo meliorační práce na těžkých a mokřích pozemcích v katastru obce. V dubnu roku 1933 odvodňovací práce skončily, byla odvodněna plocha o 270 hektarech a provedeny odpady v délce 3 054 km. Předsedou družstva byl hostinský František Seidl.¹⁵⁸

Život v obci byl svobodnější, i když se na něm podepsala hospodářská krize a s ní spojená nezaměstnanost. Následné období přineslo zásadní změny, které se dotýkaly i Vysoké n. L.

---

¹⁵⁶ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., nezpracováno.

¹⁵⁷ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 28

¹⁵⁸ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 33

5 Od Mnichova k osvobození

5.1 Mnichovský diktát a připojení k Německé říši

Mezinárodní situace ovlivněná hospodářskou krizí se ve 30. letech dramaticky zhoršovala. V Německu se v lednu roku 1933 ujal moci Adolf Hitler. Západ proti němu uplatňoval politiku appeasementu s cílem zabránit vzniku nové války. Evropské mocnosti jako Francie a Velká Británie se nevzpíraly agresivní politice ani zbrojení fašistických států, což vedlo ke stupňování požadavků Adolfa Hitlera. Nemohu pominout atmosféru obav z ohrožení republiky, jichž byly v polovině třicátých let plné noviny i rozhlas, kterou připomínala opatření civilní i vojenské obrany. V březnu 1934 se v hostinci u Horkých konala veřejně přístupná přednáška o protiplynové obraně.¹⁵⁹ V srpnu 1936 budily pozornost vojenské manévry u opatovického mostu.¹⁶⁰ Zvýšené mezinárodní napětí mělo za následek prodloužení prezenční služby branců, začínaje těmi kteří narukovali v roce 1933 z 18 měsíců na dva roky.¹⁶¹ Roku 1935 v důsledku zákona 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům, byla v obci ustanovena civilní protiletecká obrana (dále jen CPO). Existovaly odbory pro jednotlivé složky v případě nepřátelského útoku, poplachový, pořádkový, požární, samaritní a asanační. Velitelem CPO byl okresním úřadem stanoven řídicí učitel Jan Beránek. Pro rozšiřování pokynů mezi obyvatelstvo bylo využito radiových poslechů, pořádaných po čtyři pondělky v místní obecné škole.¹⁶²

Za těchto podmínek proběhly volby do senátu a Národního shromáždění 19. května 1935. Na prvním místě se v naší obci, při celkovém počtu 476 voličů (241 mužů, 235 žen), umístila strana republikánská a malorolnická s 288 hlasy následovaná sociální demokracií s 96 hlasy. Na třetím místě skončila strana komunistická (37 hlasů), která odsunula stranu lidovou s 28 hlasy. Fašistická strana vyšla z voleb na posledním místě se dvěma hlasy.¹⁶³

V roce 1936 obsadilo Německo demilitarizované pásmo v Porýní, čímž si Hitler významně posílil své postavení v Německu. V březnu 1938 wehrmacht obsadila Rakousko, po kterém Hitler obrátil svůj zrak na Československo, kde se sudetští Němci dožadovali autonomie.

---

¹⁵⁹ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., nezpracováno.

¹⁶⁰ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 54.

¹⁶¹ Pavel MINAŘÍK, Jak se vyvíjela délka zákl. voj. služby v čsl. armádě za I. republiky, *Československé vojenství* [online].

¹⁶² SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 38.

¹⁶³ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Vlastivědné zápisy školy ve Vysoké nad Labem 1932–1948*.

V květnu roku 1938 se situace v Československu natolik vyostřila, že byla vládou vyhlášena částečná mobilizace. Ke konfliktu nedošlo, ale napětí veřejnosti se stupňovalo. V mobilizaci armády nastoupilo z Vysoké nad Labem do svých vojenských útvarů 18 mužů. „*Byly obsazeny naše hranice státní proti pochodujícímu říšskoněmeckému vojsku. ... Jediným přáním v obci byla snaha hranice naší republiky chránit a bránit.*“ V obci byla vyhlášena sbírka na obranu státu, která vynesla 3 500 Kč, další obnos věnovala Kampelička 50 Kč, obec darovala 100 Kč a 875 Kč bylo věnováno z výtěžku divadelního představení „Karel Havlíček Borovský“. V zářijové mobilizaci bylo povoláno 37 mužů, mezi nimi i učitel Vladimír Círka (od této chvíle se na škole vyučovalo polodenně). Vysočtí čekají, co se bude dít. Nikdo už nevěří v lepší budoucnost.¹⁶⁴

V září došlo ke konferenci v Mnichově, kde byla 30. září 1938 podepsána Mnichovská dohoda. Podepsali ji, respektive souhlasili s ní, zástupci čtyř mocností: Neville Chamberlain (za Velkou Británii), Edward Daladier (za Francii), Benito Mussolini (za Itálii) a Adolf Hitler (za Německo). Tato dohoda v podstatě nařizovala Československu, aby postoupilo pohraniční oblasti ČSR obydlené částečně Němci, avšak historicky náležící českým zemím již od středověku, nacistickému Německu. Na tomto faktu je zvlášť smutné to, že jak Velká Británie, tak Francie byly našimi spojenci. Tato dohoda byla pro většinu Čechoslováků zradou západních spojenců. Československá vláda tehdy dostala na výběr. Buď dohodu přijme a podrobí se nebo ji odmítne a rozhodne se vlast bránit. Vláda se rozhodla dohodu přijmout.¹⁶⁵ Německá wehrmacht vpochozovala 1. října 1938 do bývalého československého pohraničí, které bylo připojeno k Třetí říši. V tento okamžik byl den 28. října „*den naší svobody ... prohlášen obyčejným pracovním dnem. Všichni již víme, že se nad námi prohání „Damoklův meč“.* Tuší se zlé časy.“ – popisuje událost kronikář Ladislav Urban.¹⁶⁶

5.2 Poměry v obci

Zrada byla dovršena 16. března 1939, kdy vojsko nacistického Německa obsadilo Československo. Byla oznámena změna státního zřízení území našeho státu a byl vytvořen Protektorát Čechy a Morava, začleněný k Třetí říši. Občané se o vyhlášení protektorátu

¹⁶⁴ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s.103n.

¹⁶⁵ Mnichovská dohoda, In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online].

¹⁶⁶ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 105.

dozvěděli z projevu prezidenta Emila Háchy rozhlasem dne 16. března 1939. Zdejší kronikáři popisují akt s trpkostí a smutkem. „*V ten den přestali jsme žít jako samostatný a svobodný národ a stát.*“ Píše řídící učitel Jan Beránek.¹⁶⁷ „*Uvedený den přestali jsme žít jako samostatný stát, ale národ český tu zůstal.*“ Zaznamenal Vladimír Círka.¹⁶⁸

Obec neunikla okamžitým změnám, které následovaly v obecních a školních úřadech. „*Nařizeno slaviti narozeniny „Vůdce“. Jeho obrazy vyvěšeny ve veřejných úřadech i ve školách. Bylo ale s podivením, že se ojediněle objevily i v soukromých domácnostech v obci.*“ Docházelo k odstraňování vlasteneckých obrazů ze školy, do Pardubic se k likvidaci odvažely knihy z obecní i školní knihovny. Uchráněno bylo něco málo přes 40 knih, které byly díky obětavosti Antonína Salavce, Františka Peterky a knihovníka obecní knihovny Josefa Kašpara ušetřeny. Probíhaly revize učebnic a pomocných knih, na narozeniny Hitlera musely být vyvěšovány říšskoněmecké vlajky. „*Nařizovaná opatření dávala tušiti jiný poměr Němců k nám Čechům, než slibovaná ochrana, naše bytí. Dny nejistoty se umnožily. I na vsích začalo být dusno. Vzmáhalo se udavačství. Množí se zprávy o zatýkání českých lidí a židů.*“ Ze státních svátků zůstaly jen 1. květen, 5. a 6. červenec a 28. září. Ostatní dny včetně 28. října byly prohlášeny za pracovní dny.¹⁶⁹

Během prvních dvou let Protektorátu si stále ještě čile vedla TJ Sokol. V roce 1939 uvedla pět divadelních her, uspořádala dva sokolské večery, Mikulášskou zábavu a žákovskou vánoční nadílku. Za války a starostování Františka Kobližka se sokolská základna rozšiřovala. Ze 75 členů v roce 1938 čítala sokolská obec před jejím rozpuštěním v roce 1941 88 členů. Pro děti bylo ve spolupráci s hasičským sborem 17. ledna 1940 zřízeno na hřišti kluziště. V roce 1940 byl založen volejbalový odbor a roku 1941 ještě odbor hokejový. Počátkem roku 1939 se v obci šířily zprávy o zrušení Sokola a zabrání jeho majetku německými spolky. Po dohodě se školní radou se veškerý majetek stal spolumajetkem místní školní rady, což bylo posvěceno i okresním úřadem v Pardubicích.¹⁷⁰ Poplašné zprávy se naplnily a o velikonočních svátcích 1941 - byla zastavena sokolská činnost.¹⁷¹ Šťastným tahem z roku 1939 zůstalo sokolské náčiní včetně pianina škoře.¹⁷² Zabaveny a odvezeny byly veškeré jednací protokoly, pamětní

---

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 107.

¹⁶⁸ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 75.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 76.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 81.

¹⁷¹ *Zápisy výborových schůzí Tělocvičné jednoty Sokol (1939 – 1945)*, uloženy na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem.

¹⁷² SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 81.

knihy, účetní materiál, knihy, obrazy a prapory.¹⁷³

Po rozpadu spolku republikánské mládeže, který byl spolumajitelem jeviště, došlo ke sporu mezi TJ Sokol a Mládeží Národního souručenství o jeho vlastnictví. K dohodě obou stran došlo na schůzi Mládeže 1. listopadu 1939. Byl utvořen nový dramatický odbor v čele s předsedou Františkem Karlem. Záznamy o činnosti tohoto spolku se bohužel nedochovaly, ale divadlo se hrálo i během druhé světové války. V roce 1940 odbor sehrál dvě operety „Mé štěstí má zlaté vlasy“ a „U panského dvora“, což byla ve válečném období velká odvaha. „*Divadlo je živé slovo a dobrá hra nejlépe působí na upevnění a zocelení národního uvědomění, které v dnešním zmatku je nezbytné.*“¹⁷⁴

V „Protektorátu Čechy a Morava“, tedy v části okleštěného československého území okupovaném nacistickou německou říší, byla zavedena fiktivní autonomie vlády. Představitelem protektorátní správy byl prezident Emil Hácha a protektorátní vláda. Parlament byl rozpuštěn a nové protektorátní orgány měly pouze formální moc. Jako zastávce říšských zájmů a skutečný držitel moci byl jmenován říšský protektor Konstantin von Neurath, jež byl roku 1941 vystřídán mužem zcela jiného ražení, Reinhardem Heydrichem.¹⁷⁵

5.3 Druhá světová válka

„... *dvacet let míru po této válce [první světová válka] bylo vlastně jen průměří, v němž se bojovalo dále o všechny otázky, které světovou válkou byly položeny, ve dvaceti letech neválečných cestou míru a dohody vyřešeny nebyly a nakonec jsou dnes řešeny novou válkou – válkou Hitlera a Mussoliniho.*“¹⁷⁶

Vojenský konflikt, kterého se účastnila většina států světa, vypukl 1. září 1939 napadením Polska nacistickým Německem. Vedení války si žádalo mnoho materiálních, finančních i lidských zdrojů. Bylo potřeba stavět továrny a haly pro zbrojní průmysl. Bylo potřeba naplnit všechna odvětví lidské činnosti, aby válečná mašinérie mohla běžet na plné obrátky. Z Vysoké nad Labem byli první dělníci na práce do Německa

---

¹⁷³ Zápisy výborových schůzí Tělocvičné jednoty Sokol (1939 – 1945), uloženy na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem.

¹⁷⁴ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960, s. 82.

¹⁷⁵ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 402n.

¹⁷⁶ Edvard BENEŠ, *Demokracie dnes a zítra*, London 1941, s. 25.

odesláni v roce 1943. Z obce byli posláni do Berlína: student strojírenství Josef Kašpar a zámečník Bohumil Hladík, který byl 23. 4. 1945 Němci zastřelen. Mezi dalšími byli: strojní zámečník Jaroslav Dvořák, odešel do Drážďan, Josef Novák - poslán do Mnichova a kovář K. Výborný – odeslán do Schönebeck Elbe.¹⁷⁷ V září 1944 odvolán i definitivní učitel František Kvoch, aby pracoval na stavbě továrny v Račicích a Vladimír Círka, jako hlídač uhlí v Račicích.

Do nucené pomoci vojákům se zapojily i děti ve školách. Byly povinny sbírat všechn „cenný odpad“, což byly například hadry, papír, staré kusy železa aj. Kromě sběru různých surovin byl ve školách kladen zvláštní důraz na výuku jazyka německého.

Němci se stávali stále více nebezpeční a zběsilí. Vysocí se snažili i o záškodnickou činnost. Navíc se ve zdejší obci v průběhu války objevovaly v poměrně velké míře protiněmecké letáky, vyzývající k sabotážím na drahách a v továrnách. „*Vše nám říká tiše: Dělej opatrně to, co se nesmí!*“¹⁷⁸ Z kroniky se dozvídáme o sabotážích na telegrafních sloupech vedoucích do Opatovic, jež byly přestřihávány. V lesích byly na silnici převracované stromy a patníky. Směrové značky byly otáčeny nebo rovnou uklizeny.¹⁷⁹

Přídělový systém potravin si pamatovaly starší i střední generace z dob první světové války. Po přepadení Polska Německem bylo zavedeno válečné hospodářství a už v září 1939 byly obecním úřadem vydávány přídělové kupony.¹⁸⁰ V zimě byla školním dětem podávána za 1 korunu teplá polévka, vyvařování potřebným trvalo až do roku 1943, kdy i na toto vyvařování požadovaly úřady potravinové lístky.¹⁸¹ Podobně jako za první světové války se vymýšlely způsoby, jak ukrýt zásoby před kontrolami komisí německých úředníků. „*Jest však štěstím, že rekvizitátoři rádi berou: cigarety, maso, vejce, a jiné aj. ... A tak se u nás stává, že komis je na úřadě a už někdo běhá a shání „provijant“ do aktovek po vsi a slavná komis píše protokol, že ve Vysoké n. L. se nedá nic zrekvírovat.*“¹⁸²

Jedním z významných opatření nacistické politiky se stalo zavedení nucených dodávek. Dodávková povinnost byla vyhlášena v září 1939 a následně vztažena na většinu

---

¹⁷⁷ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecní školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 121.

¹⁷⁸ Tamtéž, s.126n.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 122.

¹⁸⁰ *Zápisy výborových schůzí Tělocvičné jednoty Sokol (1939 – 1945)*, uloženy na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem.

¹⁸¹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s.112.

¹⁸² Tamtéž, s. 125.

rostlinné a živočišné produkce. Vyhláškou předsedy vlády ze dne 29. září 1939 č. 212 a 213/1939 Sb. z. a n. byly stanoveny povinné dodávky veškerého mléka včetně másla, tvarohu a smetany a živočišného tuku,¹⁸³ veškeré pšenice, žita, olejnatých plodin a olejnatých semen (s výjimkou máku).¹⁸⁴ Úředně bylo stanoveno, kolik si měli zemědělci ponechat z vlastní produkce potravin na počet osob v domácnosti. Například hospodář Jan Morávek měl stanoven dodávkový předpis brambor na 30, 50 q, na samozásobení 4 osob mu bylo ponecháno 7, 60 q a na sadbu po 66 arech 13, 20 q.¹⁸⁵

5.4 Školní život v obci

5.4.1 Obecná škola během okupace

Škola ve Vysoké n. L. fungovala jako trojtřídní, v každé třídě tak byl poměrně vysoký počet žáků. Dle zápisů v kronice navštěvuje školu koncem roku 1938 62 chlapců a 55 dívek. První třída čítá 40 žáků, druhá třída 39 a třetí třída 38 žáků.¹⁸⁶

Na škole působil definitivní učitel Ladislav Urban, který působil jako třídní učitel v první třídě, dále definitivní učitel Vladimír Círka, který byl učitelem ve druhé třídě a učitel František Kvoch, kterému byla přidělena třetí třída. Učitelství pak doplnila A. Štanatová, která vyučovala ručním pracem, Alois Vejs, Zdeňka Meluzínová a Josef Valc. Předsedou místní školní rady byl František Karel.¹⁸⁷

Nové státní poměry v roce 1939 si vyžádaly okamžité změny ve školních úřadech. Vyvěšovaly se obrazy Adolfa Hitlera, byly odstraněny vlastenecké obrazy, Masarykovy a Benešovy knihy byly odvezeny do Pardubic a tam Oberlandrátem¹⁸⁸ páleny. Byly nařizované protektorátní školské oslavy jako založení Protektorátu, volba prezidenta Emila Háchy, jubilejní dny Adolfa Hitlera a různá vítězství. K těmto oslavám byly od školských úřadů doručovány povinné proslovy, které byly pouštěny rozhlasem.¹⁸⁹ Vyžadovány byly i nacistické pozdravy jak na učitelích, tak na žácích. V obci však bylo

---

¹⁸³ Vyhláška předsedy vlády č. 212/1939 Sb., o hospodaření s mlékem, mléčnými výrobky, tuky a vejci.

¹⁸⁴ Vyhláška předsedy vlády č. 213/1939 Sb., o úpravě hospodaření s obilím, rýží, mlýnskými výrobky a výrobky z mouky, luštěninami, olejnatými plodinami, olejnatými semeny a krmivými.

¹⁸⁵ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., nezpracováno.

¹⁸⁶ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 105.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 110.

¹⁸⁸ Oberlandrát - po vyhlášení protektorátu vytvářeli šéfové civilní správy při armádních sborech tzv. Oberlandráty, jako nástroje německé civilní administrativy. Václav PITUCHA, *Oberlandrát Pardubice 1939 – 1942* (1945), Inventář, 2002, ev.č. 8550, s. 21.

¹⁸⁹ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 81.

žactvo jen poučeno a pozdravu užíváno nebylo. „Učili nás hajlovat, použili jsme to však jen jednou, když Němci stáli u vchodu do školy. V druhé třídě jsme otevřeli okna a zpívaly jsme německou hymnu, pak se zavřely okna a německá hymna už se nikdy nehrála. Bylo to, jen aby ve vesnici nikdo nemohl nic říct, a že takoví byli.“¹⁹⁰

Jednou ze změn, která také postihla školu ve Vysoké n. L., byla účast ve školních sběrových akcích. Byl organizován sběr nejrůznějších surovin, papíru, kovů, gumy. Obec jakožto jedna z nejhorších ve sběrech byla často napomínána. Jak je zapsáno v kronice „*Občané našim utiskovatelům nedávají*“.¹⁹¹

Dnem 1. května 1939 byl penzionován řídící učitel Jan Beránek. Proto musel být ustanoven nový ředitel školy. Prozatímní správu školy převzal Vladimír Círka, 1. července 1939 přejímá správu školy Ladislav Urban.¹⁹² Roku 1940 byla ve škole nařízena od druhé třídy povinná němčina. V průběhu školních let počet jejích hodin narůstal až na 7 hodin týdně. Později byla zavedena i pro prvňáčky. Pro učitele se konaly povinné kurzy a školení „*aby po nacisticku mysleli a jednali*“. Učitelé byli podrobeni zkoušce z německého jazyka. Jak píše učitel Ladislav Urban v kronice: „*2x jsem propadl a po třetí s dobrou pomocí českého zkoušejícího, jsem obstál. Musel jsem obstát, jinak by byl pro mne krumpáč a nasazení do prac. tábora.*“¹⁹³

Od 1. září 1940 je pro velký počet žáků zřízena při první třídě pobočka. I. A měla tohoto roku 28 žáků, I. B 20 žáků, II. třída 36 žáků a III. třída 5 žáků. Žáci bydlení ve Vysoké nad Labem dostávají doposud školní potřeby zdarma, žactvo z Roudničky si musí potřeby hradit samo, neboť obec Roudnička už nadále na tyto potřeby nepřispívala.¹⁹⁴

Ve školním roce 1941 - 1942 začaly vánoční prázdniny 19. prosince 1941 a trvaly 116 dní. Toto mimořádné prodloužení bylo způsobeno tuhou zimou a nedostatkem uhlí. Děti dostávají jen pravidelné domácí úkoly, které jsou dvakrát týdně kontrolovány. V tomto roce jsou opět zavedeny břídlíkové tabulky a kamínky, pro nedostatek papíru a sešitů.¹⁹⁵

Zakázáno bylo jakékoli kulturní vyžití včetně dětských divadelních představení. Dětská zábava, která dětem v tomto období tolik chyběla, byla vlastní iniciativou učitele Ladislava Urbana a za finanční pomoci školní rady a Sokola zachráněna. Bylo zakoupe-

¹⁹⁰ Z rozhovoru s panem Kamilem Řehákem, pamětníkem obce Vysoká nad Labem, ze dne 20. 6. 2015.

¹⁹¹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 119.

¹⁹² Tamtéž, s. 110.

¹⁹³ Tamtéž, s. 115.

¹⁹⁴ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 82.

¹⁹⁵ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 116.

no 17 loutek a sestaveno loutkové divadlo i s kulisami. První divadlo si žáci tajně sehráli 3. března 1942. Hra nesla název „Potopený zvon“.

Během celé války panovala nouze o učitele. V důsledku totálního nasazení, musel školu několikrát opustit František Kvoch i Vladimír Círka. Domácí vyučování bylo zaváděno každoročně po Vánocích až do roku 1945, většinou pro nedostatek topiva či pro zabránění budovy školy jednotkami SS.

Vojáci ubytovaní ve škole a po domech zachovávali disciplínu, na rozdíl od uprchlíků, jejichž působení zanechalo značné škody. Situaci zdokumentoval ve školní kronice Ladislav Urban „*Ve třídách byla hlava na hlavě. Každý si přinesl otep slámy a ustlal pelech. Na spaní večer nebylo pomýšlení. Řev a hádání neustávalo. Všem jsem ohlásil, aby dbali čistoty, že bude celou noc všude osvětleno a i na záchodech v domněnce, že ráno bude aspoň ucházející pořádek. Jaké bylo mé zděšení, když ve třídách za skříněmi chodily na ulehčení děti a stařeny a na verandu a na schodiště dospělí. Tak nám po schodišti teklo řídké i hustší. Uklidit? Od toho jste vy – to uvidíte!*“ Ve škole se chovali vandalsky a poručnický. Kradli rámy s obrazy, pálili knihy. Poničena byla celá školní budova i její bezprostřední okolí.¹⁹⁶

5.4.2 Založení školy mateřské

Založení veřejné mateřské školy v obci je spojené s rokem 1940. Na uskutečnění se podílel řídicí učitel Ladislav Urban a místní školní rada. Na mimořádné schůzi obecního zastupitelstva konané 5. července 1940 Ladislav Urban podrobně vylíčil účel mateřské školy a způsob vyučování. Zřízení školy bylo bez průtahů obecním zastupitelstvem jednomyslně schváleno.¹⁹⁷ Pak již měly věci rychlý spád. Zemská školní rada zřídila tuto školu výnosem č. I – 1828 ze dne 30. srpna 1940. Mateřská škola byla otevřena dne 15. října 1940, když sem byla ustanovena první učitelka Vlasta Flanderková. Náklad na zařízení nesla na svých bedrech obec. Vyučování pro děti od tří do šesti let probíhalo v najaté Besedě v hostinci Františka Horkého č. 55 s počtem 23 žáků. Děti mohly školu navštěvovat v době od 8 do 11 hodin a od 13 do 16 hodin. Správcem školy byl jmenován Ladislav Urban.¹⁹⁸ Změna v učitelském sboru nastala velmi záhy, kdy již 1. září

¹⁹⁶ SOKA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecní školy ve Vysoké nad Labem 1927 – 1960*, s. 99.

¹⁹⁷ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva*, nezpracováno.

¹⁹⁸ *Školní kronika mateřské školy obce Vysoká nad Labem (1940 - 1992)*, uložena v místní mateřské škole, s. 2.

1941 nastoupila Božena Novotná, která zde působila do 30. září 1945, kdy odešla do plzeňského pohraničí.¹⁹⁹

Roku 1945 byly děti z Roudničky přeškoleny na Nový Hradec Králové,²⁰⁰ z tohoto důvodu byla škola redukována z trojtřídní na dvojtřídní a školka byla přemístěna do vhodnějších prostor přízemí budovy školy.²⁰¹

Tak se ve stručnosti začala psát historie mateřské školy ve Vysoké nad Labem.

5.5 Transporty válečných zajatců

Počátkem roku 1945 se již německé vojenské síly hroutily a nacistická vojska byla vytlačována ze všech stran. I přes zjevný příchod blížícího se konce války, stále umíraly desetitisíce vězňů a válečných zajatců. Hitlerovci začali páchat zločiny nové, stejně strašlivé, ne-li horší. Vězni byli vyháněni na tzv. pochody hladu a smrti, které nacisté používali jako prostředek k jejich likvidaci. Oddíly SS a Gestapa evakovaly koncentrační tábory, vyhazovaly do povětří plynové komory a pálily ohněm veškeré písemné doklady a knihy, prostě zametaly stopy po hrozných činech. Fašisté nemohli dopustit, aby se některý z očitých svědků, tedy vězňů či oni sami, dostali do rukou blížících se spojeneckých armád. Pochody probíhaly od léta 1944 až do pádu Německé říše v květnu 1945.²⁰² Počátkem února 1945 se obyvatelé Vysoké nad Labem stali očitými svědky surového chování nacistů. K obrazu těchto dnů patřily tisícové kolony zbědovaných ruských, anglických, amerických, srbských a francouzských válečných zajatců.²⁰³ Odhaduje se, že za čtyři týdny prošlo obcí až 45 000 zajatců.²⁰⁴

Ve Vysoké umístili dozorcí SS muže do stodol po 80 až 800 mužích. Vězni stáli namačkáni vedle sebe po celou noc. Ani na holou zem nemohli ulehnout. Pro hlídky SS byla uzavřena zdejší škola, ve které byli Němci dočasně ubytováni. *„Němci měli vše předem důkladně připravené, na vratech zemědělských stavení byla označení 30 M, 50*

---

¹⁹⁹ Školní kronika mateřské školy obce Vysoká nad Labem (1940 - 1992), uložena v místní mateřské škole, s. 3.

²⁰⁰ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 150.

²⁰¹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 114.

²⁰² Irena MALÁ - Ludmila KUBÁTOVÁ, *Pochody smrti*, Praha 1965, s. 9.

²⁰³ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 132.

²⁰⁴ Dramatický únor roku 1945. *Hradecké noviny*. 1998, roč. 7, č. 127, s. 10.

M, 70 M..., my se ptali co to je? A oni to tu měli dopředu připravené, počty mužů, kteří budou přebývat ve stodolách po 30, 50, 70 ... mužích. ²⁰⁵

Pohled na vyhladovělé, na nohou sotva stojící ubožáky, vyvolal u místních občanů vlnu solidarity. *„Někteří byli bez bot, povřísla na nohou, táta dal jednomu takové záplatované staré holinky, ten byl úplně šťastný, že má boty.* ²⁰⁶ Lidé byli svědky projevu násilí a týrání, zejména ruských zajatců, jako bylo brutální bití, kopání, či zastřelení a všudypřítomný teror. Jediným denním jídlem vězňů byla polévka z nemytých a neloupaných brambor a chléb. *„Chudáci zajatci, většinou Rusové s hrubými kabáty s označením SU (Soviet Union), stáli frontu na polévku. Neměli žádné ešusy nebo něco podobného, jen různé pixly, jeden měl dokonce malý dětský nočníček...“* ²⁰⁷

Po domluvě s německou hlídkou začali vysočtí vařit pro zajatce. Jídelníček vypadal následovně: ráno černá káva a chléb, na oběd polévka s krajícem chleba a večer opět černá káva nebo polévka. Obec však se zásobami dlouho nevystačila, a tak byla zpráva, přes nedůvěru Oberlandtrátu v Pardubicích, rozhlášena po okolí. Vesnice z blízka i z daleka svážela do Vysoké nad Labem bochníky chleba, mouku, sádlo a vše potřebné. Snad každá rodina vařila pro válečné zajatce. ²⁰⁸ *„Lidé ve vesnici zajatcům okamžitě nosili jídlo, my měli jen zeleninu a ovoce, takže jsme nosili nejrůznější zeleninu - mrkev, celer, petržel ... na polévku. Moje babička pekla buchty a říká, běž a dej jim buchty, tak jsem šel do vesnice, oni stáli venku na dvoře za plotem. Vzal si je a odešel do stodoly. Přinesl mi za ně krásnou ručně vyřezávanou holubičku z kusu polínka.* ²⁰⁹ Vzpomíná na transporty Kamil Řehák.

5.6 Počátek odboje

Již v březnu 1939 odešla z okupovaného Československa řada občanů do zahraničí, kde se aktivně podílela v boji za svobodu republiky. V zemi se zformovala organizace politického ústředí, které se transformovalo v odbojovou organizaci udržující styk s československou emigrací v Anglii a ve Francii a zaměřilo se na zpravodajskou služ-

²⁰⁵ Z rozhovoru s panem Kamilem Řehákem, pamětníkem obce Vysoká nad Labem, ze dne 20. 6. 2015.

²⁰⁶ Z rozhovoru s panem Kamilem Řehákem, pamětníkem obce Vysoká nad Labem, ze dne 20. 6. 2015.

²⁰⁷ Z rozhovoru s panem Kamilem Řehákem, pamětníkem obce Vysoká nad Labem, ze dne 20. 6. 2015.

²⁰⁸ V. HORYNA, *Vlastivěda Královéhradecka*, s. 502; SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 132n.

²⁰⁹ Z rozhovoru s panem Kamilem Řehákem, pamětníkem obce Vysoká nad Labem, ze dne 20. 6. 2015.

bu. Rok 1943, který signalizoval porážku nacistického Německa, dal vzniknout prvním partyzánským skupinám na území Čech a Moravy. Docházelo k významnému posílení bojového nasazení britského letectva a k intenzivnějším shozům paravýsadků československých vojáků z Anglie.²¹⁰ V naší krajině operoval paravýsadek Barium, který patřil k nejúspěšnějším mezi těmito paradesantními skupinami. Šlo o výsadek vyslaný roku 1944 československou exilovou vládou z Londýna. Úkolem výsadku bylo navázání kontaktu s domácím odbojem a pomocí vysílačky s názvem Marta předávat informace řídicímu orgánu ve Velké Británii.²¹¹

Výsadek byl složen z velitele nadporučíka Josefa Šandery, radiotelegrafisty četaře aspiranta Josefa Žižky a šifranta četaře Tomáše Býčka. Prvotním úkolem výsadku bylo provozování zpravodajské činnosti, navázání kontaktů se zbytky odbojových skupin a jejich obnovení, příprava vhodných ploch pro shozy zbraní a s tím zahájená příprava k povstání v závěru války. Výsadek byl proveden v noci z 3. na 4. dubna 1944 seskokem u Vysoké nad Labem. Ke spojení s Londýnem došlo o pár dní později, a to 19. dubna pro krátké rozdělení skupiny. Žižka vedl intenzivní radiový provoz do léta 1944, kdy byla činnost skupiny nahlášena hradeckému gestapu. Výsadkáři však úspěšně uprchli do spolehlivého úkrytu, kde nadále navazovali nové kontakty. Nicméně Josef Šandera i Josef Žižka skrývající se v té době v obci Polsko u Žamberka, byli v lednu 1945 vydáni pražskému gestapu. Příčinou bylo jejich prozrazení nadporučíkem Vítězslavem Lepaříkem, vedoucího skupiny Glucinium, jehož jméno bylo zmíněno v odposlouchávaném vysílání pro Martu. Lepařík, v té době již v moci gestapa, byl následně přinucen, aby je 16. ledna 1945 dovedl k úkrytu Šandery a Žižky.

Zpravodajská i organizační činnost Baria byla obdivuhodná, skupina měla 380 spolupracovníků.²¹²

V polovině roku 1945 vysočtí vlastenci organizování Antonínem Krámem, započali vlastní odboj proti německým uchvatitelům. V obci byla v roce 1945 umístěna důkladně vyzbrojená německá posádka asi o 27 mužích, která hlídala podminovaný opatovický most. V sobotu 5. května se u mostu ozvaly dva výstřely. Byla zastřelena stráž, dva němečtí vojáci, kteří odmítli vydat zbraně partyzánům. Německá posádka, která byla ubytována v hostinci pana Salavce, byla v noci následně odzbrojena partyzány, mezi nimiž byli automechanik Antonín Krám, tlumočnick Josef Vraný a starosta obce

---

²¹⁰ Jan BRUNCLÍK, *Barium: Paradesantní výsadek Vysoká nad Labem 3. dubna 1944.*

²¹¹ Vítězslav HANÁK, *Muži a radiostanice tajné války*, Dvůr Králové nad Labem 2002, s. 30.

²¹² Zdeněk JELÍNEK, ACTION - STATION!, *Studentské listy. Nezávislý časopis vysokoškolských studentů*, s. 8.

František Karel. „*Pan Karel jako starosta se o ně musel postarat. Tak je naložil na vůz a odvezl je na hřbitov, kde byli zakopáni.*“²¹³ Dne 15. září 2013 požádal německý Lido-vý spolek péče o válečné hroby Kassel, o možnost vypátrat tento hrob a exhumovat ostatky. Po pár hodinách vykopávek byl hrob s padlými vojáky skutečně nalezen. Tyto ostatky byly převezeny do Chebu na vojenský hřbitov, kde byli vojáci dle známek identifikováni.²¹⁴

„*Vypráví se, že když tuto akci provedli, z čehož mohl být velký problém z německé strany, tak on [Antonín Krám] se na pár dní schoval u známých v Roudnici. Shodou okolností se 7. května, v pondělí ráno vracel zpátky domů, když tou dobou se z nedalekých Němců vracela trestní kolona, jeden z těch Němců ho poznal ...*“²¹⁵

Dne 7. května 1945 do obce pronikla trestní kolona SS z Hradce Králové, která měla za úkol potrestat obec za odzbrojení německé posádky. Obec byla obklíčena, střílelo se, nikdo nesměl ze vsi ani do vsi.²¹⁶ „*Můj děda nás chytil [děti] a do sklepa s námi, střelba pak přešla, tak jsme mohli jít zpět domů. Najednou k nám Němci přišli, tátovi drželi pistoli u hlavy a žádali legitimaci. Pak šli s dědou prohlédnout všechny místnosti, děda musel otevírat dveře a oni stáli připraveni se samopaly a pistolemi za dědou, protože kdyby tam někdo byl a chtěl střílet, tak aby nejdřív střílel do dědy a ne do nich. Ale nikoho tady nenašli. Což bylo štěstí...*“²¹⁷

V té době šel polní cestou Josef Trojan, otec čtyř malých dětí, směrem k Podlesí. Bylo po něm několikrát vystřeleno. Zasažený Trojan se doplížil brázdou do příkopu, kde byl přispěchajícími příslušníky SS ubit.²¹⁸ Mezi tím vojáci SS odváželi 3 vysocké občany k lesu: Antonína Kráma - strojníka a vedoucího partyzánů, hostinského Antonína Salavce a čeledína Františka Rysa. Zároveň byli všichni muži z „Podlesí“ hnáni k myslivně.²¹⁹ Tam bylo 47 mužů přinuceno stát v řadě se zdviženýma rukama. Vojáci zatím prohlíželi domy, stodoly, chlévy i kůlny. Bylo chyceno 6 ruských zajatců, kteří se snažili utéci do lesů ze svých úkrytů.²²⁰ U myslivny, před zraký všech zadržovaných občanů, byli po krátkém vyšetřování ruští zajatci zastřeleni. Dále byli popraveni: dělník Jan Dvořák - otec čtyř dětí, obuvník Josef Krpata - otec 6 nezaopatřených dětí, autome-

²¹³ Z rozhovoru s panem Kamilem Řehákem, pamětníkem obce Vysoká nad Labem, ze dne 20. 6. 2015.

²¹⁴ Jiří HORÁK, Na vysockém hřbitově byly exhumovány ostatky dvou německých vojáků. *Zpravodaj. Obec vysoká nad Labem*, [online].

²¹⁵ Z rozhovoru s panem Kamilem Řehákem, pamětníkem obce Vysoká nad Labem, ze dne 20. 6. 2015.

²¹⁶ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 142.

²¹⁷ Z rozhovoru s panem Kamilem Řehákem, pamětníkem obce Vysoká nad Labem, ze dne 20. 6. 2015.

²¹⁸ Josef MATĚÁSKO, *Hrdinové z vesnic severního Pardubicka. Obec Vysoká nad Labem*.

²¹⁹ V. HORYNA, *Vlastivěda Královéhradecka*, s. 502.

²²⁰ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 143.

chanik Antonín Krám - činná spojka partyzánů a vedoucí odbojové akce.²²¹

Bylo pohroženo, aby do jedenácté hodiny druhého dne byly odevzdány všechny zbraně, které byly v sobotu odebrány posádce, jinak že bude dalších dvacet mužů včetně starosty popraveno.²²² V té chvíli však z Hradce Králové přijel voják, který veliteli SS oznámil, že Rudá armáda vnikla do Náchoda. Na to se všichni němečtí vojáci stáhli a odjeli do Hradce.

Dne 9. května byla hlášena příjíždějící kolona aut SS k obci Vysoká n. L. Vysocká hlídka z domácích lidí ozbrojená ukořistěnými i loveckými puškami, dvěma automaty a dvěma pancéřovými pěstmí zneškodnila dvě pancéřová auta. Jeden fašista byl zabit, šest vojáků SS bylo zraněno a ostatní uprchli do lesa.²²³ Téhož dne příjížděla i obrněná auta a tanky Rudé armády, která učinila konec německým zvěrstvům.

Takto zachytil konec války kronikář Ladislav Urban: „*Téhož dne odpoledne hučí motory v lesích a slyšíme občasně výstřely. Co se děje? A brzy od Podlesí slyšíme: Nazdár! Sláva! Již vidíme v prachu silnice prvá ohromná obrněná auta, tanky, děla a auta veselých hochů Rudé armády. Celá obec je u nich. Rozdávají si vzájemně cigarety, pití, jídlo a dětem dávají čokoládu. Radostná chvíle končí a opět odjíždějí tam, kde je potřebují ku pomoci, jedou k Praze, 120 aut a tanků.*“²²⁴

Popraveným hrdinům postavili občané pomník.

Trestní výpravy německé armády proti partyzánům a povstáním v obcích byly z jara roku 1945 velice časté. Jako další příklad mohu uvést průběh výpravy příslušníků SS v nedaleké obci Němčice. „*Němčice byly obklíčeny asi třemi sty SS z Hradce Králové. Vyzbrojeni kulomety, automatickými pistolemi a karabinami... Vloupali se téměř do všech chalup a zkomolenou češtinou se ptali po hospodářích. Velitel SS měl v ruce seznam 20 místních občanů, z nichž 16 bylo pochyťáno. Šestnáct zajatých mužů bylo hnáno hordou německých vrahů vesnicí na polní cestu ke Kunětické Hoře. Ta[m] byli přinuceni se postavit do řady.*“ Postupně bylo z řady vybráno osm mužů, kteří byli v okamžiku zastřeleni popravčí četou.²²⁵

---

²²¹ V. HORYNA, *Vlastivěda Královéhradecka*, s. 502.

²²² SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 145.

²²³ V. HORYNA, *Vlastivěda Královéhradecka*, s. 502.

²²⁴ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 146.

²²⁵ Rajmund STEHLÍK, *Revoluce na vsi*, Hradec Králové 1946.

6 Poválečná léta a období socialismu

6.1 Obnovení Československé republiky

Edvard Beneš se po celou dobu svého exilu v Londýně snažil o uznání neplatnosti Mnichovské dohody a obnovu Československé republiky (dále jen ČSR) v hranicích před 29. zářím 1938, také chtěl budoucí ČSR pojistit spojeneckými smlouvami s hlavními spojeneckými mocnostmi. Ke konci války se prezident E. Beneš začal orientovat na Sovětský svaz, což potvrdila i československo-sovětská smlouva o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci z 12. prosince 1943. To bylo pro československou stranu důležitým okamžikem, neboť podle článku čtyři se Sovětský svaz zavazoval, že bude jednat ve shodě se zásadami „*vzájemného respektování své nezávislosti a svrchovanosti, jakož i nevměšování do vnitřních věcí druhého státu*“.²²⁶ Beneš požadoval obnovu státu v hranicích z doby před mnichovskou konferencí (včetně Podkarpatské Rusi), odsun německé a maďarské menšiny z našeho území a další otázky spojené s hospodářskou či vojenskou spoluprací. Došlo k dohodě ve všech bodech a Beneš se vrátil z Moskvy s přesvědčením, že Československo zabezpečil jak proti hrozbě komunistické revoluce, tak německému nebezpečí.

Události ze srpna 1944 však vedly k rychlému vystřízlivění. Na Slovensku vypuklo národní povstání protifašistických sil a sovětská strana byla požádána o dodání zbraní pro povstalce. Pro nedostatečnou a hlavně opožděnou pomoc bylo povstání potlačeno. Největší problém československo-sovětských vztahů však vzešel z tlaku Moskvy na postoupení Podkarpatské Rusi Sovětskému svazu.²²⁷

Beneš neprosazoval jen návrat k předmnichovské republice, ale poukazoval na chyby předválečné demokracie, která je potřeba reformovat „*a přerodit se v tzv. demokracii sociální a hospodářskou*“.²²⁸ Už za války předvídal posun veřejného mínění levicovým směrem, ovšem usiloval o to, aby revoluční změny byly prováděny smírně a bez násilí, právními předpisy, proti revoluční libovůli, zvůli a bezpráví, při zachování pluralitního systému svobodných voleb s omezeným počtem politických stran.²²⁹

Na prvním zasedání vlády, 5. dubna 1945, Edvard Beneš akceptoval vládní program předložený zástupci Komunistické strany Československa, dokument vešel ve

---

²²⁶ Jan NĚMEČEK, *Československo-sovětské vztahy v diplomatických jednáních 1939-1945. Dokumenty*, Praha 1998, s. 5.

²²⁷ Tamtéž, s. 8.

²²⁸ Edvard BENEŠ, *Světová krise: kontinuita práva a nové právo revoluční : projev na právnické fakultě Karlovy university při slavnostní promoci na doktora práv h.c.*, Praha 1946, s. 18.

²²⁹ Tamtéž, s. 27n.

známost jako Košický vládní program, který do společnosti přinášel zásadní změny. V období let 1945 - 1948 se viditelně změnil charakter státu, ve kterém zůstaly zachovány demokratické principy, nicméně se objevovaly i prvky socialistického vývoje. Ty představovaly rozsáhlé agrární reformy jako znárodnění majetku a konfiskaci půdy kolaborantů, zrádců, Němců a Maďarů.

Jak již bylo řečeno, posilovaly politické preference levicových stran. U nás se tato tendence projevila v neobnovení pravicových stran, výjimku dostala pouze Československá strana lidová a v podstatě tak neexistovala legální opozice. Povolené strany se sdružovaly v Národní frontě (dále jen NF), jednalo se o strany lidovou, národně socialistickou, sociálně demokratickou a komunistickou.²³⁰

6.2 Od osvobození po převrat roku 1948

S postupným osvobozováním naší vlasti byla obnovována státní moc zřizováním Revolučních národních výborů. Osmičlenný revoluční výbor obce, ustanovený 8. května 1945, ukončil činnost po šesti týdnech, když byl dohodou politických stran 19. června ustaven doplňující volbou na třináctičlenný místní národní výbor (dále jen MNV).²³¹ Dosavadní složení MNV bylo změněno podle paritního zastoupení politických stran. Každá ze stran měla své tři členné zastoupení doplněné čtyřmi členy bez politické příslušnosti. Předsedou MNV byl jednomyslně schválen František Karel a náměstkem Josef Vimr.

O měsíc později se vzpamatovala i Československá strana národně socialistická a národní výbor tak byl rozšířen o její 3 členy na běžný počet 15 zastupitelů, kdy se členství v MNV dobrovolně vzdal Ladislav Urban z politicky neorganizovaných, pro přebytek členů.²³²

Ne všichni občané hned od počátku uznávali MNV jakožto jedinou nezpochybnitelnou autoritu ve věci správy obce. Tak se například k podání vysvětlení musela dostavit na národní výbor občanka Nováková, Havlová a občan Vlasák, kteří byli obviněni z hanebných výroků vůči obecním orgánům.²³³

První z někdejších nejsilnějších stran v naší krajině ,Republikánská strana země-

²³⁰ Karel KAPLAN, *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990, s. 173.

²³¹ SOKA HK, fond Místní národní výbor Vysoká nad Labem, *zápisy obecního zastupitelstva 1945 – 1957. Místní akční výbor NF*, nezpracováno.

²³² SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy obecního zastupitelstva 1945 – 1957*, nezpracováno.

²³³ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy ze schůzí obecní rady 1943 - 1952*, nezpracováno.

dělského a malorolnického lidu, byla výslovně zakázána v hlavě IX. Košického vládního programu. Příprava nové státnosti byla založena na koalici šesti politických stran a byl tak dán základ pro vznik Národní fronty. Tam měla rozhodující vliv Komunistická strana (dále jen KSČ), která tady ještě před válkou neměla vliv téměř žádný.²³⁴ V posledních volbách roku 1938 dostali komunisté 31 hlasů a obecní politiky se účastnil pouze jeden zástupce. Jako hlavní aktivisté místní skupiny KSČ teď vystupovali Bohuslav Šotola, Josef Kujal a František Danihelka.²³⁵

Národní výbor byl ještě dlouhá léta po válce nejvýznamnějším mocenským činitelem. Mezi úkoly MNV patřilo provádění konfiskace majetku Němců a kolaborantů dle dekretů č. 12/1945 a 108/1945 Sb., měl významnou bezpečnostní pravomoc a v neposlední řadě se úřad staral o vyřizování žádostí státní a národní spolehlivosti, kdy se názory členů obecního výboru často míjely.²³⁶

První poválečné volby do ústavodárného Národního shromáždění se konaly v neděli 26. května 1946 a znamenaly potvrzení a rozšíření mandátu komunistů. Strana získala v obci 48 % všech hlasů (229 voličů), což bylo o 5 % více než v celozemském průměru, druzí skončili národní socialisté se 130 hlasy, na třetím místě sociální demokraté s 66 hlasy a propadla strana lidová s pouhými 50 hlasy. Tyto květnové volby se staly do roku 1990 posledními demokratickými volbami, při nichž byl zachován princip rovného, tajného a přímého volebního práva, a kdy se voleb účastnilo více politických stran.

Sestavování místního zastupitelstva vycházelo z nepovinného referenda neboli schvalování návrhu skupiny, jež tvořila Národní frontu. Zákon o volbě ústavodárného Národního shromáždění z 11. dubna 1946 předepisoval, že každý volič je povinen se volby zúčastnit, jestliže mu v tom nebrání některá z uvedených překážek.²³⁷ Volby ukázaly názor občanů na volební program KSČ, který vzhledem k jeho pozdějšímu uveřejnění obsahoval vše, co prohlášení jejich partnerů z NF. Ti, co byli přesvědčeni, že národní socialisté budou vítěznou stranou, byli zklamáni. Ve své zaujatosti totiž podcenili účinek mediálního propagandistického nátlaku a ideologické dezinformace. Stačí vzít do ruky dobový tisk, který se tehdy odebíral, připočíst vliv rozhlasu a představit si, jak budovatelská hesla a chválu Komunistické strany tlumočili jejich agitátoři veřejnosti. Pro příklad uvádím úryvek článku „*Co která strana je a co vykonala*“ ze zvláštního

²³⁴ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 422.

²³⁵ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy obecního zastupitelstva 1945 – 1957*, nezpracováno.

²³⁶ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 445.

²³⁷ Zákon č. 67/1946 Sb., *o volbě ústavodárného Národního shromáždění*, § 11.

vydání Pochodně „*Za nás komunisty mluví naše práce: Vláda vyhnala cizáky ze země, vzala jim naloupené majetky a právo, kořistit z našeho lidu, z našeho hospodářství a dává je do českých rukou.*“ To si občané mohli vyložit různě, zvláště když obratná komunistická propaganda slibovala v podstatě všechno a všem. „... *otevíráme dokořán brány štěstí a blahobytu všech vrstev pracujícího lidu.*“²³⁸ Strana vyhlášovala stopku kapitalistům a velkostatkářům, manifestovala za likvidaci zbytků fašismu a za světový mír, nikde však slovo o tom, že by mohla přicházet v úvahu kolektivizace venkova.

Na základě výsledků voleb, podle vládního nařízení č. 120 Sb. z 27. května 1946 o obnovení národních výborů, na podkladě výsledku voleb do ústavodárného Národního shromáždění, se národní výbor obnovil podle poměrů hlasů odevzdaných politickým stranám při volbách z 26. května 1946.²³⁹ Místní volební výbor se dle tohoto nařízení měl sejít dne 25. června 1946, bohužel informace týkající se tohoto zasedání jsem v archivu obce nenalezla, nemohu tedy říci, jaké bylo složení obnoveného národního výboru.

V únoru 1947 došlo k vyhlášení první československé dvouletky. MNV ohlásila plán okresnímu národnímu výboru (dále jen ONV) v Pardubicích v celkovém rozvrhu 91 500 Kčs. Plán zahrnoval úpravu návsi, školního hřiště a chodníků, opravu školy a nádrží s vodou, zřízení kůlny u obecního úřadu a pumpu do školy.

MNV se také zařadila do akce 2 M²⁴⁰ investicemi v hodnotě 99 000 Kčs. Akce se týkala obnovy plotů ve školní zahradě, obecního stromořadí a sadu, zalesnění pasek, úpravy hřiště, opravy chodníků, obecní vodní nádrže apod.

Dějinnou událostí v souvislosti s vypovězením Němců z pohraničí se stalo, že počet obyvatel žijících v obci se snížil. Obec opustilo 13 rodin včetně rodiny Františka Müllera, který byl do této doby správcem na statku č. p. 98. Po jeho přesídlení byla na statek uvalena národní správa.²⁴¹ Po odchodu zemědělských zaměstnanců do pohraničí došlo k úplnému nedostatku pracovních sil u místních velkostatkářů. V říjnu 1947 tak na žádost rolníků Vraného, Altery a Kobližka přibyly do obce maďarské rodiny, které byly u jmenovaných zaměstnání.

Životy lidí ovlivnilo katastrofální sucho, které obec zasáhlo od jara do podzimu 1947. „*Suchem zničeny pícniny, sen málo a otavy žádné, obilí málo – podeschlo, bram-*

---

²³⁸ Co která strana je a co vykonala, *Pochodeň. Orgán východočeského KV KSČ*, s. 1.

²³⁹ Vládní nařízení č. 120/1946 Sb., *o obnovení národních výborů na podkladě výsledků voleb do ústavodárného Národního shromáždění*, § 1.

²⁴⁰ Projekt na obnovu Československé republiky po druhé světové válce vyhlášený vládou v roce 1946.

²⁴¹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 159.

bor úplný nedostatek, řepa malá a sít nic nelze, vždyť ani orat není možno. Nedostatek se pociťuje ve všech hospodářstvích, není čím krmit.“²⁴²

Dlouho na sebe nenechala čekat ani úprava obce a počalo se s opravou veřejného osvětlení, které za Protektorátu Němci odmontovali. To bylo po dvouletých tahanicích s elektrickým podnikem v Hradci Králové namontováno počátkem roku 1948.²⁴³ Práce na vzhledu obce se naplno rozběhly především před slavnostním odhalením památníku čtyřem popraveným vysokým občanům a šesti ruským vojákům, které proběhlo v neděli 1. června 1947. Opravy se týkaly zdiva na školní budově, došlo k úpravě místa pro postavení pomníku. „*Zatímní dobrovolnou společnou prací jest pro každého zdravého stanoveno pomoci při uvedených pracích nejméně 10 pracovních hodin. Chceme pracovati denně v navečerních hodinách a doufáme, že nebude omluv vlastní prací. Tu máme všichni. Ale také máme na tomto díle stejnou povinnost! Pojd'te pracovat! Vozte štěrky! Pomozte těm, kteří již pracují!*“ Bylo odpracováno necelých 2 500 dobrovolných hodin včetně hodin školních dětí, které se ujaly prací na školním hřišti. Celá vzpomínková akce proběhla dle připraveného programu, jehož součástí byl průvod s vojenskou kapelou „*za účasti žactva, sokolstva župy orlické, hasičů župy pardubické, partyzánů z kraje hradeckého, svazku brannosti z Hradce Král., jízdy vojenské posádky z Hradce Kr., legionářů z celého okolí a mnoha hostí...*“ Průvod vycházel z hostince u Salavců, kolem pomníku padlých v první světové válce, až k myslivně k zahalenému pomníku, jímž byl pověřen akademický sochař Josef Kalfus z Hořic. U myslivny proběhla vlastní oslava odhalení pomníku za projevů řečníků účastněných korporací, recitace školní mládeže, ukončeno hymnami naší a ruskou. Na hřišti pak konány jezdecké závody svazu brannosti z Hradce Králové. Výtěžek z akce 19 830 Kčs byl věnován dětem po popravených občanech.²⁴⁴

Z místních spolků, jejichž činnost byla za války potlačena, se brzy vzpamatovali sokolové. Na valné hromadě 14. července 1945 se sešlo 46 členů, aby uctili památku popravených, zinventarizovali zachráněný majetek za války pojištěný různými smlouvami a dohodami. Do starých funkcí už nenastoupili zemřelí Antonín Krám a Bohuslav Hladík. Aklamací byli doplněni jednatel spolku Josef Hošek a hospodář Josef Švajdler. Od počátku nechyběli na slavnostních akcích obce, pořádali taneční zábavu, besídku pro děti a výlety. Ke konci roku 1945 měl Sokol celkem 260 členů. Aktivní byl i dramatický

---

²⁴² Tamtéž, s. 174n.

²⁴³ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy obecního zastupitelstva 1945 – 1957*, nezpracováno.

²⁴⁴ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 166n.

odbor, který na konci roku 1945 sehrál divadelní představení „Věrní se probouzejí“ a v roce 1946 hru „Koudelík a Vejvara“. Co se týče sportovních odborů, začal fungovat stolní tenis, volejbal, košíková a házená, v prosinci roku 1947 byl založen ještě odbor lyžařský. 16. června 1946 v obci probíhalo první okrskové cvičení sokolské župy orlické. Obcí procházel průvod okrojovaných skupin, za účasti vysockých občanů a lidí z okolí.

6.3 Nástup komunistů

Necelé tři roky po válce došlo k dalšímu osudovému zvratu v dějinách českých zemí. Po únorovém převratu se absolutní moci chopili komunisté a pomocí svých lidí řídili povolené strany NF. ČSR nastoupilo cestu ke komunistické totalitě, která měla pro československou společnost tragické následky. Po celé republice vznikaly tzv. akční výbory Národní fronty (dále jen MAV), které prováděly „očistu“ veřejného života od „reakčních živlů“. Byly složeny z komunistů a jim loajálních členů ostatních stran a spolků. Politická Československá strana národně socialistická a strana Lidová své zastoupení v NF neměly. Vysocký akční výbor se ustavil 2. března 1948 pod předsednictvím komunisty Bohuslava Šotoly, místopředsedou se stal Adolf Kalhous a jednatelem Jindřich Švajdlér, dalšími členy pak za stranu komunistickou: Jiří Růžička, Josef Kučera, Josef Wimmer, Sociálně demokratickou: Rudolf Lankaš, za Sokol: Hynek Řebíček, za Jednotný svaz zemědělců (JSČZ): Václav Šrámek, František Krám, Václav Rybišar, za revoluční odborové hnutí (ROH): František Hrdina a za svaz československé mládeže (SČM) Oldřich Kučera.²⁴⁵

Akční výbor hned přistoupil k personálním čistkám a navrhoval osoby, které musely národní výbory opustit či doplnit. „*Upozornění předsedy MAV, jest nejdříve očista v MNV,*“ čtu v zápisech ze schůze MAV. „*Musíme uvažovat zvláště o lidech, kteří ne-souhlasí s nynějším režimem, ale vše řádně rozvážit a počítat také s náhradou. Nepřihlížíme k osob. věcem a neznáme rozdilu mezi straníky, třeba i vlastními.*“ Členství v MNV byly zbaveni 4 místní občané. „*První jasný případ jest p. Krpata Ant. čís. p. 168, který byl jednohlasně vyloučen z MNV. Za své zpátečnické výroky jest t. č. ve vyšetř[ovací] vazbě. Návrh s. Vim[me]ra o vyloučení p. Karla Frant. č. p. 134, jest také jednohlasně přijat. Důvod neměl kladný poměr k dnešní vládě NF a tupil jednotl[ivě]*

---

²⁴⁵ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 181n.

ministry. (zpíval o nich písničky atd.) Také návrh s. Kal[h]ouse Adolfa, ohledně Dostálka Ant. č. p. 100, který jednal v MNV a rozhodoval čistě stranicky, v zájmu své strany [národně socialistická], aby byl z MNV vyloučen, byl jednohlasně přijat.“ Dále byl z MNV vyloučen Švajdlér Josef a zbaven jakéhokoli rozhodování ve veřejném životě.²⁴⁶ Do MNV byli doplněni tito členové: Balada Václav, Vimmer Josef, Novotný Josef a Řebíček Hynek.

30. května 1948 proběhly volby do Národního shromáždění. Jediná kandidátka Národní fronty ve Vysoké nad Labem obdržela 338 hlasů, odevzdáno bylo také 71 bílých lístků a 5 prázdných obálek, 12 obálek bylo neplatných. Předsedou MNV zůstal František Kučera, na počátku září však na svou funkci rezignoval. Aklamační volbou jej tehdy vystřídal Josef Vítek, dosavadní místopředseda MNV, na jehož místo nastoupil Josef Kujal.

První volby do MNV od roku 1946 se konaly až v květnu roku 1954. Kandidáti NF byli veřejnosti představeni na veřejné schůzi konané 12. dubna 1954. Obec byla rozdělena na devět obvodů zhruba po 17 číslech popisných. V obci bylo založeno také agitační středisko, které mimo politické zprávy uvádělo i kulturní vložky za pomoci vojenského souboru a promítání filmů.²⁴⁷ K volbám se dostavilo 98,4 % voličů (425 voličů) z celkového počtu 432. Novým předsedou MNV se stal šestačtyřicetiletý Marek Jan, tajemníkem Andr František. Dalšími radními byli Bohuslav Šotola, Josef Navrátil a Karel Vágner.²⁴⁸

Na kroměřížském sjezdu v červnu 1948 byl potvrzen plán reformy organizace národních výborů, ke kterému došlo zákonem č. 280/1948 Sb. Byly zrušeny zemské národní výbory a zřízeny kraje a okresy.²⁴⁹ Zřízením krajů Hradecký a Pardubický byla obec postižena v národohospodářské i občanské oblasti. Proto se 22. dubna 1949 konala veřejná schůze MNV, MAV, složek NF včetně komisí, spolků a organizací za účelem projednání připojení obce ke Královohradeckému kraji, o což obec usilovala již od roku 1895.²⁵⁰ Na jednání akčního okresního výboru v Pardubicích bylo žádosti vyhověno a již následujícího roku 1950 byla obec formálně připojena k okresu Hradec Králové - okolí.²⁵¹

---

²⁴⁶ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy ze schůzí místního akčního výboru Národní fronty 1948 - 1952*, nezpracováno.

²⁴⁷ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 7n.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 73n.

²⁴⁹ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 447.

²⁵⁰ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 230.

²⁵¹ *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, s. 589.

Od roku 1951 panovala v Československu hospodářská krize, jejíž příčina tkvěla v problémech tuzemské ekonomiky, orientované především na těžký průmysl. Komunističtí národohospodáři spatřovali její řešení ve znehodnocení měny a odstranění vázaného (přídělového) trhu, který na našem území fungoval od roku 1939. To měla umožnit měnová opatření radikální reformy.

Měnová reforma československé koruny byla provedena počátkem června 1953. Anulace dosavadní měny zcela znehodnotila úspory v peněžních ústavech, zavázané měnovou reformou ve čtyřicátých letech. Úspory, které lidé nastřádali, se vyměňovaly na nové peníze v poměru 5:1 u částek do 300 Kčs na osobu. Vyšší částky byly směňovány v poměru 50:1, čímž ztratily svou hodnotu. „*Jak víme z usnesení, byli měnovou reformou nejvíce postiženi ti, kteří uchovávali hotové peníze doma v různých zásuvkách a pod slamníky. I v naší obci bylo několik takových jednotlivců, kteří pak samozřejmě měnovou reformou v našem státě pokládali nikoli za krok kupředu, nýbrž za krok zpět.*“²⁵²

Po zrušení přídělového systému se neuvolnil obchod se zemědělskými produkty. Nově přijatým zákonem z roku 1952 byla upravena dodávková povinnost a výkup zemědělských výrobků.²⁵³ Dodávkovou povinnost měly státní statky a jednotná zemědělská družstva, nevyjímaje samostatně hospodařící rolníky včetně držitelů zemědělské půdy. Jednotlivě hospodařícím rolníkům stát vyměřil dodávkové normy a produkty, které museli prodat do výkupních skladů.

Padesátá léta minulého století a jeho násilná kolektivizační politika přinesla rozsáhlé sociální změny ve společnosti, rozvrácení venkova, který ztratil svou jedinečnost, desítky zničených životů a nespočet osobních tragédií. Vykonstruovanými procesy, trestáním a pokutami pro pošetilá obvinění režim stupňoval psychický nátlak, budil atmosféru strachu a omezoval život. V hospodářské oblasti stát značně reguloval soukromé podnikání.

Lidé propadli nezájmu podílení se na správě veřejného života a naučili se jím pohrdat. Přibýval i skepticismus v mezilidské vztahy. Svědectví podávají zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva a ostatních obecních shromáždění.²⁵⁴ Práce obecních zastupitelstev podléhala vyššímu stupni národního výboru v direktivním úřednickém šimlu dříve nebývalém. Jejich úkoly spočívaly v posilování lidově demokratického zřízení, zvele-

---

²⁵² SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 62.

²⁵³ Vládní nařízení č. 56/1952 Sb., *o dodávkové povinnosti a o výkupu zemědělských výrobků*.

²⁵⁴ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy obecního zastupitelstva 1945 – 1957*, nezpracováno.

bování národního majetku, účasti na plnění hospodářského plánu a zajišťování podmínek pro zemědělskou výrobu. Samospráva fakticky zanikla, jelikož byly zrušeny předpisy o obecním hospodaření a národní výbory hospodařily s majetkem státu.²⁵⁵ Schůzí se pravidelně účastnili zástupci ONV, kteří podávali o průběhu zasedání povinná hlášení. Ve zprávě o práci místního národního výboru z roku 1965 čtu, že „*Realizace jednotlivých usnesení ze schůzí je nedůsledná a pomalá, rovněž tak jako kontrola. Rada ONV, která prověrku projednávala, přijala usnesení, kterým ukládá svým komisím zvýšit metodickou pomoc komisím MNV tak, aby mohly pracovat samostatně. Práce místního MNV je přes značné nedostatky řazena mezi ty NV v okrese, které průměrně plní své povinnosti.*“²⁵⁶

Programy schůzí MNV se týkaly především kontroly akčních plánů práce, žňových plánů, plnění dodávek produktů jednotlivými zemědělci a postupů polních prací. V zápisech svolávaných například ohledně zemědělských dodávek z roku 1954 se můžeme dočíst o řešení situací s neplniči „*...nezmění-li se nic v plnění dodávek u níže jmenovaných zemědělců, budou tito předáni trestní komisi...*“ (schůze 16. 9. 1954) a podobném nátlaku.²⁵⁷ „*Bylo usneseno, že v místním rozhlase bude opět vhodnou formou poukázáno na neplniče a naopak dobré případy budou vyzvednuty.*“²⁵⁸

MNV vyhlášovalo brigády na zvelebování veřejných prostranství, budování kanalizace, organizování agitačních dvojic, které měly zvat občany k oslavám 1. máje nebo jiných socialistických slavností. V zápisech kronik se vžily otřepané fráze ideologického marxistického jazyka s obsahem sémantické vyprázdňenosti.

19. května 1957 uběhlo tříleté volební období, jehož výsledky, stejně jako všech dalších v období komunistického režimu, není třeba zvláště uvádět: 441 voličů, všichni kandidáti zvoleni manifestačně 100 % hlasů a volební plenta jen pro ozdobu volební místnosti. Předsedou zůstal i nadále Jan Marek.²⁵⁹

Šedesátá léta se nesla v duchu uvolňování ve všech oblastech života, životního stylu a demokratizačních změn ve společnosti. Tlak společnosti po změnách sílil a bylo otázkou, kdy narazí na hranici komunistické strany. Tyto události a zejména události roku 1968 jsou v kronice popisována bohužel velice stručně a bez emocí. Potlačení

---

²⁵⁵ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 446.

²⁵⁶ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy obecního zastupitelstva 1945 – 1957*, nezpracováno.

²⁵⁷ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy o schůzi MNV 1954 - 1955, zápis ze dne 16. 9. 1954*, nezpracováno.

²⁵⁸ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy o schůzi MNV 1954 - 1955, zápis ze dne 19. 8. 1954*, nezpracováno.

²⁵⁹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 – 1961*, s. 213.

Pražského jara, okupační republiky vojsky Varšavské smlouvy 21. srpna 1968, je popsáno bez jakéhokoli projevu empatie, jak je vidno z následujícího zápisu události kronikáře Karla Vágnera „*Společně se tedy rozhodli ve Varšavě ke vstupu spojeneckých armád na naše území dne 21. srpna za účelem upevnění socialistické demokracie a znovunastolení klidu a pořádku v naší vlasti, což se ve spolupráci s našimi občany podařilo.*“ V naší obci se události tohoto roku nijak nedotkly způsobu života našich občanů, o čemž svědčí i to, že komise veřejného pořádku nezasedala k žádnému případu, který by narušil občanské soužití.²⁶⁰

Nelze přehlédnout vliv nových fenoménů na proměny českých vesnic, rozhlasových stanic a zvláště televizního vysílání, jež zobecnělo během šedesátých let. V roce 1960 dosáhl počet televizorů téměř 50 kusů na 170 čísel popisných, což je jeden televizor na tři domy.²⁶¹ V roce 1970 mělo televizor 135 domácností. Pro občany se stal zdrojem informací, ale i odpočinku a relaxace. Televizor překračoval počet domácností vybavených elektrickou pračkou, jež mělo v roce 1970 v obci 128 rodin. Elektrickou chladničku mělo tenkrát 121 domácností. Symbolem hojnosti bylo vybavení kuchyně robotem, který mělo 26 hospodyňek, na kuchyňské lince se připravovaly pokrmy v 19 domácnostech. Luxus osobního automobilu využívalo 34 rodin, motocykl vlastnilo 53 obyvatel.²⁶² Cena takových spotřebičů byla vzhledem k platů lidí nepříznivá a navíc se na ně vypisovaly pořadníky. Od poloviny padesátých let se začala nenávratně měnit tvář obce rozmachem přestaveb domků a statků. Výstavba nových rodinných domů v předchozím období byla hlavně v důsledku požárů nebo zchátralosti budov. Byly tak postaveny nové domy Novákův čp. 66, Bořkův čp. 64, Krátkého čp. 102 a Kempfa čp. 170, započato bylo i s domkem Jana Stupky.²⁶³ Zbouráno bylo neobyvatelné stavení Seidlovo čp. 64. (1959) Velký stavební rozmach nastal na počátku šedesátých let, kdy v roce 1962 bylo upraveno 18 domů a 14 bylo započato²⁶⁴, který nadále masově probíhal v dalších letech. Stavbami typově stejných domů v poslední třetině století, které se vymykaly tradičnímu typu vesnických stavení, se objevila „paneláková okna“, nové stavební materiály (umakart), a zvláště pak změny rozměrů a objemů. Vznikaly modernější trendově typizované domy související se změnou životního stylu, které neuznávaly architekturu a tvarosloví lidových stavení. Na popularitě získal sektorový nábytek urč-

---

²⁶⁰ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s. 99.

²⁶¹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 – 1961*, s. 329.

²⁶² SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s. 120.

²⁶³ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 288.

²⁶⁴ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s. 48.

ný přímo pro televizor. V interiéru se objevil plastový nábytek a známé trojnohé ledvinové stolky s umakartovou deskou. Stejně tak proběhla změna na komunikacích, prašné silnice pokryl asfalt (1972 – 1978) a dlážděné chodníky kolem nich byly lemovány dřevinami a růžemi.

Ze starých spolků přežívala v šedesátých letech místní lidová knihovna, která čítala 61 čtenářů a vlastnila 959 svazků knih. V roce 1965 se obnovila činnost Sokola, s jejíž obnovou se pokoušeli již v roce 1960. Ostatní spolky, jako byl svaz československo-sovětského přátelství, československý svaz mládeže nebo československý svaz požární ochrany se příliš nesetkaly s ochotou místních lidí a nijak významně se neprojevovaly.²⁶⁵ K neaktivnějším společenským organizacím patřil československý svaz ovocnářů a zahrádkářů, jehož předsedou byl Václav Krátký a poté Oldřich Bořek. K jejich aktivitám patřilo každoroční zahájení roku zahrádkářským plesem, dále pořádali dětský karneval a nespočet přednášek.²⁶⁶ V roce 1965 začala také lépe pracovat organizace svazu československé mládeže založené již 1. června 1945, v jehož režii se jedenkrát až dvakrát týdně promítá film.²⁶⁷ Od roku 1969 se opět vydával Vysocký hlasatel, který občany informoval o veškerém dění v obci (jeho první vydání je datováno k roku 1958)²⁶⁸ „*Osvětová beseda vydává už třetí rok noviny – Vysocký hlasatel. Šesté číslo je věnováno hospodářským výsledkům družstva v prvním čtvrtletí. Noviny také dobře sledují postup polních prací. Kritizují tu nekázeň některých družstevníků a naopak dávají za příklad práci mechanizátorů, vedených soudruhem Nechvílem. Celkem plní Vysocký hlasatel dobře svou úlohu novin v místě.*“²⁶⁹

Stále se udržovalo staročeské kácení májí se stavěním břízek a vyváděním děvčat, pomlázkou a poutňovou zábavou, které byly v režii svazu socialistické mládeže.²⁷⁰ Pravidelným kulturním podnikem se stalo místní kino umístěné v hostinci u Horkých, do kterého byly pořízeny sklápěcí židle z kina Oko v Hradci Králové. Promítání se konalo pravidelně každou sobotu, největší návštěvnost měly filmy „Strakonický dudák“, „Z mého života“ a „Hrabě Monte Christo“. Během roku 1959 mělo kino osvětové besedy celkem 5 284 návštěvníků.²⁷¹ Nově se založil divadelní soubor při MO SČSP, kteří jako první hru uvedli „Návštěva přichází“ a ke konci roku nacvičili ještě hru „Tygří

²⁶⁵ Tamtéž, s.30; SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 329.

²⁶⁶ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s.50n, s. 95nn.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 79n., s. 86nn.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 107n., s. 334.

²⁶⁹ Vysocký hlasatel, *Nové Hradecko. Orgán okresního výboru KSČ a ONV v Hradci Králové*, s. 3.

²⁷⁰ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s. 119.

²⁷¹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 32n.

kožich“.²⁷² Vedle přednášek, spojených někdy s promítáním filmů, kde uvedené spolky doplňovaly činnost osvětové besedy, jež vznikla už v roce 1946 pod názvem osvětová rada, pořádaly poznávací a vzdělávací autobusové zájezdy spjaté s návštěvou kulturních akcí. Osvětová beseda byla zrušena v roce 1969 a její úkol převzala ŠKK při MNV. Vedle uvedených institucí je pořádalo také JZD Polabí, které nejčastěji pořádalo zájezd do divadla v Hradci Králové.

Kulturní akce se staly zpestřením upadajícího politického života, které volalo po demokratizaci politického systému a vyrovnání se s hospodářskými reformami v Čechách. Posílení národnostní a státoprávní otázky Slovenska patřilo mezi hlavní požadavky reformního proudu. To přineslo úvahy a posléze i rozhodnutí reorganizovat stát do federativní podoby. Stalo se tak ústavním zákonem č. 143/1968 Sb. ze dne 28. října 1968 o československé federaci. Tento ústavní zákon přinesl takové změny státu, že je někdy považován za samostatnou ústavu, byť ji ve skutečnosti pouze doplňuje.²⁷³

Nastala dlouholetá okupace republiky, vedení republiky převzali noví lidé v čele s ambiciózním politikem Gustávem Husákem a 70. léta poté proběhla ve znamení čístek, cenzury a nesvobody v podobě normalizace.

Během druhé poloviny 20. století počet obyvatel stagnoval, ubývalo lidí v produktivním věku, i těch, kteří pracovali v zemědělství. Ještě v roce 1951 pracovalo v zemědělství 215 obyvatel, v průmyslu 170, jinak zaměstnaných 20 a v domácnosti 5.²⁷⁴ Za rok 1961 bylo v zemědělství zaměstnáno 204 obyvatel a 180 v průmyslu. Rostl však počet obytných domů a to ze 155 v roce 1970 na 187 v roce 1991.²⁷⁵ Průměrně narozených dětí v letech 1971 - 1991 bylo 11.

Zdejší školu, kterou nechal školský odbor ONV v Hradci Králové v roce 1982 zrušit pro další neperspektivnost, navštěvovalo ve školním roce 1981 – 1982 ještě 48 dětí. V posledních letech svého trvání měla škola jen dvě třídy.²⁷⁶ Budova byla nadále využívána mateřskou školou.

---

²⁷² Tamtéž, s. 333.

²⁷³ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 429.

²⁷⁴ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 32.

²⁷⁵ *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, s. 464.

²⁷⁶ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *dopis od okresního národního výboru 1982*, nezpracováno.

6.4 Vznik a vývoj JZD

Jednou z důležitých událostí roku 1949 byl zákon č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech, kdy komunistický režim začal radikálně prosazovat socialistickou zemědělskou velkovýrobu.²⁷⁷ Na IX. sjezdu Komunistické strany Československa 25. května 1949 zazněla z úst prezidenta Klementa Gottwalda tato slova: „*Nebude u nás socialismu bez přechodu vesnice k socialismu. Musíme pro socialismus získat vesnici, malého a středního rolníka a izolovat vesnického boháče.*“²⁷⁸ Dle dobové literatury je vesnickým boháčem nebo také kulakem člověk, který vykořisťuje střední a drobné rolníky, brání socializaci vesnice a kolektivizaci zemědělství.²⁷⁹

Zapojování soukromých zemědělců do kolektivního hospodaření mělo být dobrovolné²⁸⁰, což se brzy změnilo v pravý opak, neboť většina obyvatel Vysoké nad Labem k tomu nebyla příliš ochotná. Jak můžeme číst ze zápisů z výborových schůzí národní fronty z 3. dubna 1951: „*Jako první upozorňuje soudr. předseda, že budeme muset jiným postupem snažit se pomoci založit JZD v naší obci. Ukázaly nám to obě poslední, k tomu účelu u nás svolané schůze, kde naprosto chyběla účast těch, kterým se měli dát potřebné informace. Proto budeme muset nyní sledovat ty, kteří nám tu svou rozbíječskou činností socializaci vesnice oddalují. Hlavně musíme sledovat místní funkcionáře naší lidosprávy a tyto v případě záporného postoje vůči socialistickému vývoji na vesnici ihned z funkcí odvolati. Prvním z nich je soudr. Vimmer Jos., který ve funkci místopřed. a tím zároveň zemědělský referent při MNV, nezúčastnil se ani jedné informační schůze pro založení přípravného výboru JZD v naší obci, ač to byla jeho první povinnost, ... Poněvadž i jinak projevuje v poslední době téměř nepřátelský postoj vůči všemu pokrokovému dění v naší obci a jako člen MAV-NF bez omluvení přestal navštěvovat schůze, jednohlasně rozhodnuto členstvem zbavit soudr. Vimmera Jos. Členství v MAV-NF.*“²⁸¹

Komunisté využili toho, že někteří drobní zemědělci byli vykořisťováni „vesnickými boháči“ stroji, penězi a využíváním pracovních sil.²⁸² Pod záminkou pomoci těmto zemědělcům od „vykořisťování kapitalistickými živly“ vypracovala KSČ vynalézavý systém likvidace soukromého zemědělství. Ve skutečnosti však šlo o to, jak co nejrych-

²⁷⁷ Václav PRŮCHA, *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, Brno 2004 – 2009.

²⁷⁸ Klement GOTTWALD, *1949-1950. Sborník statí a projevů*, Praha 1953, s. 54.

²⁷⁹ Antonín VOLAVKA, *Vesnický boháč. Nepřítel drobných a středních rolníků*, Praha 1951.

²⁸⁰ Petr BLAŽEK, *Akce "K". Vyhánění sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech. studie, seznamy a dokumenty*, Praha 2010, s. 45.

²⁸¹ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy ze schůzí výborové schůze MAV-NF*, nezpracováno.

²⁸² P. BLAŽEK, *Akce "K"*, s. 65.

leji zabrat atraktivní majetek bohatých hospodářů a hlavně se zbavit jejich vlivu, bránícímu dokončit socializaci venkova.²⁸³ Režim v rámci ideologie o třídním boji zahájil pod dojmem zákonů a administrativních nařízení jejich likvidaci. Již na počátku padesátých let měli komunisté připravené množství zákonů a opatření, které umožňovali velmi tvrdé postihy a násilné omezování a zatlačování sedláků za neplnění dodávkových závazků a ostatních povinností.²⁸⁴

Vykonstruované procesy v padesátých letech, jejichž funkce spočívala ve vytváření atmosféry strachu, provázely soustavné organizované kampaně „třídního boje“ na vesnici. Místní národní výbor měl za úkol sestavit seznam vesnických boháčů. „*Uvažováno o zemědělcích s větší výměrou. ... dle toho, kteří měli větší mechanizační prostředky a zaměstnávali trvalé pracovní síly je nutno je zařadit do skupiny venkovských boháčů.*“ Bez většího posuzování záležela odpověď na složení výboru, profilu jeho členů a na osobních sousedských vztazích v obci. Ve Vysoké nad Labem se cejchu takzvaného vesnického boháče se všemi z toho plynoucími dopady dostalo Josefu Vranému, Josefu Červinkovi, Františku Kobližkovi a Josefu Alterovi.²⁸⁵

Rostly ceny osiv, zvyšovala se zemědělská daň a byl zpříšňován rozpis na povinné dodávky bez ohledu na produkční možnosti jednotlivých hospodářství.²⁸⁶ Díky tomu nebyli hospodáři schopni závazky plnit a tím dávali úřadům důvod k postihům. Část vesnických boháčů se nesmířila se socialismem a dostala se do rozporu se zákony republiky. Díky zmanipulovaným soudům a zneužití legislativy neuniklo trestu vězení a konfiskaci majetku 5 vysokých hospodářů. Například Josef Vraný čp. 3, který vlastnil 18 ha, byl v lednu 1956 lidovým soudem v Hradci Králové odsouzen k osmi letům odnětí svobody a vedlejšímu trestu ztráty občanských práv na deset let, propadnutí veškerého zemědělského majetku a k trvalému zákazu pobytu v královehradeckém okrese i v okresech s ním sousedících. Dle funkcionářů MNV nedostatečně obdělával pole a zanedbával dobytek. Byl odsouzen za poškozování národního hospodářství, nedodržování plánu dodávek a snižování významu národních výborů.²⁸⁷ Jak pozorují v zápisech obecní rady, vyhledávali členové všemožné způsoby jak hospodáře z jejich

---

²⁸³ Šárka ROKOSOVÁ, Administrativní opatření - jedna z forem perzekuce sedláků komunistickým režimem. Šárka ROKOSOVÁ, In: *Securitas imperii. Sborník k problematice vztahů čs. komunistického režimu k "vnitřnímu nepříteli"* [online], s. 147.

²⁸⁴ P. BLAŽEK, *Akce "K"*, s. 599n.

²⁸⁵ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy ze schůzí obecní rady 1943 – 1952, zápis ze dne 15. 12. 1951*, nezpracováno.

²⁸⁶ Š. ROKOSOVÁ, Administrativní opatření - jedna z forem perzekuce sedláků komunistickým režimem. In: *Securitas imperii*, s. 150n.

²⁸⁷ O "hospodáři" v župánku, *Pochodeň. Orgán východočeského KV KSČ*, s. 5.

statků vypudit. Měla přitom jisté úřední směrnice, snahou bylo, aby se vytipovaní vesničtí boháči dostali před trestní komisy jako neplničtí a podle toho byli pokutováni. Jako způsob, který se při likvidaci hospodářů osvědčil, bylo úřední přikázání půdy do povinného pachtu, dle zákona 55 z 1. dubna 1947 „o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu“ Přitom však již nebylo dbáno dalšího textu tohoto zákona, že „zemědělský podnikatel jest povinen přijmouti zemědělskou půdu do povinného pachtu v rozsahu, v jakém ji může svými prostředky, zejména svými vlastními pracovními silami... obdělati a na ní řádně hospodařiti bez újmy pro svůj vlastní podnik“.²⁸⁸ „Jako nejhorší plnič dodávek jest v naší obci pan Vraný Josef čp. 3, který dluží na dodávkách ve všech produktech velké množství. Rada MNV se tímto zabývala a rozhodla se pana Vraného /ves. Boháče likvidovati/.“²⁸⁹

Také Josef Altera čp. 120, vlastník 30,77 ha byl pro osobní rozepře odsouzen k trestu odnětí svobody.²⁹⁰ Na počátku roku 1956 byla zlikvidována další tři hospodářství, neboť statkáři nedostáli povinností svého povolání. Do zajišťovací vazby Okresního soudu v Hradci Králové byl odveden František Karel čp. 134, František Kobližek čp. 67 a Josef Červinka čp. 71. František Kobližek i Josef Červinka byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na šest let, jejich majetek byl zkonfiskován a rodiny vystěhovány. Z paměti Františka Kobližka „Až po osvobození sovětskou armádou stal jsem se nežádoucí jako větší zemědělec, přes 20 ha. Pušky mně byly odebrány a byl jsem na 6 let uvězněn. Nyní, když po odpykání celého trestu jsem se nesměl vrátiti do rodné vesnice, kde jsem znal všechny meze, které také byly zorány, hodně často na všechno vzpomínám.“²⁹¹

František Karel v den před soudem, dne 27. února 1956 ve vězení zemřel na srdeční mrtvici ve věku 58 let.²⁹²

Vyvlastněnou kulackou půdu vlastnil místní národní výbor, který ji dal do užívání státem řízené organizace československé státní statky (dále jen ČSSS), jehož pobočka byla ve Vysoké nad Labem zřízena v září roku 1955.²⁹³ Politický tlak na zemědělce se dále stupňoval. Místní organizace a spolky pořádaly časté veřejné schůze vyzdvihující přednosti kolektivního hospodaření. Klíčová agitační kampaň vyvrcholila v březnu roku

---

²⁸⁸ Zákon č. 55/1947Sb., o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu, § 3.

²⁸⁹ SOKA HK, fond MNV V. n. L., zápisy ze schůzí obecní rady, zápis ze dne 22. 5. 1953, nezpracováno.

²⁹⁰ SOKA HK, fond AO V. n. L., Pamětní kniha 1951 - 1961, s. 183.

²⁹¹ František KOBLIŽEK, Z paměti pana Františka Kobližka, In: Zpravodaj. Obec Vysoká nad Labem [online].

²⁹² Z paměti Františka Karla, syna bývalého starosty obce Františka Karla.

²⁹³ SOKA HK, fond AO V. n. L., Pamětní kniha 1951 - 1961, s. 182.

1956, podařilo se při ní získat 34 přihlášek sdružujících 142 ha půdy. O pár dní později byla MNV svolána schůze v hostinci u Horkých, kde byli zemědělcům znovu vysvětleny výhody většinového družstva. Ještě týž den 6. 3. 1956 bylo založeno Jednotné zemědělské družstvo III. typu ve Vysoké nad Labem.²⁹⁴ Členové se tak mohli rozloučit se svými stroji a potahy, které spolu s hospodářskými zvířaty odevzdávali do kolektivního vlastnictví. Byla jim určena jen určitá plocha pozemků jako „záhumenek“ a k tomu ustanovený počet kusů dobytka.

Než se JZD vybavilo vlastními stroji, využíval služeb strojní traktorové stanice, jež byla v obci založena v souvislosti právě se vznikem JZD. Práce se z větší části prováděly potahy, neboť mechanizační prostředky JZD byly nedostačující. K dispozici mělo družstvo dva traktory, jedno nákladní auto, dva secí stroje, tři rozmetadla chlévské mrvy, jeden vyorávač brambor a tři mlátičky.²⁹⁵

Prvním předsedou družstva se stal Balada Jaroslav a agronomem Rybišar Jaroslav. Dále bylo zvoleno 6 členů výboru v tomto složení: Červinka Jindřich, Šrámek Václav, Picko Josef, Navrátil Josef a Píšová Anna. Do 1. 4. 1956, kdy začalo družstvo oficiálně fungovat, se spojilo 89 zemědělských závodů a JZD tak obdělávalo půdu na 567 ha se 160 členy.

Družstvo si na svém počátku společného hospodaření vedlo poměrně slušně na to, v jakých podmínkách začínalo. Členové družstva byli odměňováni dle „pracovních jednotek (PJ)“, která měla být měřítkem výkonu družstevníka jak v množství práce, tak i v její kvalitě. Odměny byly vypláceny ve dvou částech, v penězích a naturáliích a byly určeny teprve po uzavření hospodářského roku. Až když družstvo vyrovnalo předepsané závazky vůči státu, povinné dodávky a nákup. K tomu muselo vytvořit fond rezerv a určit příděly jednotlivým provozním, kulturním a sociálním fondům. Z toho co přebývalo, se vyplácely pracovní jednotky a prémie.²⁹⁶

Později docházelo k provozním problémům, bilance družstva za rok 1958 nebyla uspokojivá, jak uvádí záznamy kronikáře Karla Vágnera. „*Můžeme pozorovat pokles výnosů v rostlinné výrobě, v živočišné produkci i ve výši pracovní jednotky.*“ Podle něj na tom měla vinu řada důvodů, mimo jiné „*to lze přičítat běžným počátečním obtížím po hospodářsko-technické úpravě půdy, nedostatům organizačním i roztržitostí živočišné výroby a nedostatečnou krmivovou základnou, ale především je tu překážkou*

---

²⁹⁴ Jednotné zemědělské družstvo III. typu znamenalo společnou rostlinnou i živočišnou výrobu.

²⁹⁵ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 257.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 254.

*malé pochopení mnohých členů pro společné hospodaření, malý zájem o výsledky společné práce.*²⁹⁷

Do družstva nevstoupili Hanousek Josef, Salavec Jaroslav, Krámová Anna, Kučera Antonín, Švagerka František a Kašpar Josef a zůstali soukromě hospodařit. První etapa socializace vesnice byla dokončena 1. 10. 1959, kdy do družstva vstoupili poslední čtyři soukromě hospodařící rolníci, čímž zanikl v obvodu družstva soukromý sektor.²⁹⁸

V 70. letech probíhal proces spojování menších družstev do větších celků. Tomuto trendu se nevyhnula ani obec Vysoká nad Labem. Roku 1962 bylo na základě §8 zák. č. 49/ 1959 Sb., podle usnesení ustavující schůze ze dne 2. března 1962 schváleného radou okresního národního výboru (dále jen ONV) v Hradci Králové ustaveno jednotné zemědělské družstvo Polabí. Družstvo se sídlem ve Vysoké nad Labem vzniklo sloučením s družstvy v Roudničce, v Třebši, v Novém Hradci Králové a zároveň přebralo farmu státního statku.²⁹⁹ V roce 1963 obhospodařovalo družstvo přes 1186 ha zemědělské půdy.³⁰⁰ Z počátku se mu příliš nevedlo, organizace práce vážla v důsledku roztržitosti pozemků sloučených družstev. *„Na nesplnění dodávek se podílí všechna odvětví zemědělské výroby. V důsledku nepříznivého počasí nebyly splněny hektarové výnosy a to se projevilo na krmivové základně, která byla nedostatečná a tím byla ovlivňována doživost a přírůstky.*“

Pracovní jednotka v prvním roce vyšla na necelých 14 korun, teprve později vzrostla na 18 Kčs. Osazenstvo zestárlo a nic nenasvědčovalo tomu, že by se to v budoucnu mělo změnit. V roce 1962 mělo družstvo 238 členů (148 žen a 90 mužů) včetně 84 členů ve věku nad 60 let. Průměrný věk členů byl přes 54 let.³⁰¹ V roce 1964 z 264 členů pracovalo v družstvu 44 důchodců celkem 22 % všech členů a 44 osob nepracovalo vůbec. Pro vysoký průměrný věk družstevníků nebylo možné zajistit plnou sklizeň a živočišnou výrobu.³⁰²

S adaptací družstevního vepřína pro 100ks a prostor pro hnojiva bylo započato již v roce 1957, zároveň byla dokončena novostavba dvou drůbežáren pro 500kusů slepic.³⁰³ Do sloučení družstev v roce 1962 si JZD zbudovalo jeden nový kravín pro 98 ks

---

²⁹⁷ Tamtéž, s. 259.

²⁹⁸ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 263.

²⁹⁹ Zemědělské družstvo Polabí Vysoká nad Labem v likvidaci, *Peníze* [online].

³⁰⁰ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s. 19n.

³⁰¹ Tamtéž, s. 20.

³⁰² Tamtéž, s. 56.

³⁰³ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 231

dojnic, salaš pro malý dobytek, porodnici pro 33 prasnic, halu pro 2 000 slepic, byla provedena adaptace dalšího vepřína a vyzděny čtyři silážní jámy.³⁰⁴ V šedesátých letech byl postaven kravín, kruhová stáj, provedla se adaptace stáje pro skot v Třebši a vystavěly se bytové jednotky v Třebši.³⁰⁵ V roce 1966 se družstvo začalo specializovat na výrobu mléka a žír prasat včetně výroby selat. Mechanizací se z části pomáhalo řešit problém postupného ubývání výkonných pracovních sil. Během šesti let se do roku 1971 počet trvalých pracovníků družstva snížil o téměř 32 %, z 220 na 151. Počet pracujících důchodců byl v roce 1971 138, což je o 314 % více než v roce 1964. V roce 1972 družstvo disponuje 28 traktory včetně třech pásových, čtyřmi nákladními auty a čtyřmi obilnými kombajny. V tomto roce je již hodinový výdělek na člena 8 Kčs (což byla na počátku hospodaření JZD mzda za jeden den pracující ženy v rostlinné výrobě).³⁰⁶ V šedesátých letech hrála podstatnou roli živočišná výroba, jež přinášela víc než 68 % všech tržeb. Přitom se v ní uplatnil stejný počet zaměstnanců jako v rostlinné výrobě.³⁰⁷ Hektarové výnosy hlavních plodin se tu v letech 1962 – 1972 pohybovaly u pšenice od 28 do 32 q, u žita 14-23 q a u cukrovky 257- 499q podle úrody.

V sedmdesátých letech odpadl výpočet odměn podle pracovních jednotek a každý z pracovníků dostával pevný plat. Namísto složky naturální v pracovní jednotce si družstevníci naturálie odkupovali za výhodných podmínek. Pokročilá mechanizace změnila postupy práce. Při sklizni kombajny zmizely ze strnišť panáky snopů. Obilní sekačky, samovazy a samostatné mlátičky se staly muzeálními předměty.

Do hospodaření JZD negativně zasáhla výstavba sídliště na Moravském předměstí, jejíž vinou muselo družstvo opustit až 300 ha zemědělské půdy.³⁰⁸ Velkou akcí první poloviny 80. let byla pro JZD stavba kravína pro 174 kusů dojnic včetně stavby hnojiště a byla modernizována stáj pro prasata.³⁰⁹ Dále JZD investovalo do zpevnění komunikací a do koupě strojů. Jednotka odměňování družstevníků se pohybovala kolem 18 Kčs.³¹⁰

Během dvou desetiletí do roku 1990 se podstatně zvýšily výnosy v zemědělství díky ekonomickým a technologickým změnám velkovýroby. Jestliže hektarové výnosy u obilovin dosahovaly v roce 1970 průměrně kolem 30 q, bylo to v roce 1989 52 q.

---

³⁰⁴ Tamtéž, s. 272, 321.

³⁰⁵ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s. 21.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 54, s. 133n.

³⁰⁷ Tamtéž, s.55n.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 176.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 301.

³¹⁰ V. HORYNA, *Vlastivěda Královéhradecká*, s. 503.

Hektarové výnosy cukrovky vzrostly za stejné období z 338 q na 490 q. Koncepce JZD vycházela z vysoké intenzity živočišné výroby se specializací na vepřové maso a mléko. Tomuto se podřizovala rostlinná výroba i politika družstva. Ve východočeském kraji bylo největším družstvem s živočišnou výrobou na jeden hektar.³¹¹

Zemědělci přinucení vstoupit do jednotného družstva nedisponovali pocitem odpovědnosti vůči společnému hospodaření. Nezavázali se pocitu, že hospodářský majetek jim byly vlastně odebrán. Družstevní inventář jim nepřiřekl k srdci jako společné vlastnictví. Vytratil se vztah k půdě a úcta k dědictví předků, došlo ke zprůchňování vazeb rolníka ke krajině, ve které žil a hospodařil.

Obětí kolektivizace nechala obec Vysoká nad Labem v parčíku vedle hostince U Salavců vystavit pomník, který připomíná události předcházející vzniku JZD v obci.³¹²

---

³¹¹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s. 117, s. 373.

³¹² Jirí HORÁK, Slavnostní odhalení pomníku vystěhovaným rodinám 2013, *Vysoká nad Labem* [online].

7 Vodovod

Velký nedostatek vody v 30. letech minulého století vyvolal požadavek obyvatel, aby se v obci zřídil nový vodovod.³¹³ Již 9. dubna 1935 byl na zemědělskou radu v Praze zaslán dotaz ohledně poskytnutí informací na postup prací pro zřízení vodovodu.³¹⁴ Projekt gravitačního vodovodu byl zpracován firmou Ing. Rudolf Kunc z Pardubic v roce 1943. Přípravné práce byly zahájeny záhy po válce v květnu 1945. Vodovod měl být napájen z pramenů pod Milířem a u hájovny okresního velkostatku. Provedeným měřením a šetřením komisí bylo obci doporučeno využít právě těchto pramenů, mimo jiné i z toho důvodu, že vodovod bude veden po vsi vlastním tlakem. Celková spotřeba vody byla spočítána na 760 m³. Zářezy k zjištění přesného množství vody v zamýšlených pramenech byly uskutečněny podle plánů schválených Zemským Výborem. Za účelem rychlejšího informování občanů bylo v červnu ustanoveno pět obvodových komisí, které měly za úkol občany pravidelně informovat o všech otázkách vodovodních prací. Dále měly komise zajistit soupisy počtu osob včetně dětí, obytných místností a dobytka pro správné stanovení podílů jednotlivým občanům.³¹⁵ K úhradě byla obyvatelům dána částka 700 000 Kčs z celkového rozpočtu do výše 1 200 000 Kčs. K propočítání základních vkladů občanů došlo podle přepočtu na jednotky, kdy se za jednu jednotku počítala místnost s velkými okny, osoba a 15 Kčs placených daňových přírůžek. Celková částka za jednu jednotku činila 250 Kč.³¹⁶ Finanční úhrada obce dle tohoto klíče byla schválena při veřejné schůzi občanů v hostinci u Horkých konané 23. září 1945. Zde byla také zvolena obvodní vodovodní komise, v jejímž stál starosta obce František Karel, dále Jan Morávek jako pokladní, Ladislav Urban, Jan Beránek a Bohuslav Šotola. Posléze byla zvolena také finanční komise vodovodní.³¹⁷ Vše šlo velice rychle a 16. listopadu bylo v Kampeličce složeno přes 462 000 Kčs na vodovodní fond.³¹⁸ Jelikož i okresní velkostatek měl v obci vypočítaných 607 jednotek, podalo MNV žádost o splacení částky 151 560 Kčs na ředitelství velkostatku.³¹⁹

Práce se rozběhly 27. listopadu 1945 v lese Barešových. MNV mezi tím vyhlásila

---

³¹³ Původní vodovod z roku 1887 nedostačoval celé vesnici.

³¹⁴ SOKA HK, fond OÚ V. n. L., *dopis zemědělské radě v Praze*, nezpracováno.

³¹⁵ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 36.

³¹⁶ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *dopis ředitelství Okresního velkostatku v Pardubicích*, nezpracováno.

³¹⁷ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *zápisy o schůzích vodovodní komise*, nezpracováno.

³¹⁸ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 37.

³¹⁹ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *dopis ředitelství Okresního velkostatku v Pardubicích*, nezpracováno.

placenou pracovní povinnost pro všechny muže od 18 do 55 let, kteří byli povinni odpracovat dohromady 16 hodin ve dvou po sobě jdoucích dnech. Prvních 26 povolaných občanů nastoupilo 10. prosince 1945. Stavba však byla ohrožena v lednu 1946, kdy po zhlédnutí zářezu a prameniště revisní komisí zemského výboru bylo pro nedostatek vody doporučeno vystavět vodovod výtlačný. Pro citelný úbytek vody byly práce zcela zastaveny v květnu 1946. 23. října 1946 ministerstvem zemědělství byla přislíbena bezúročná půjčka v částce 100 000 Kčs na projekční a přípravné práce pro vybudování vodovodu.³²⁰ „V únoru roku 1947 započalo se s vrty k jímání pramenů pod hájovnou v lese, ale v hloubce 3,70 m narazilo se na opuku, a proto i zde práce zastavena. Právě tak ukončeny byly další vrty a to v písničku Kobližkově a pod Vranými, na obecním pozemku.“ Z uvedených příčin bylo od pokračování projektu upuštěno a obec zažádala o zapojení na metujský vodovod, což se stalo v dubnu 1951.³²¹

Otázka veřejného vodovodu byla opět projednávána roku 1967. Provozovatelem díla byl INGSTAV Brno stavební správa Hradec Králové. V závěru roku byl vypracován projekt a uskutečnilo se předzásobení materiálem. Podmínkou vodovodu byla kanalizace, na které se úspěšně pracovalo. Bylo položeno 120 km potrubí, byl upraven terén a částečně veřejné prostranství, vykácely se stromy a připravila se trasa pro další pokračování budování kanalizace na rok 1968.³²² Stavba mimo obec byla zahájena v roce 1968. Bylo položeno potrubí v Roudničce. Pracovalo se na další etapě kanalizační sítě. Bylo položeno 370 km potrubí, vybudovány jímky a 5 silničních spustí.³²³ Roku 1969 se pokračuje na připojení vodovodní přípojky pro obec.³²⁴ Roku 1970 po jednáních, která trvala více jak 10 let, jsme se dočkali. Je dokončen a předán do užívání vodovodní řád v naší obci. Jsou budovány přípojky do domů. V plánu je ještě napojení do uliček, aby byla možnost napojení všech obyvatel. Tuto akci provede MNV ve své režii. Voda do naší obce je dopravována potrubím z kopce sv. Jana přes Roudničku nákladem 2 400 000 Kčs.³²⁵ Roku 1971 byla kanalizace v obci provedena pouze částečně, celková hodnota díla 1 100 000 Kčs. Akce byla zpočátku brzděna nedostatkem finančních prostředků. V letech 1968 – 1970 byla obec připojena na veřejný vodovod města HK. Celková hodnota díla je 2 900 000 Kčs. Z finančních prostředků MNV šlo 240 000 Kčs.

---

³²⁰ SOKA HK, fond MNV V. n. L., *výnos ministerstva zemědělství*, nezpracováno.

³²¹ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1951 - 1961*, s. 35n.

³²² SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1962 – 1989*, s. 94.

³²³ Tamtéž, s. 100.

³²⁴ Tamtéž, s. 106.

³²⁵ Tamtéž, s. 115.

8 Významní rodáci a osobnosti ve Vysoké nad Labem působící

Ráda bych se zde zmínila o významných rodácích a známých osobnostech s dobrým vztahem k Vysoké nad Labem.

8.1 Antonín Krám

Český vlastenec a mechanický mistr Antonín Krám (1912 – 1945), patří k významným vysockým osobnostem, zejména pro svou odbojovou činnost v době 2. světové války. Narodil se 12. června 1912 v domě číslo 130 ve Vysoké nad Labem. Byl synem koláře Josefa Kráma a jeho ženy Františky, rozené Novákové. Obecnou školu vychodil v rodné obci, do měšťanské školy docházel do nedalekých Opatovic nad Labem. Vyučil se mechanikem a v tomto oboru posléze i podnikal.³²⁶ Mimo jiné zastával do roku 1941 funkci jednatele Tělovýchovné jednoty Sokol a měl tak velké zásluhy na společenském a kulturním dění v obci. Nermalou měrou se podílel na osvobození našeho národa a vzniku samostatné Československé republiky.

Dne 5. května 1945 propuklo Pražské povstání, Český rozhlas začal vysílat česky a bojovný duch zasáhl i skupinu partyzánů z Vysoké nad Labem. Velitel partyzánů Antonín Krám přišel s rozkazem okamžitého odzbrojení německé posádky, ubytované v hostinci u Salavců.³²⁷ Odzbrojení bylo úspěšné, avšak 7. května 1945 přišel tvrdý protiúder, německá vojska obklíčila celou vesnici. Jednotky SS odvezly k myslivně Antonína Kráma a další dva vysocké občany. Zde byl Antonín Krám ve věku 32 let německými okupanty zastřelen (spolu se šesti sovětským zajatci, kteří se ukrývali v obci). Jak řekl ve svém proslovu na zasedání valné hromady Sokola v roce 1940, tak také splnil: „*Sloužit obětavě a věrně národu a vlasti*“³²⁸

Na počest jeho hrdinství mu byl prezidentem republiky roku 1947 udělen in memoriam Československý válečný kříž 1939.³²⁹

---

³²⁶ Informace poskytl Josef Krám (syn zmiňovaného Antonína Kráma z Vysoké nad Labem) dne 12. 4. 2015.

³²⁷ SOKA HK, fond AO V. n. L., *Pamětní kniha 1935 – 1950*, s. 141.

³²⁸ *Zápisy výborových schůzí Tělocvičné jednoty Sokol (1939 – 1945)*, uloženy na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem.

³²⁹ Československý válečný kříž 1939 je československé vojenské vyznamenání, udělované za účast v boji a prokázali velitelský či úspěšný čin, při němž byli vystaveni nebezpečí života nebo jej dokonce obětovali. Československý válečný kříž 1939., *Vyznamenání* [online].

8.2 Josef Michal

Pedagog, hudebník a sběratel lidových písní a tanců Josef Michal se narodil v Hradci Králové 28. února 1886. V roce 1907 dokončil studia v učitelském ústavu v Hradci Králové. Ve Vysoké nad Labem působil jako řídící učitel v místní škole od roku 1923.³³⁰ Tohoto roku se stal také prvním knihovníkem obecní Husovy knihovny, kde pracoval do roku 1930. Ve Vysoké n. L. vznikla i jeho nejznámější kniha *Písně a tance z Hradecka* (1959).³³¹ Sbíрка obsahuje asi 40 písní a 40 tanců s popisem, metodikou, kroky a základním držení těla. Národopisná sbírka obsahuje ukázky lidových rčení, tradic a zvyků, dětských říkadel a přináší popis hradeckého kroje. K dalším významným dílům tohoto autora patří: *Východočeské kolové tance* a *Hasičské písničky*. Zemřel ve věku 75 let ve Vysoké nad Labem.³³²

---

³³⁰ SOkA HK, fond ZŠ V. n. L., *Školní kronika obecné školy ve Vysoké nad Labem 1893 – 1927*, s. 247.

³³¹ V obci působil i Josef Michal, *Hradecké noviny*, 6.6.1998, roč. 7, č. 131.

³³² Výročí regionálních osobností: kompletní abecední seznam, *Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové* [online].

9 Závěr století

Takzvaná sametová revoluce roku 1989 přinesla podstatné změny ve společnosti, které se samozřejmě promítly i do organizace ústavního pořádku a systému veřejné správy a samosprávy. „*Jaro roku 1990 bylo zároveň jarem politickým. Komunistická strana ztratila své výsadní postavení. Byla zvolena nová vláda, ve které byli zastoupeni i komunisté. Prezidentem byl zvolen bývalý disident Václav Havel. Za svůj nejpřednější cíl si vytyčil dovést národ k prvním svobodným volbám.*“³³³

Název státu se zákonem č. 101/1990 Sb. ustálil na znění Česká a Slovenská federativní republika. Změny nastaly i v samosprávě. Klíčový byl zákon č. 367/1990 Sb. o obcích a č. 368/1990 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí. Tímto zákonem byl zrušen Místní národní výbor a byl nahrazen dnešním systémem obcí, kdy se obec stala právnickou osobou, jejími orgány jsou obecní zastupitelstvo vycházející z obecních voleb v čele se starostou.³³⁴

„*Členy obecního zastupitelstva zůstávají občané zvolení v loňském roce: p. Josef Dostálek, František Krám, Zdeněk Rychtrmoc, Oldřich Křesťan, Jaroslav Králíč, Bohumil Danihelka a starostou Miloslav Svoboda.*“³³⁵

Po druhých svobodných volbách do parlamentu 1992 vznikly nové politické reprezentace obou republik, které se dohodly na rozdělení státu. Od 1. ledna 1993 vstoupil v život nový stát „Česká republika“, která pokračovala v demokratických reformách společnosti a ekonomiky zahájených za federace.³³⁶ V posledních parlamentních volbách 5. a 6. června 1992 ve vysokém volebním obvodu zvítězila s velkým náskokem koalice ODS s Křesťanskou demokratickou stranou, hlasovala pro ni víc než 23 % voličů. Na druhém místě skončila Liberálně sociální unie, která dostala 18 %. Koalice komunistů (KSČ a DL ČSFR) byla na třetím místě se 14 % hlasů.³³⁷

Rytmus domácnosti i života se změnil, televize se stala organizátorem rodinného času, můžeme také hovořit o „spotřebním způsobu“ života společnosti, který umožnil život v pohodlí s dostupností všech hmotných statků a služeb.

V roce 1991 bylo necelých 75 % domů vybaveno ústředním topením, koupelnu mělo zařízení téměř 90 % domácností, pračku vlastnilo 96 rodin, barevný televizor se

---

³³³ *Kronika Vysoké nad Labem (1990 – 2000)*, uložena na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem, s. 3.

³³⁴ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 486.

³³⁵ *Kronika Vysoké nad Labem (1990 – 2000)*, uložena na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem, s. 16.

³³⁶ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 474.

³³⁷ Český statistický úřad, Tab. Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění konané ve dnech 5. - 6. 6. 1992 na území České republiky, *Český statistický úřad* [online].

nacházel ve 125 domácnostech.³³⁸ Na jednu ze 187 domácností připadá průměrně 3,2 osoby, zatímco roku 1910 to byl dvojnásobek.

Obecní úřad se staral o úpravu obce a o její pěknější vzhled. Byly natřeny sloupy pouličního osvětlení, opravená socha Panny Marie v dolní části obce. Obec pronajala bývalou obecní garáž, kde byla otevřena nová prodejna průmyslového zboží. V rámci restituce došlo k navrácení a renovaci hostince U Salavců.

Událostí přesahující místní rámec bylo slavnostní otevření rekonstruované kapličky na místním hřbitově. „*Po 75 letech se zase rozezněl zvon v místní kapličce.*“ Zároveň byla odhalena pamětní deska třem československým parašutistům. Na přestavbě se podílelo Zemědělské družstvo a financoval ji Obecní úřad částkou 650 924 Kč.³³⁹

První volby do obecního zastupitelstva v samostatné České republice se konaly 18. listopadu 1994. Ve vysokém volebním okrsku přišlo k volbám necelých 88 % voličů³⁴⁰, v roce 1998 volilo už jen 70 % občanů Vysoké nad Labem.³⁴¹ Nelze to ovšem srovnávat s účastí ve volbách do senátu a krajských zastupitelstev, kterým občané zjevně přikládali menší význam. O dva roky později, 12. listopadu 2000, přišlo v obci k urně necelých 32 % zapsaných voličů.³⁴²

Během devadesátých let se u nás vyhranilo soupeřství pravicové Občanské demokratické strany (ODS) a levicových sociálních demokratů (ČSSD). Na rozdíl od obecních voleb, kde zpravidla volič dává hlas kandidátovi, kterého často osobně zná, v parlamentních volbách měl vybírat představitele stran podle toho, co od nich očekával.

V parlamentních volbách po rozdělení republiky ve vysokém obvodu roku 1996 předložilo kandidátky 18 stran a hnutí. Zvítězila ODS s téměř 29 % hlasů sledovaná sociálními demokraty (ČSSD) s 21 %. Komunisté (KSČM) byli vytlačeni na čtvrté místo s necelými 12 % hlasů. Před nimi byli těsně lidovci (KDU-ČSL) s více než 12 % hlasů.³⁴³ Během krátké doby tu získali pozice sociální demokraté, dříve voliči málo podporovaní. O dva roky později, v mimořádných parlamentních volbách se dokonce se 111 hlasy (30 %) ocitli na prvním místě. Na druhém byla ODS se 107 hlasy (oproti

---

³³⁸ *Kronika Vysoké nad Labem (1990 – 2000)*, uložena na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem, s.21.

³³⁹ Tamtéž, s. 39.

³⁴⁰ Český statistický úřad, Tab. Volby do zastupitelstev obcí 18. 11. 1994 – 19. 11. 1994, *Český statistický úřad* [online].

³⁴¹ Český statistický úřad, Tab. Volby do zastupitelstev obcí, *Český statistický úřad* [online].

³⁴² Český statistický úřad, Tab. Volby do zastupitelstev krajů konané 12. 11. 2000, *Český statistický úřad* [online].

³⁴³ Český statistický úřad, Tab. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31.5. - 1.6.1996, *Český statistický úřad* [online].

předešlým výsledkům ztratili čtyři hlasy) a za nimi skončili lidovci se 40 hlasy.³⁴⁴ Znepokojující byl vzestup nového extrémně nacionalistického Sdružení pro republiku - Republikánské strany Československa vedené extravagantním vůdcem dr. Miroslava Sládkem. V roce 1992 podpořila republikány ve zdejším obvodu něco přes čtyři procenta voličů, roku 1996 už přes osm procent (32 voličů), o dva roky později už jen kolem 18 voličů. Jejich přechodný úspěch stejně rychle pohasl.³⁴⁵

Tehdy hodně rozšířeným slovem bylo slovo restituce, neboli navrácení neoprávněně odebraného majetku původnímu majiteli. Týkala se tu po vydání zákonů o půdě a transformaci zejména zemědělského družstva Polabí. V letech 1991 – 1992 se přihlásili vlastníci, kterým byl majetek zabaven nebo jejich oprávnění dědici. Družstvo tak postupně přicházelo o hektary zemědělské půdy. Restituce majetku znamenala zajisté podstatnou změnu vlastnických vztahů, neobnovila však někdejší rolnickou skladbu venkova a ani ji obnovit nemohla. Jeho sociální změna během druhé poloviny dvacátého století byla natolik dalekosáhlá, že nepřipouštěla návrat vsi k původní pospolitosti.

V devadesátých letech se vytvořila nová struktura zemědělského velkostatku ve vlastnictví fyzických a právnických osob. Družstvo začalo podnikat nejen v zemědělství a lesnictví, ale například i ve stavebnictví, opravách zemědělských strojů apod. Oficiální název družstva je nyní Zemědělské družstvo „Polabí“.³⁴⁶

Zánik tradičního rolnického venkova revolučně změnil přítomnost, odlišuje ji od předešlé dlouhé epochy vývoje lidstva. Nelze přehlížet pokrok v dopravě a převratné působení urbanizace a industrializace. Zajímavé na tom všem je, že si tuhle epochální změnu, jež nastala během času jednoho lidského života, sotva kdo uvědomí. Nejde jen o to, že děti zdejších usedlíků se vesměs živí v jiných profesích než jejich rodiče, nepokračují na rodné hroudě, jak tomu bývalo od věků.

---

³⁴⁴ Český statistický úřad, Tab. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 19. – 20. 6. 1998, *Český statistický úřad* [online].

³⁴⁵ Stále čerpám z již citovaných tabulek českého statistického úřadu.

³⁴⁶ *Kronika Vysoké nad Labem (1990 – 2000)*, uložena na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem, s. 33.

Závěr

Během dvacátých let 20. století se obec začala výrazně modernizovat. Postavilo se několik nových domů, vydláždila se silnice a do obce byl zaveden elektrický proud. Ve velkém se začala odvodňovat zamokřená půda a došlo tak k zásadnímu zlepšování zemědělských ploch. Rozvoj kulturního života navázal na předválečnou dobu. V obci byla založena pobočka Sokola, který pořádal veřejná cvičení, divadelní představení a mimo jiné i plesy. Občané si mohly vybrat z široké nabídky knih v nově zřízené Husově knihovně, pro žáky a učitele byla k dispozici i knihovna ve škole. Velké zálibě se těšilo ochotnické divadlo, převážně v režii dramatického odboru sdružených spolků. Hrál se v novém hostinci u Seidlů na stabilním dřevěném jevišti s výtahem.

Svobodné volby v prvorepublikovém Československu probíhaly podle nového volebního řádu. To bylo přiznáno všem československým občanům bez rozdílu pohlaví ve věku nad 21 let. Mezi přední politické strany v obci patřila Republikánská strana a Československá sociálně demokratická strana dělnická. Republikánská strana dostala ve volbách vždy přes 30 % hlasů.

Poklidný život vysockých občanů se změnil po propadu akcií na newyorské burze, po kterém následovalo období hospodářské krize. Dopady krize na obyvatele byly veliké, jelikož hojná část z nich pracovala ve stavebnictví. V této těžké době se obecní zastupitelstvo snažilo hledat všemožné prostředky, kterými by ulehčilo těžkou situaci nezaměstnaných. Důležitou součástí byly dobročinné sbírky na ošacení pro děti rodičů, kterým chyběly dostatečné peněžní prostředky. Obec zaměstnávala nezaměstnané tesaře, zedníky a dělníky při pracích na melioraci, odklizení sněhu v lesích a na cestách.

S novým státním uspořádáním, za okupace nacistickým Německem, se musela obec vypořádat s novými politickými, hospodářskými i kulturními poměry. Ze školy i z úřadu se muselo odstranit vše, co připomínalo první republiku či osobnosti našich národních dějin. Pro učitele se konaly povinné kurzy němčiny, němčina byla zavedena do školních osnov již od první třídy. Zásahy do běžného života lidí byly obrovské. Na potraviny se zaváděly lístky, mnoho mužů odešlo do továren na nucené práce, zemědělci museli odevzdávat stanovené dodávky. Počátkem roku 1945 byli lidé svědky mnohatisícových transportů válečných zajatců a vězňů, které mezi občany vyvolávaly jak vlnu solidarity, tak i zděšení.

Během této doby prakticky neexistoval společenský život. Těžké šestileté období německé okupace skončilo 9. května 1945 příjezdem sovětské armády.

Po skončení války byla obnovována státní moc zřizováním Národních výborů. Politické postavení Komunistické strany ve státě částečně omezovalo demokracii a toto období je proto nazýváno lidovou demokracií či třetí republikou. Některé spolky, jako Sokol či dramatický odbor, obnovily svou činnost a podílely se na všech slavnostních akcích. Začalo se s úpravou poničené obce a rozběhly se dobrovolné práce.

Ve volbách do Národního shromáždění v roce 1946 zvítězila Komunistická strana. Výsledky květnových parlamentních voleb se tedy nelišily od celostátního měřítka. Únor 1948 a jeho důsledky přechodu od demokracie k totalitě se okamžitě projeví i v samosprávě obce. V MNV proběhly čistky a nové politické uspořádání směřovalo k budování socialismu. Počala čtyřicetiletá epocha autoritativního režimu politické diktatury.

Podstatnou změnu přineslo období revolučních změn roku 1989, které docílily pádu komunistického režimu a přechodu zpět k demokracii.

Obyvatelé Vysoké nad Labem se během probíraného století potýkali s mnohými problémy, ale se vším se museli vyrovnat. Politické dění zásadně působilo na osudy obyvatel, proto jim nezbylo, než se vypořádat s jeho následky. Časy, kdy obec žila v pospolitosti, byly dávno pryč. Rychlý spád událostí, které nastaly během krátké doby života jednoho člověka a které si zřejmě málokdo uvědomí, naprosto zvrátily obraz někdejšího venkova. Tradiční život obce se změnil, lidé si začali více všimnout sami sebe a svět kolem nich sledovali jen povrchně. Konzumní společnost umožnila občanům prožívat „spokojenější život“, ve kterém nechybí hodnoty materiální, duchovní a ani ty, co uspokojují zábavu.

I sem pronikl moderní život, rolník v tehdejší slova smyslu ze vsi zmizel. Ti co tu dnes žijí, uvažují jinak, půda pro ně už většinou není tou hodnotou, kterou bývala jejich předkům. Stala se obcí podporující postupný rozvoj s důrazem na kvalitu života, sportovní a kulturní vyžití.

Použité zkratky

AO	Archiv obce
c. k.	Císařsko-královské (hejtmanství)
CPO	Civilní protiletectká obrana
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSR	Československá republika
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSSS	Československé státní statky
HK	Hradec Králové
inv. č.	Inventární číslo
JSČZ	Jednotný svaz zemědělců
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
kart.	Karton
KNV	Krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
MAV	Místní akční výbor
MNV	Místní národní výbor
NF	Národní fronta
NV	Národní výbor
NVČ	Národní výbor Československa
ODS	Občanská demokratická strana
ONV	Okresní národní výbor
OÚ	Obecní úřad
ROH	Revoluční odborové hnutí
SČM	Svaz československé mládeže
SOKA HK	Státní okresní archiv Hradec Králové
SOA Zámorsk	Státní oblastní archiv v Zámorsku
STS	Strojní a traktorová stanice
TJ	Tělovýchovná jednota
ÚV	Ústřední výbor
V. n. L.	Vysoká nad Labem
ZŠ	Základní škola ve Vysoké nad Labem

Seznam pramenů a literatury

Prameny

a) archivní prameny

Státní okresní archiv Hradec Králové

- fond Archiv obce Vysoká nad Labem
- fond Čtenářsko-zábavní hospodářská jednota Vysoká nad Labem
- fond Místní národní výbor Vysoká nad Labem
- fond Obecní úřad Vysoká nad Labem
- fond Základní škola Vysoká nad Labem
- fond Záložna Kampeličky Vysoká nad Labem

Státní oblastní archiv v Zámrsku

- Velkostatek Pardubice 1494 – 1952
- Oberlandrát Pardubice 1939 – 1942 (1945)

Školní kronika mateřské školy obce Vysoká nad Labem (1940 - 1992), uložena v místní mateřské škole.

Zápisy výborových schůzí Tělocvičné jednoty Sokol (1939 – 1945), uloženy na obecním úřadě ve Vysoké nad Labem.

b) publikované prameny

GOTTWALD, Klement: *1949-1950: sborník statí a projevů*, Praha 1953.

PALACKÝ, František (ed.): *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i morawské: z archivův domácích i cizích*. Díl IV, Praha 1846.

PALACKÝ, František (ed.): *Archiv český, čili, Staré písemné památky české i morawské: z archivův domácích i cizích*. Díl VI, Praha 1846.

Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. In: *Sbírka zákonů*. 23. 5. 1945, roč. 1945. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=5/1945&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

Zákon č. 67/1946 Sb., o volbě ústavodárného Národního shromáždění. In: *Sbírka zákonů*. 18. 4. 1946, roč. 1946. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=67/1946&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

Vládní nařízení č. 120/1946 Sb., o obnovení národních výborů na podkladě výsledků voleb do ústavodárného Národního shromáždění. In: *Sbírka zákonů*. 6. 6. 1946, roč. 1946. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=120/1946&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

Zákon č. 55/1947Sb., o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu. In: *Sbírka zákonů*. 17. 4. 1947, roč. 1947. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=55/1947&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

Seznam míst v království Českém: Sestaven na základě úředních dat k rozkazu c.k. místodržitelství, Praha 1913.

Vládní nařízení č. 56/1952 Sb., o dodávkové povinnosti a o výkupu zemědělských výrobků. In: *Sbírka zákonů*. 15. 11. 1952, roč. 1952, Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=57/1952&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy.

Vyhláška předsedy vlády č. 212/1939 Sb., o hospodaření s mlékem, mléčnými výrobky, tuky a vejci. In: [http://www.epravo.cz/vyhledavani-
aspi/?Id=8077&Section=1&IdPara=1&ParaC=2](http://www.epravo.cz/vyhledavani-
aspi/?Id=8077&Section=1&IdPara=1&ParaC=2).

Vyhláška předsedy vlády č. 213/1939 Sb., o úpravě hospodaření s obilím, rýží, mlýnskými výrobky a výrobky z mouky, luštěninami, olejnatými plodinami, olejnatými semeny a krmivy. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné z: [http://www.epravo.cz/vyhledavani-
aspi/?Id=8078&Section=1&IdPara=1&ParaC=2](http://www.epravo.cz/vyhledavani-
aspi/?Id=8078&Section=1&IdPara=1&ParaC=2).

Zákon č. 189/1919 Sb., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a vychovávacích. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné z: [http://www.epravo.cz/vyhledavani-
aspi/?Id=1089&Section=1&IdPara=1&ParaC=2](http://www.epravo.cz/vyhledavani-
aspi/?Id=1089&Section=1&IdPara=1&ParaC=2).

c) statistické přehledy

Český statistický úřad. Tab. Volby do zastupitelstev obcí. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2015-06-14]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/kv1998/kv51?xjazyk=CZ&xid=1&xdz=7&xnumnuts=5201>.

Český statistický úřad. Tab. Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění konané ve dnech 5. - 6. 1992 na území České republiky. *Český statistický úřad* [online]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/sl1992/u53112?xkraj=36&xokres=2&xobec=571113>.

Český statistický úřad. Tab. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 31. 5. - 1. 6. 1996. *Český statistický úřad* [online]. Dostupné z: <http://www.volby.cz/pls/ps1996/u53112?xkraj=36&xokres=2&xobec=571113>.

Český statistický úřad. Tab. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 19. – 20. 6. 1998. *Český statistický úřad* [online]. <http://www.volby.cz/pls/ps1998/u53112?xkraj=36&xokres=2&xobec=571113>.

Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005: I. díl: Počet obyvatel a domů podle obcí a částí obcí, Praha 2006.

Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005: II. díl: Abecední přehled obcí a částí obcí, Praha 2006.

Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970: Počet obyvatelů a domů podle správního členění k 1. lednu 1972 a abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1850-1970, Praha 1978.

Východočeský kraj v číslech: ekonomický rozvoj - výsledky sčítání lidu, domů a bytů - perspektiva vývoje do roku 1980, Praha 1964.

d) periodika

Co která strana je a co vykonala: *Pochodeň: Krajský orgán Komunistické strany Československa pro Královéhradecko*. 25. 5. 1946, zvláštní vydání (Plné texty jsou dostupné v databázi Kramerius).

Následník trůnu František Ferdinand a jeho choť zavraždění. *Lidové noviny*. 29. 6. 1914, roč. 22, č. 177. Dostupné z: <http://kramerius.mzk.cz/search/i.jsp?pid=uuid:bf69bbfa-435d-11dd-b505-00145e5790ea>.

JELÍNEK, Zdeněk: ACTION - STATION!. *Studentské listy: nezávislý časopis vysokoškolských studentů*. 1990, roč. 1, č. 5, s. 8.

O "hospodáři" v župánku. *Pochodeň: Orgán východočeského KV KSČ*. 27. 1. 1956,

č. 8.(Plné texty jsou dostupné v databázi Kramerius).

HORÁK, Jiří: Na vysockém hřbitově byly exhumovány ostatky dvou německých vojáků. *Zpravodaj: Obec vysoká nad Labem*. 22. 10. 2012, 6/2013, s. 4. Dostupné z: <http://www.vysoka-nad-labem.cz/file.php?nid=934&oid=3494393>.

V obci působil i Josef Michal. *Hradecké noviny*. 6. 6. 1998, roč. 7, č. 131.

Vysocký hlasatel. *Nové Hradecko: orgán okresního výboru KSČ a ONV v Hradci Králové*. 1964, 2(17).

HORÁK, Jiří: Rozhledna Milíř v polovině sezóny 2014. *Zpravodaj: Obec vysoká nad Labem*. 27. 8. 2014, 3/2014, s. 3. Dostupné z: <http://www.vysoka-nad-labem.cz/zpravodaj>.

HORÁK, Jiří: Rozhledna Milíř se umístila v soutěži "Stavba roku královéhradeckého kraje 2014". *Zpravodaj: Obec vysoká nad Labem*. 26. 11. 2014, 5/2014, s. 3. Dostupné z: <http://www.vysoka-nad-labem.cz/zpravodaj>.

KOBLIŽEK, František: Z paměti pana Františka Kobližka, In: *Zpravodaj: Obec Vysoká nad Labem* [online]. 2012, (3) [cit. 2015-06-11]. Dostupné z: <http://www.vysoka-nad-labem.cz/file.php?nid=934&oid=2773833>.

e) vzpomínky pamětníků, korespondence

Emailová korespondence s panem Josefem Krámem ze dne 12. dubna 2015.

Rozhovor s panem Kamilem Řehákem ze dne 20. června 2015.

Literatura

- BARVITIUS, Karel Josef: *Hradec Králové: průvodce městem a jeho okolím*, Hradec Králové 2000.
- BENEŠ, Edvard: *Demokracie dnes a zítra*, London 1941.
- BENEŠ, Edvard: *Světová krise: kontinuita práva a nové právo revoluční: projev na právnické fakultě Karlovy university při slavnostní promoci na doktora práv h.c.*, Praha 1946.
- BERNARD, Josef: *Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj*, Praha 2011.
- BLAŽEK, Petr: *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*, Praha 2010.
- BRUNCLÍK, Jan: *Barium: Paradesantní výsadek Vysoká nad Labem 3. dubna 1944*, Hradec Králové 2015.
- DIVIŠOVÁ, Jaroslava: *Encyklopedie města Hradce Králové*, Hradec Králové 2011.
- DOSOUDIL, František: *Kniha obětí nacistického násilí a druhé světové války z okresu Pardubice: (léta 1938-1946)*, Pardubice 2005.
- HANÁK, Vítězslav: *Muži a radiostanice tajné války*, Dvůr Králové nad Labem 2002.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK Jan - DOBEŠ Jan: *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, Praha 2011.
- HORYNA, Václav: *Vlastivěda Královéhradecka: kulturní a hospodářský snímek okresu*, Hradec Králové 1968.
- CHARVÁTOVÁ, Kateřina - SPURNÝ Václav - VENCLOVÁ Natalie: *Nálezové zprávy Státního archeologického ústavu v Praze 1919-1952*, Praha 1992.
- KAPLAN, Karel: *Pravda o Československu 1945-1948*, Praha 1990.
- KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře První republiky (1918- 1938)* Praha 2002.
- KLUČINA, Petr: *Třicetiletá válka: obraz doby 1618-1648*, Praha 2000.
- KOPÁČ, Jaroslav: *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*, Brno 1971.
- KŘÍŽEK, Pavel – ŘEZNÍK Miloš: *Hrady, zámky a tvrze na Královéhradecku: historický průvodce*, Hradec Králové 1992.
- Královéhradecký kraj: města a obce Královéhradeckého kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost*, Rožnov pod Radhoštěm 2011.
- MACHEK, Václav: *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1971.

- MALÁ, Irena – KUBÁTOVÁ Ludmila: *Pochody smrti*, Praha 1965.
- NĚMEČEK, Jan: *Československo-sovětské vztahy v diplomatických jednáních 1939-1945: dokumenty*, Praha 1998.
- NOHEJLOVÁ-PRÁTOVÁ, Emanuela: *Příběhy kláštera Opatovického: příspěvek k vlastivědě země České*, Praha 1925.
- PRŮCHA, Václav: *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*, Brno 2004-2009.
- ROKOSOVÁ, Šárka: *Securitas imperii: sborník k problematice vztahů čs. komunistického režimu k "vnitřnímu nepříteli*, Praha 2003.
- ROSŮLEK, František Karel: *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: dějinný a místopisný obraz*, Pardubice 1909.
- ROSŮLEK, František Karel: *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: dějinný a místopisný obraz: se 120 obrázky, 2 mapami a 3 přílohami*, Pardubice 1903-1904.
- ROSŮLEK, František Karel: *Pardubicko, Holicko, Přeloučsko: dějinný a místopisný obraz : se 176 obrázky, 5 obraz. přílohami a statistickým přehledem stavu národních škol v okr. Pardubickém za rok 1852-1853*, Pardubice 1905.
- STEHLÍK, Rajmund: *Revoluce na vsi*, Hradec Králové 1946.
- TEPLÝ, Jaroslav: *Feudální pozemková držba v předhusitském Chrudimsku*, Pardubice 1997.
- VOKOLEK, Vít: *Počátky osídlení východních Čech*, Hradec Králové 1993.
- VOLAVKA, Antonín: *Vesnický boháč, nepřítel drobných a středních rolníků*, Praha 1951.
- VOREL, Petr: *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 2012.

Elektronické zdroje

- Církev československá husitská. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/C%C3%ADrkev_%C4%8Deskoslovensk%C3%A1_husitsk%C3%A1.
- Československý válečný kříž 1939. *Vyznamenání* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.vyznamenani.net/?page_id=13.
- Čestné občanství. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cestn%C3%A9_ob%C4%8Danstv%C3%AD.
- Dějiny Československa. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-05-01]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/D%C4%9Bjiny_%C4%8Ceskoslovenska.
- HANČIL, Jiří. Dětské infekční nemoci: Spalničky. In: *Ordinace.cz* [online]. 7. 4. 2007 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.ordinace.cz/clanek/detske-infekcni-nemoci/?chapter=4>.
- HORÁK, Jiří. Slavnostní odhalení pomníku vystěhovaným rodinám 2013. *Vysoká nad Labem* [online]. © 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.vysoka-nad-labem.cz/fotogalerie?id=49&action=detail>.
- JEŽEK, Tomáš. Husitství na Chrudimsku. *Husitství na Chrudimsku* [online]. 2008 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://husitstvi.cz/clanky/husitstvi-na-chrudimsku/>.
- KRACÍK, Vlastislav. Historie. *Opatovice nad Labem* [online]. 2015 [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.opatovicenadlabem.cz/historie>.
- MATĚÁSKO, Josef. *Hrdinové z vesnic severního Pardubicka: Obec Vysoká nad Labem*. In: *Opatovice včera, dnes a zítra* [online]. 2012 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://www.opatovice.xf.cz/Historie/odboj_1.pdf.
- MINAŘÍK, Pavel. Jak se vyvíjela délka zákl. voj. služby v čsl. armádě za I. republiky. *Československé vojenství* [online]. [cit. 2015-05-23]. Dostupné z: http://www.vojenstvi.cz/vasedotazy_86.htm.
- Mnichovská dohoda. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Mnichovsk%C3%A1_dohoda
- NOSEK, Petr. Hradec Králové: Malé pojednání o historii MHD v Hradci

Králové. *České nezávislé dopravní sdružení* [online]. [cit. 2015-05-22]. Dostupné z: <http://www.cnds.cz/cr/hk/hk2.htm>.

První světová válka. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Prvn%C3%AD_sv%C4%9Btov%C3%A1_v%C3%A1lka.

Velká hospodářská krize. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Velk%C3%A1_hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%A1_krize.

Všesokolský slet: IX. slet 1932. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2015-04-25]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C5%A1esokolsk%C3%BD_slet#IX._slet_1932.

Výročí regionálních osobností: kompletní abecední seznam. *Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové* [online]. 1.1.2009 [cit. 2015-04-27]. Dostupné z: <http://www.svkhk.cz/tools/vyroci.asp?zobr=fulllist>.

Základní informace. *Vysoká nad Labem* [online]. c 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://www.vysoka-nad-labem.cz/zakladni-informace>.

Zemědělské družstvo Polabí Vysoká nad Labem v likvidaci. *Peníze* [online]. © 2000 - 2015 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://rejstrik.penize.cz/00124109-zemedelske-druzstvo-polabi-vysoka-nad-labem-v-likvidaci>.

Ostatní zdroje

HULANOVÁ, Martina: *Analýza rytiny historického bojiště Hradec Králové*. Praha, 2011. Dostupné z: <http://geo.fsv.cvut.cz/proj/dp/2011/martina-hulanova-dp-2011.pdf>. Diplomová práce. České vysoké učení technické, Fakulta stavební, Katedra mapování a kartografie. Vedoucí práce Ing. Růžena Zimová, Ph.D.

Rozhledna Milíř: obec Vysoká nad Labem: [informační brožura.]. Vysoká nad Labem.

ZÍKA, Rudolf: *Vývoj fungování českých sborů dobrovolných hasičů ve venkovských obcích na jihu Čech v letech 1876 - 1939*. České Budějovice, 2013. Diplomová práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, Ústav archivnictví a pomocných věd historických. Vedoucí práce Mgr. Lenka Martínková, Ph.D.

Přílohy

- Příloha č. 1:** Pohled na hlavní ulici³⁴⁷
- Příloha č. 2:** Hospoda u Baladových³⁴⁸
- Příloha č. 3:** Podlesí³⁴⁹
- Příloha č. 4:** Hostinec u Horkých³⁵⁰
- Příloha č. 5:** Pohled z Milíře³⁵¹
- Příloha č. 6:** Pomník padlým v první světové válce³⁵²
- Příloha č. 7:** Pohled z Milíře³⁵³
- Příloha č. 8:** Splav³⁵⁴
- Příloha č. 9:** Splav³⁵⁵
- Příloha č. 10:** Škola³⁵⁶
- Příloha č. 11:** Pomník Panny Marie³⁵⁷
- Příloha č. 12:** Hrob šesti Rudoarmějců, současný stav³⁵⁸
- Příloha č. 13:** Kříž na hřbitově, věnovaný Majdalenou Malířovou, současný stav³⁵⁹
- Příloha č. 14:** Pomník padlým v první světové válce, současný stav³⁶⁰
- Příloha č. 15:** Pamětní deska paradesantní skupině Barium, současný stav³⁶¹
- Příloha č. 16:** Pamětní deska vyvražděné rodině Kašparových v druhé světové válce³⁶²
- Příloha č. 17:** Pomník padlým druhé světové války, současný stav³⁶³
- Příloha č. 18:** Parte padlých v druhé světové válce³⁶⁴
- Příloha č. 19:** Vyznamenání prezidenta republiky panu Antonínu Krámovi³⁶⁵
- Příloha č. 20:** Karikatura odsouzeného kulaka Vraného³⁶⁶

---

³⁴⁷ Pohlednici poskytl sběratel Michal HARČÁŘ

³⁴⁸ Pohlednici poskytl sběratel M. HARČÁŘ

³⁴⁹ Pohlednici poskytl sběratel M. HARČÁŘ

³⁵⁰ Pohlednici poskytl sběratel M. HARČÁŘ

³⁵¹ Pohlednici poskytl sběratel M. HARČÁŘ

³⁵² Pohlednici poskytl sběratel M. HARČÁŘ

³⁵³ Pohlednici poskytl sběratel M. HARČÁŘ

³⁵⁴ Pohlednici poskytl sběratel M. HARČÁŘ

³⁵⁵ Pohlednici poskytl sběratel M. HARČÁŘ

³⁵⁶ Pohlednici poskytl sběratel M. HARČÁŘ

³⁵⁷ Foto Kamila PTÁČKOVÁ

³⁵⁸ Foto K. PTÁČKOVÁ

³⁵⁹ Foto K. PTÁČKOVÁ

³⁶⁰ Foto K. PTÁČKOVÁ

³⁶¹ Foto K. PTÁČKOVÁ

³⁶² Foto K. PTÁČKOVÁ

³⁶³ Foto K. PTÁČKOVÁ

³⁶⁴ Dokument poskytl Josef KRÁM

³⁶⁵ Dokument poskytl J. KRÁM

- Příloha č. 21:** Novinový článek o kulakovi Vraném³⁶⁷
- Příloha č. 22:** Památník vystěhovalým selským rodinám v 50. letech 20. století³⁶⁸
- Příloha č. 23:** Vysocký hlasatel z roku 1961³⁶⁹
- Příloha č. 24:** Vysocký hlasatel z roku 1961³⁷⁰
- Příloha č. 25:** Zpravodaj obce Vysoká nad Labem 1981³⁷¹
- Příloha č. 26:** Šifrovací klíč Marta³⁷²
- Příloha č. 27:** Počet obyvatelstva³⁷³
- Příloha č. 28:** Počet domů³⁷⁴
- Příloha č. 29:** Hlavní údaje o obyvatelstvu 1961³⁷⁵
- Příloha č. 30:** Hlavní údaje o domovním a bytovém fondu a o bytových a cenových domácnostech 1961³⁷⁶

---

³⁶⁶ SOKA HK, fond AO Vysoká nad Labem, *Pamětní kniha 1951 – 1961*, s. 183.

³⁶⁷ SOKA HK, fonf MNV Vysoká nad Labem, nezpracováno.

³⁶⁸ Foto K. PTÁČKOVÁ

³⁶⁹ SOKA HK, fonf MNV Vysoká nad Labem, nezpracováno.

³⁷⁰ SOKA HK, fonf MNV Vysoká nad Labem, nezpracováno.

³⁷¹ SOKA HK, fonf MNV Vysoká nad Labem, nezpracováno.

³⁷² Vítězslav HANÁK, *Muži a radiostanice tajné války*, Dvůr Králové nad Labem 2002.

³⁷³ *Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970. Počet obyvatelů a domů podle správního členění k 1. lednu 1972 a abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1850-1970*. Praha 1978, s. 558.

³⁷⁴ *Retrospektivní lexikon obcí Československé socialistické republiky 1850-1970. Počet obyvatelů a domů podle správního členění k 1. lednu 1972 a abecední přehled obcí a částí obcí v letech 1850-1970*. Praha 1978, s. 559

³⁷⁵ *Východočeský kraj v číslech. ekonomický rozvoj - výsledky sčítání lidu, domů a bytů - perspektiva vývoje do roku 1980*, Praha 1964, s. 265.

³⁷⁶ *Východočeský kraj v číslech. ekonomický rozvoj - výsledky sčítání lidu, domů a bytů - perspektiva vývoje do roku 1980*, Praha 1964, s. 319.

Příloha č. 1:

Příloha č. 2:

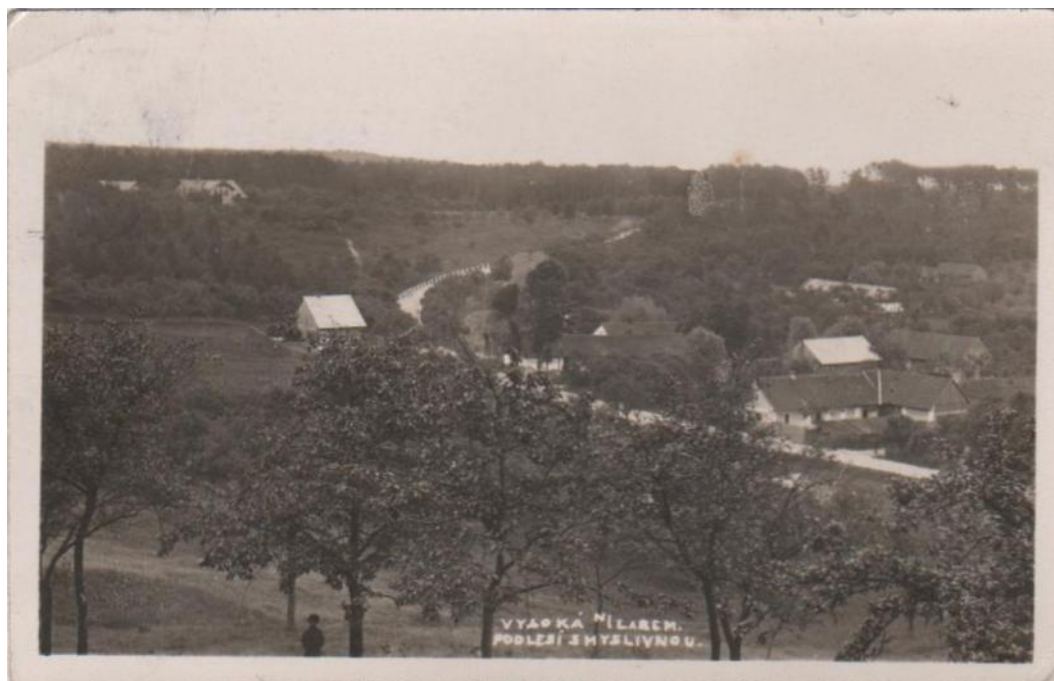
Příloha č. 3:

Příloha č. 4:

Příloha č. 5:

Příloha č. 6:

Příloha č. 7:

Příloha č. 8:

Příloha č. 9:

Příloha č. 10:

Příloha č. 11:

Příloha č. 12:

Příloha č. 13:

Příloha č. 14:

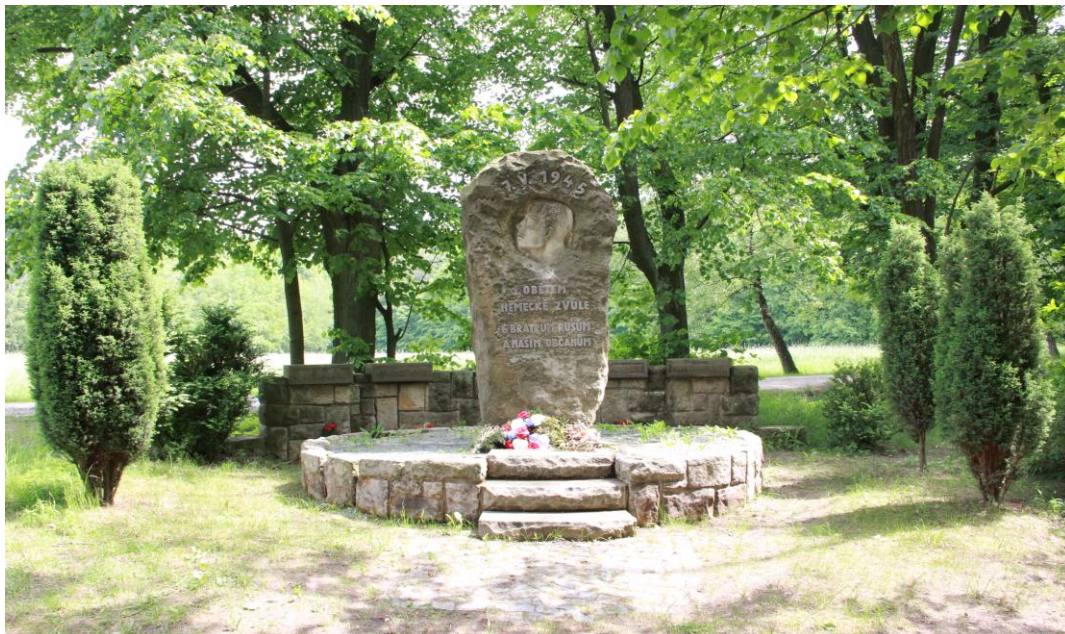
Příloha č. 15:

Příloha č. 16:

Příloha č. 17:

Obec Vysoká n. L. podává smutnou zprávu, že v pondělí 7. května 1945, několik hodin před národním osvobozením, v němž věřili celou silou oddané české duše, padli mučednickou smrtí naši spoluobčané:

Jan Dvořák

ve stáří 56 let.

Josef Krpata

ve stáří 39 let.

Josef Trojan

ve stáří 36 let.

Antonín Krám

ve stáří 32 let. Kremace koná se v pátek 11. května o 10. hod. v Pardubicích.

6 ruských zajatců.

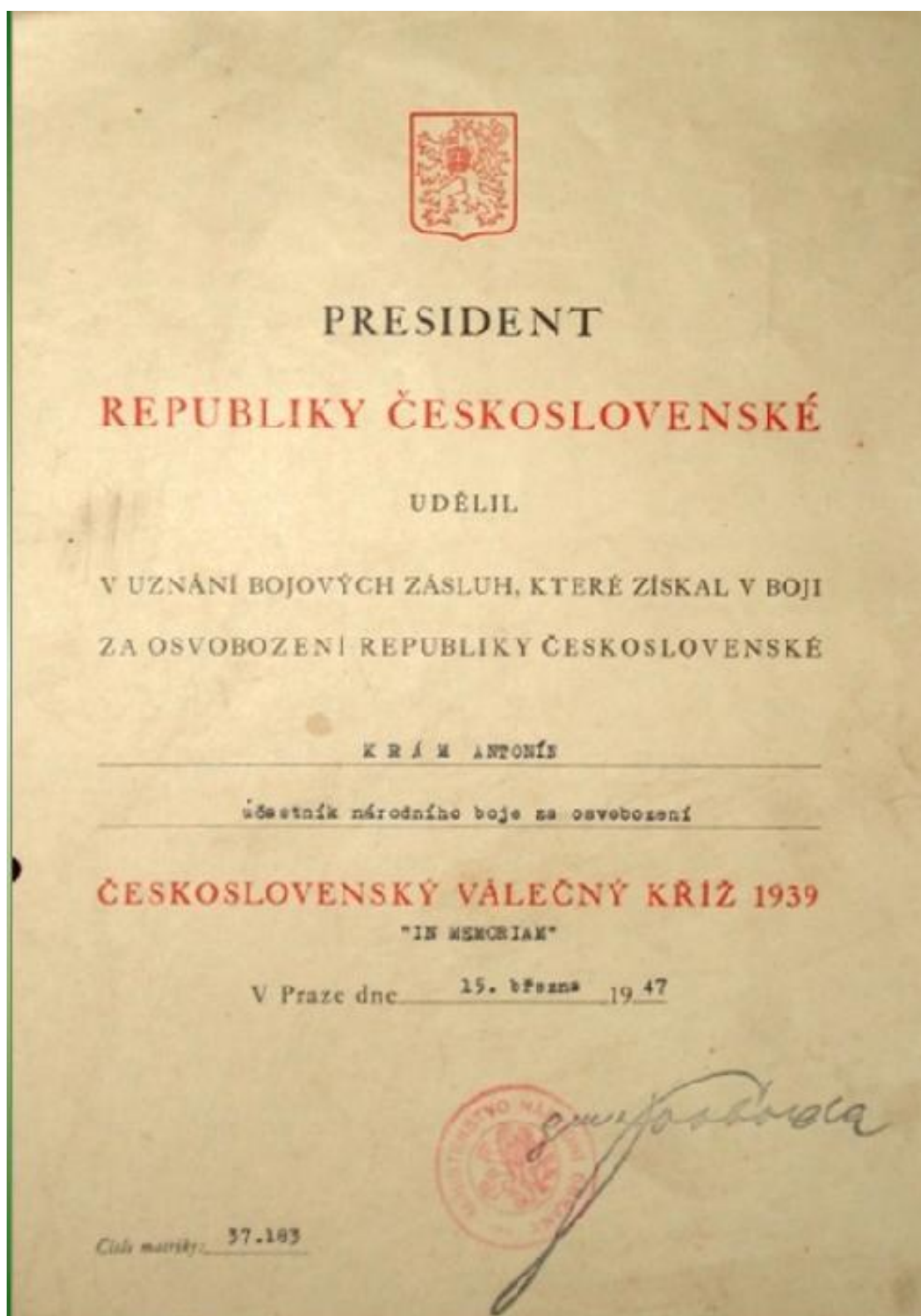
Tělesné schránky našich drahých zesnulých budou ve čtvrtek dne 10. května 1945 o 1. hodině odpolední od památníku padlých ve Vysoké n. L. vyzdvíženy a po církevních obřadech na místním hřbitově k věčnému spánku uloženy.

Ve Vysoké n. L. dne 8. května 1945.

Pohřební ústav Adolf Hybák, nyní Stanislav Hybák, Opatovice n. L. Tel. 6.
Tisk: F. Nemeškal, Hradec Králové, II.

Příloha č. 19:

Tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu...

Kulak Vraný Josef se jen vysmíval, že dlouhý národ hospodářů z r. 1953, 1954 a 1. pol. r. 1955:

- 2.773 kg. VEPŘOVÉHO MASA
- 1.692 kg. HOVĚZÍHO MASA
- 25.446 l. MLÉKA - 6.524 VAJEC - 3.066 kg. TŘENICE
- 2.328 kg. ŽIT - 1783 kg. JEČMENE - 63 kg. LUŠTĚNINY
- 423 kg. OSTATNÍ ZRNINY - 107 kg. SEN - 864 kg. SLÁMY
- 129 kg. OSTATNÍ OLEJINY

ZE MĚĎSKÁ DAN 16.025 Kčs

1953 - 2.875 Kčs - 1954 - 6.190 Kčs - 1955 - 7.100 Kčs

Tak byl po zásluze potrestán:

ODNĚTÍ SVOBODY NA 8 LET · ZTRÁTA ČESTNÝCH OBČAN. PRÁV NA 10 LET · ZTRÁTA MAJETKU · VYSTĚHOVÁNÍ Z OKR. A ZÁKAZ POBYTU V SOUSEDNÍCH OKRESÍCH · NÁHRADA SOUDNÍCH NÁKLADŮ.

N 05:13

O „hospodářích“ v župánku

Vraného. Na jeho hospodářství to však vidět nebylo. Průběhem se jeho hospodářství tak, jak je vidět dle okresní zootehniky a okresní agronom při návštěvách v březnu, červnu a později v minulém roce.

Na dvoře stály vozy, i když ve stodole bylo pro ně místo. Jako zemědělský odborník nachávil kulak Vraný stávy chléva nebily, pošípné k prasatům, tu okresní agronom poznal mlouko v polobotkách. Ve vepřovně stála totiž pěkná vřava močůvky, v chlévěch zase podestýlka, z mnoha upozorňování — vypilil chlévy. Ale jak! Starou splnu a mrvu přetřel štětkou s vápnem, jaky namo všechno splnil. Nedbal hygieny a jako odborník úmyslně neokřídval stávy v chlévěch...

Byly chlouby v zemědělství přínosy lidí. Ale kulak Vraný i tím nechal všechno, co potřeboval, jen aby se dále mohl vynalovat na špatný potah. S třetím koním si také poradil. Při mnohdy různých setkáních s kulaky ve vesnici, ale i s některými drobnými a středními rolníky, předával někdy z nich žádost na okres, proti výměru, o krmivo, na žezl. Pozval ho do své kanceláře, a v teplečkách v župánku napsal: „A to víte, soudě se musím držet polonomaže říkal kulak Vraný, a všude potřebujete vy, žezla budu potřebovat já.“ A tak potřeboval. Střední rolník František Nový z čp. 50 pomohl seouzděmu kulaku Vranému v roce 1953 dvěma tisíci litry mléka, s mlékem pomohl i jiní sousedé. A Vraný půllit Novému vovracel na brambory, nebo jiný stroj. A tak v době potřebné — pokud Vraný chtěl — měl i třetího koně.

Jenže často nechtěl. Radoval se pokoušet z toho, že to máje. Koupal si výsady uličkovou krávu od rolníka Vimmera. Dojíla 16 až 20 litrů mléka. Když byla po teleti, hned jí zapřáhl místo třetího koně. A výherně dojel užitit. I takovito nepřítelský čin se zemědělskému odborníkovi Vranému podařil. Rolník Vimmer, když se o tom dozvěděl, mnohokrát dojel litovat a nedivme se, že také řekl: „Kdybych věděl, jak to s te u Vraného dopadne, tak bych ji rozhodně neprodal.“ Pozdě, ale přece poznal i rolník Vimmer záškodnickou práci kulaka Vraného.

Ještě na jeden pohled do hospodářství speciálního rolníka se podíváme. Totiž Vraný se mezi kulaky nechtěl nikdy počítat, ale mezi nepřítelství čin se zemědělskému odborníkovi Vranému podařil. Rolník Vimmer, když se o tom dozvěděl, mnohokrát dojel litovat a nedivme se, že také řekl: „Kdybych věděl, jak to s te u Vraného dopadne, tak bych ji rozhodně neprodal.“ Pozdě, ale přece poznal i rolník Vimmer záškodnickou práci kulaka Vraného.

Ještě na jeden pohled do hospodářství speciálního rolníka se podíváme. Totiž Vraný se mezi kulaky nechtěl nikdy počítat, ale mezi nepřítelství čin se zemědělskému odborníkovi Vranému podařil. Rolník Vimmer, když se o tom dozvěděl, mnohokrát dojel litovat a nedivme se, že také řekl: „Kdybych věděl, jak to s te u Vraného dopadne, tak bych ji rozhodně neprodal.“ Pozdě, ale přece poznal i rolník Vimmer záškodnickou práci kulaka Vraného.

Na dvoře kulaka Vraného v době buržoazní republiky a za okupace byl pořádek. To muselo

udělat služky a čeledín! Na tabuli měli napísáno, co ten den se musí udělat! A kulak Vraný vám!

Z toho zůstala do současné doby jen cedulka v hnoj roztrošen, močůvka tepla, krmivo všude rozházeno!

Koncem listopadu 1954 přišli k poli kulaka Vraného ka jmenití MNV Andrej spolárně s předsedou stáje zemědělské komise a členem rady MNV rolníkem Navrátilem. Pole po řepě jen zčásti nechal na povrchu, nezahrnul. Když soudruzi došli k poli, sedli tu právě kulak Vraný — nikoliv, že by pole převléčel bráskami, ale sedel v sedle pohrabové na seno a polivádoval si. Část pole vůbec snevažile a na přepomněky členů místního státní moci odpověděli: „Tolže stáči.“

Kulak Vraný na schůze nechodil, a svůj nepřátelský poměr k lidové demokratické republice vyjádřil i neúčasti rodiny při volbách do národních výborů. I tamokže zůstal doma a ráno, v župánku sedl — jako obvykle — za psací stroj, sňád bych plnil všechny své povinnosti, ale všeko mohu je plnit proto, poséždá nemám krmivo... protože nemám třetího koně... protože nemohu dojet na druhou polovinu předepsané plochy cukrovky... s atd.

Doplky zaplavoval místní národní výbor, okresní i krajský národní výbor. Dolomce drze odnáhal pomocí starostlivému hospodáři i od kanceláře prezidenta republiky. Na rozhodnutí MNV si stěžoval a členy MNV pomlouval na ONV atd. Bombardoval dopisy žádky. V úřadě Starost stáje hospodářství! A oni tvrdodílně nepoznají. Píši, že nemám krmivo a oni nepřidají! Takhle si sážoval kulak Vraný kulakům i některým rolníkům v obci. Střednímu rolníkovi Novému dokonce v září 1954, ráno, když se vracel do sběry mléka, pověděl: „Musíme udělat všechno. Zaměstřel se nemá! Čeho bát a maji držet pohromadě s Pak mu podrželi vpraviti, že to „bouchne“...

V župánku psal také kulak Vraný v dubnu 1955 t. zv. vlastenecký závazek. Zeměděl v něm významnou akci drobných a středních rolníků, vyhlášenou na počes 10. výročí osvobození vlasti Sovětskou armádou. Drobní a střední rolníci vyjadřovali svými závazky důk o navození vlasti Sovětskou armádou a rozhoštění, že dodrží agrotechnické úkoly a zvýší hektarové výnosy i užitkovost dobytka.

Kulak Vraný v závazku napsal: „... budu se snažit plnit závazky spočívající na 80% (1)... před-

ložit na MNV místního nejméně i národní zájmy práci v národních výborech...“

Řadit by šel, i pobíral. Pak by stále vřelo o tom, jak kdo má co dělat, aby národní zemědělcí byli pohromadě a drželi se na dobré hospodářství.

Kulak Vraný počítal, že svou rafinovanost dokáže své úmyslné zemědělské hospodářství a svůj nepřátelský poměr k lidové demokratické republice.

Alle přece to jen sbouchno, a došlo tak na slovo kulaka Vraného. Ověrem jinak, než politič. Tak ostatně dopadne každý nepřítel pracujícího lidu!

Lidový soud v Hradci Králové při veřejném přelíčení 16. a 17. ledna zval v úřadění papírově starosti kulaka Vraného, ale spravedlivě poukázal jeho úmyslné poškození národního hospodářství, neodrůzování plinu, dokládá a jeho snižování významu národních výborů.

Od roku 1953 do prvního pololetí 1955 věděl dluží státu 2733 kg vepřového a 1692 kg hovězízho masa, 25.446 litrů mléka, 6524 vajec, 3066 kg chlébového obilí, 1783 kg ječmene, 63 kg luštěnin, ostatních zrnin, sena, slámy, olejin. Neodrůzoval ostatav hospodářského zvířectva. V roce 1954 dokonce na svůj celoroční úkol dodal 54 kg vepřového masa, a to — v městě Kousech! Loni z padesáti procent nedoal ziknovanou plochu cukrovky a do zásady přišel mak — se dobře věděl, že mak snižuje hektarový výnos cukrovky — a tak plnou třetinou se kulak Vraný podíl na nedodání množství cukrovky z Vysoké nad Labem.

Lidový soud v Hradci Králové rozhodl spravedlivě. Kulaka Josefa Vraného z Vysoké nad Labem odsoudil k trestu odnětí svobody na 8 let a k vedlejším trestu ztráty čestných práv občanských na 10 let, k propadnutí veškerého zemědělského majetku, k zákazu pobytu v krajské-výhraděném okrese a v okresech a ním sousedících navěky a ke zveřejnění rozsudku v tisku.

Kulak Vraný už nebude hospodářit v župánku. Vřadky na hospodářství, které má nyní státní státok, dokazují, že nedl kulak Vraný všechny možnosti ke zvýšení zemědělské výroby jak na poli, tak ve stáči. Je však na ně, aby se doberý výnos cukrovky navýzoval tam, kde ještě záškodnickou práci hluboká črba. Ze navýšení dostatek krmivové základny bez strážkových a stříkacích amoniak, že dopřede nebudou užitkové, zestiže houby hanebné ošetřování atd.

Kulaci na vesních nevystupují stále strážku. Kulaci Vraný rafinovaným pasem se snaží zachvat své úmysly. Snaží se vypádit jako hospodář se starostami o zrybnosti zemědělské výroby. Nepodařilo se mu to! A nepodaří se to nikomu! Strana nás učí, abychom neustále nepostupili ze zřetěle polními třídními nepříteli na vesnici — kuláci, neustále je odhalovali v jejich nepřátelském poměru k záškodnické práci.

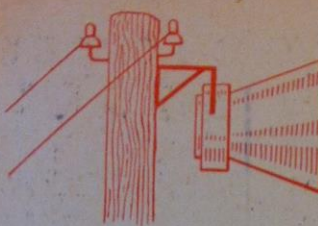
Příloha č. 22:

PAMÁTKA NA SĚLSKÉ RODY
VYSTĚHOVANÉ V LETECH 1955 - 1956
Z OBCE VYSOKÁ NAD LABEM

- ALTEROVI, č.p. 120
- ČERVINKOVI, č.p. 71
- KARLOVI, č.p. 134
- KOBLIŽKOVI, č.p. 67
- VRANÝCH, č.p. 3

BYL JIM ZKONFISKOVÁN VEŠKERÝ MAJETEK
A HOSPODÁŘI BYLINA 6 - 8 LET UVĚZNĚNI.

VYSOCKÝ hlasatel

Číslo 13.
Ročník III.
11. prosince 1961

PŘÍKLADNÁ POMOC NAŠEMU JZD

Jako odměnu za dobré výsledky v živočišné výrobě/snížení úhynu selat a telat, ozdravení stáda skotů a krav, zajištění plánovaného stavu skotu a krav atd. věnoval inspektorát Státní pojišťovny v Hradci Králové našemu JZD 10 elektrických výhřevných desek pod selata s příslušenstvím. Tato významná a velmi cenná pomoc Státní pojišťovny našemu JZD jistě přispěje k dalšímu zlepšení chovu selat a prasat. Věříme, že nejen funkcionáři, ale i pracovníci v živočišné výrobě jistě toto zařízení správně využijí ke zkrácení 3. PLP v živočišné výrobě. Pracovníkům Státní pojišťovny je nutno oprávněně vřele poděkovat.

me, že nejen funkcionáři, ale i pracovníci v živočišné výrobě jistě toto zařízení správně využijí ke zkrácení 3. PLP v živočišné výrobě. Pracovníkům Státní pojišťovny je nutno oprávněně vřele poděkovat.

Výsledek voleb

V neděli 3.12.t.r. byly provedeny volby soudců a dopisovací volba poslance MNV. K volbám se dostavilo všech 435 voličů zapsaných ve voličských seznamech/včetně voličů s volič. průkazy/. Bylo odečteno všech 435 hlasů a volba byla manifestační. Kandidáti na funkci soudců a soudců z povolání, jak jsme vám je představili v minulém čísle našich novin, byli tedy zvoleni 100% hlasů. Stejně tak byl za poslance MNV všemi hlasy zvolen soudr. František P i r k o, který důvěru voličů jistě nezklame.

Zlepší se tělovýchova?

Na výroční členské schůzi TJ Sokol, která se koná ve středu 13.12.1961 v 1. hod. v budově MNV, bude hodnocena dosavadní činnost

POTIŽE S VEŘEJNÝM OSVĚTLENÍM

Mnozí nezasvěcení občané dávku svítidel n.p. Kovové hubují na nedostatečném veřejném osvětlení a mají to za zlé členům MNV. K tomu je nutno podati malé vysvětlení. Je známo, že v tomto roce byla provedena přestavba hlavního vedení elektrisítě, při které bylo i částečně porušeno vedení veřej. osvětlení. Rovněž lampy jsou již staršího typu a opotřebování žárovek v nich je nadměrné. Proto rada MNV rozhodla pořídit lampy nové a provést generální opravu veřej. osvětlení. K tomu ovšem je nutno zajistit potřebné finanční prostředky a hlavně získati materiál. Po dlouhém vyjednávání s různými dodavateli potvrdil do-
člen i dalších občanů. Jako máte dobrý vztah k tělovýchově, přijďte na výroční členskou schůzi!

107

<h2>Důležité rozhodnutí</h2>	<h2>CO CHCETE VĚDĚT?</h2>
<p>Již nyní se v mnoha rodinách rozhodují, co dále s dětmi, které vyjdou ve šk. r. 1961/62 ze školy. Rozumní rodiče, kteří správně vidí dopředu a znají perspektivy našeho zemědělství, uvažují o zajištění budoucnosti svých dětí v socialistické zemědělské velkovýrobě a nechávají své děti dále se učit v zemědělských učňovských nebo středních i vyšších školách. O možnostech a podmínkách získání v zemědělském oboru vás může informovat tajemník,</p>	<p>na kterého se se svými dotazy nebo s přáním o poskytnutí rady obraťte. Rodiče! Uvažte, že do r. 1970 se vyrovná zemědělská výroba výrobě průmyslové a podmínky zaměstnání v zemědělství se budou neustále a rychle zlepšovat. Proto nebraňte svým dětem ve vstupu na zemědělské školy a věřte, že zemědělství má krásnou budoucnost a že v práci v zemědělství budou vaše děti šťastny.</p>
<h2>ŽENY DO ZAMĚSTNÁNÍ</h2>	<p>Tak je nazvána beseda s MUDr. Janem Šichem, vedoucím zdravotního odboru ONV v Hradci Králové, kterou koná Výbor žen při MNV v pondělí dne 11. prosince 1961 v 19 hodin v sále JEDNOTY u Horkých. MUDr. Šich nebude přednášet, ale bude odpovídat na všechny dotazy, které mu z oboru zdravotnictví a hygieny přítomní občané předloží. Dotazy je možno přednést osobně nebo je předatí pořadatelům napsané třeba i anonymně/bez podpisu. Přijďte všichni - muži i ženy - na tuto zajímavou a poučnou besedu!</p>
<p>Na četné žádosti rozhodla rada MNV, že dá povolení ke vstupu do zaměstnání mimo zemědělství všem ženám, pro které není přes zimní období práce v našem JZD. Povolení platí jen přes zimní období, t. j. od 1. 12. 1961 do 31. 3. 1962. Toto rozhodnutí je zatím přechodného rázu, dokud nebude mít naše JZD zajištěn dostatek pracovních sil a mechanizace k zvládnutí všech prací bez brigád. Je to rozhodnutí jistě správné, neboť různé podniky našeho národního hospodářství potřebují nutně pomoc k plnění svých výrobních úkolů. Celá naše veřejnost jistě uzná, že opět v letních měsících je nutno zajistit všechny práce vlatními silami z místních zdrojů v našem JZD.</p>	<p>nejpozději 1 týden před datem porážky. Poplatek za povolení činí 25.- Kčs a je nutno složit i zálohu 20.- Kčs, která bude po odevzdání kosti vrácena. V témže kalendářním roce je možno zabít pouze jednoho vepře, neboť povolení porážky druhého vepře je podmíněno splněním dodávky masa v JZD a to v letošním roce nebude. Nežádejte proto povolení k porážce vepře, jestliže jste v letošním roce již jednou zabíjeli.</p>
<h2>Domácí porážky</h2> <p>Nastává doba domácích porážek a proto věnujte pozornost několika pokynům, které je třeba dodržovat: Žádost o povolení domácí porážky předložte MNV</p>	<h2>JZD DOSTALO NOVÝ KOMBajn</h2> <p>Rozhodnutím ONV byl přidělen našemu JZD další obilní kombajn a to velmi výkonný sovětský stroj SKZ, který si naši družstevníci již přivezli. K obsluze tohoto stroje bude jistě vybrán a wyskolen nejlepší z našich mechaniků. Mechanisace našeho družstva se stále zvětšuje a při jejím správném využití bude sklizeň obilovin, řepky i semínka již zajištěna strojově a tím ubyde i lidské dřiny i ztráty při sklizni zastaralým způsobem. Funkcionáři JZD vynaloží jistě všechny síly k tomu, aby za pomoci ONV získali další stroje a to především na přípravu zeleného krmliva, na sklizeň brambor i cukrovky.</p>
<p>Vydává Osvětová beseda ve Vysoké n. Lab.</p>	<h2>UPOZORNĚNÍ DRŽITELŮM HOSPODÁŘSKÝCH ZVÍŘAT</h2> <p>Všechny držitele hospodářských zvířat upozorňujeme, že každou změnu ve stavu je třeba hlásiti na MNV. Hlaste tedy každé narození telat, odprodej nebo úhyn telat, krav, ostatního skotu, hlaste nákup selat a prasat, jakož i jejich odprodej nebo porážku. Každou změnu hlaste ihned, nejpozději však do tří dnů v kanceláři MNV.</p>

Příloha č. 25:

ZPRAVODAJ VYSOKÁ NAD LABEM

Vydala agitační rada při MNV ve Vysoké nad Labem. Květen 1981.

PŘEDVOLEBNÍ VYDÁNÍ

VO KSČ, MNV se složkami MV NF ve Vysoké nad Labem

Vás ardečně zvou na

předvolební veřejnou
STRANICKOU SCHŮZI,

která se koná v úterý dne 26.května 1981 ve 20 hodin
v agitačním středisku

- Program:
1. Zahájení
  2. Kulturní vložka - žáci ZŠ
  3. Zpráva o plnění volebního programu
  4. Vystoupení poslance vyššího zastupitelského sboru
  5. Představení kandidátů NF
  6. Diskuze
  7. Závěr.

B1.č.274/81

Příloha č. 26:

Šifrovací klíč MARTA (Barium)

Šifrovací klíč MARTA je postaven na principu autokláv (autoklíče) a substituce neboli nahrazení znaků otevřeného textu na 49 dvoumístných šifer české abecedy a jejich sčítání s číslicemi hesla. Přiřazení znaků bylo závislé na hodnotě šifrovacího klíče, kterou řídila substituční tabulka. Šifrující postupoval tak, že nejdříve sečetl číslice hesla s šifrovými číslicemi a číslice výsledných součtů s dalším řádkem šifrových číslic. Takto pokračoval až do konce textu. Číslice výsledných součtů pak byly pomocí substituční tabulky, která byla pro každý klíč jiná a většinou vycházela ze znění některého z přidělených hesel, převedeny na 26 písmen mezinárodní abecedy.

Ke klíči byla vydána dvě šifrová hesla:

Pro 1. – 15. den v měsíci: AJ ZDE LEŽÍ ZEM TA PŘED OKNEM MÝM SLZY RONÍCÍM

Pro 16. – 31. den v měsíci: DŘÍVE KOLÉBKKA NYNÍ NÁRODU MÉHO RAKEV

Čísla získaná vyčíslením hesla se rozložila na samostatné číslice.

Příklad zašifrování depeše s textem: 2/ TOTÉŽ S PŘIDÁNÍM DALŠÍ SADY KRYSTALŮ /3

Rozložení hesla (v tomto případě je heslo zkráceno) 1 8 1 2 3 4 9 4 1 3 7 1 4 6 1 0 1 1 2

A	J	Z	D	E	L	E	Ž	Í	Z	E	M	T	A
1	8	12	3	4	9	5	13	7	14	6	10	11	2

Šifrováno datem prvního.

Text	2	/	T	O	T	É	Ž	-	S	-	P								
Šifry	4	2	3	7	2	5	1	8	2	5	0	6	3	2	7	2	3	8	1
Heslo	1	8	1	2	3	4	9	5	1	3	7	1	4	6	1	0	1	1	2
1. součet	5	0	4	9	5	9	0	3	3	8	7	7	7	8	8	2	4	9	3
Text	P	Ř	I	D	Á	N	Í	M	-	D	A								
Šifry	9	2	2	1	2	0	5	0	1	1	7	1	2	1	6	9	0	5	0
2. součet	4	2	6	0	7	9	5	3	4	9	4	8	9	9	4	1	4	4	3
Text	A	L	Š	Í	-	S	A	D	Y	-	K								
Šifry	1	1	5	2	4	1	2	7	2	3	0	1	0	5	3	0	8	1	4
3. součet	5	3	1	2	1	0	7	0	6	2	4	9	9	4	7	1	2	5	7
Text	R	Y	S	T	A	L	U										3		
Šifry	2	1	3	0	2	3	2	5	0	1	1	5	2	6	3	7	4	3	
4. součet	7	4	4	2	3	3	9	5	6	3	5	4	1	0	0	8	6	8	

Pro odeslání došlo k seskupení výsledných součtů do pětímístných skupin 50495 90338 77788 atd. Služební údaje obsahovala první skupina před textem a poslední skupina telegramu.

HANÁK, Vítězslav. *Muži a radiostanice tajné války*. 1. vyd. Dvůr Králové nad Labem: Elliprint, 2002, 191 s. ISBN 80-238-9129-4.S.127.

Obec	První písemná zmínka	Nadmořská výška	Výměra v ha	Počet obyvatelstva										
				1850	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970
Vysoká nad Labem	1073	240	1532	690	785	907	919	860	795	758	737	619	619	636

Obec	Počet domů									
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970
Vysoká nad Labem	100	111	113	120	126	132	141	166	159	155

Hlavní údaje o obyvatelstvu 1961

Obec	Bydlící obyvatelstvo														
	úhrnem	muži			ženy			přísl. k hosp. odvětví		přísl. k sociální skupině					
celkem		ve věku			celkem	ve věku			průmysl	zemědělství a lesnictví	dělníci	ostatní zaměstn.	zeměd. družstevníci	jednotl. hospod. Rolníci	
	0-14	15-59	60 a více	0-14		15-59	60 a více								
Vysoká nad Labem	619	294	74	179	41	325	68	195	62	180	204	344	67	176	11

Hlavní údaje o domovním a bytovém fondu a o bytových a censových domácnostech 1961

Obec	trvale obydlených domů				trvale obydlených bytů					m ² obytné plochy bytů	bytových domácností			censových domácností
	celkem	z nich			celkem	v tomto byty sestávající					celkem	sestavajících z.		
rodin. domků		zeměděl. usedlostí	bytov. domů	jen z obytné kuchyně		z 1 pokoje	ze 2 pokojů	ze 3 a více pokojů	1 cens. domác.	2 a více cens. domác.				
Vysoká nad Labem	159	57	99	2	174	7	60	78	29	6063	176	148	28	204